

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**ORTADOĞU BASINI ÖRNEĞİNDE TÜRK DIŞ
POLİTİKASINDA KAMU DİPLOMASİSİ VE
YUMUŞAK GÜÇ SÖYLEMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Mustafa YAĞBASAN

HAZIRLAYAN
Abdulsemet GÜNEK

ELAZIĞ-2011

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ORTADOĞU BASINI ÖRNEĞİNDE TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA
KAMU DİPLOMASİSİ VE YUMUŞAK GÜÇ SÖYLEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Mustafa YAĞBASAN

HAZIRLAYAN

Abdulsemet GÜNEK

Jürimiz, ... tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

- 1. Doç. Dr. Mustafa YAĞBASAN**
- 2. Doç. Dr. Mehtap YEŞİLORMAN**
- 3. Yrd. Doç. Dr. Tamer KAVURAN**
- 4.**
- 5.**

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ..... tarih ve ..... sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Ortadoğu Basını Örneğinde Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi ve
Yumuşak Güç Söylemi****Abdulsemet GÜNEK****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****İletişim Bilimleri Anabilim Dalı****Elazığ–2011, Sayfa: X+102**

Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki ilişkiler 1990'lı yıllardan itibaren yeni bir boyut kazanmıştır. İlk kez 1990 yıllarda ortaya atılan Türkiye'nin Ortadoğu'da model ülke olduğu iddiası, 2000'li yıllardan sonra yeniden gündeme getirilmiştir. Yeni süreçte Türkiye'nin Ortadoğu'da gittikçe artan bir etkisinin bulunduğu uluslararası ilişkiler uzmanları ve siyasetçiler tarafından sıklıkla dillendirilmeye başlanmıştır. Değişen politik süreçlere bağlı olarak Ortadoğu bölgesinde Türkiye'ye ilişkin algılarda dönüşüm yaşandığı iddia edilmektedir. Ortadoğu ülkeleri tarafından Türkiye imgesinin kod açılımındaki olumluluklar kamuoyunda sıkça tartışılmaya başlanmıştır.

Ortadoğu Coğrafyasında Türk dış politikasına bakışın dönüşümü bu dönüşümün etkileri ve sebepleri farklı tarihi ve kültürel gerçekliğe dayanmaktadır. Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki ilişkiler tarihi ve kültürel bir geçmişin ve gerçekliğin devam eden gelen bir boyutunu yansıtmaktadır. Bu algılar özellikle iki nokta üzerinde yoğunlaşmaktadır: Bunlar Türkiye siyasetinin, halkının ve kamuoyunun bölgeye yönelik tutum ve algılarına Ortadoğu ülkelerinin göstermiş olduğu pozitif yada negatif reaksiyonlar ile Ortadoğu bölgesindeki ülkelerin iç politik, kültürel ve siyasal perspektifi doğrultusunda meydana gelen tutumlardır. Bu algıyı yöneten, yönlendiren ve kimi zaman da yeniden inşa eden temel etmende politika yapıcılar, kamuoyu önderleri ve bu bağlamda medyadır. Bu algıların yönetilmesi, yönlendirilmesi ve kimi zaman da yeniden inşa edilmesinde siyasal erkler, kamuoyu önderleri ve bu bağlamda

medyanın önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu bağlamda sosyal, kültürel ve siyasi olaylara medyanın verdiği tepki kamuoyunu yönlendirebilme potansiyeline sahiptir.

Türkiye algısının Ortadoğu coğrafyasındaki dönüşümüne önemli bir neden olarak da Türkiye'nin dış politikada kamu diplomasisi yöntemlerini benimsemesi gösterilmektedir. Dış politikada klasik diplomasiden farklı araç ve yöntemlere sahip kamu diplomasisi uygulamalarının Türkiye'nin Ortadoğu'da artan yumuşak gücünün tanımlayıcısı olduğu iddia edilmektedir. Bu bağlamda çalışma etkileri itibariyle söylem boyutunda yürütülen Türkiye'nin Ortadoğu'da artan yumuşak gücünü Ortadoğu basını açısından ele almaktır. Türkiye kamuoyunda dile getirilen "Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerindeki siyasi etkisi artmaktadır." şeklindeki iddiayı Ortadoğu basını üzerinden incelemektedir. Çalışma Bu bağlamda Türkiye imgesinin ve Türk dış politikasının Ortadoğu'nun farklı ülkelerindeki basın organlarında nasıl algılandığı ve bu algıya bağlı olarak ne tür değerlendirmeler yapıldığını incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Türkiye'nin Yumuşak Gücü, Ortadoğu'da Türkiye Algısı, Ortadoğu Basını,

ABSTRACT

Master Thesis

**Public Diplomacy in Turkish Foreign Policy and Soft Power Discourse of Turkey:
Middle East Press Example Between 2007-2010**

Abdulsemet GÜNEK

**The University of Firat
The Institute of Social Science
The Department of Communication
Elazığ–2011, Page: X+102**

The relations between Turkey and the Middle East countries have acquired a new dimension since the 1990s. Turkey's being a model country in Middle East claim which has been made in the 1990s for the first time has been brought into question again after 2000s. In the new processes, it has often been put into words by the international relations experts and the politicians that Turkey has an increasing effect on Middle East. In relation with the changing political processes, it has been claimed that in Middle East region there is a conversion in the perceptions regarding Turkey. The positiveness in the code initiative of the Turkish image has been started to be discussed often by the Middle East countries.

In the Middle East geography, conversion of the insight to Turkish foreign policy, effects and reasons of this conversion base on different history and cultural reality. The relations between Turkey and the Middle East countries reflect a continuous dimension of a historical and cultural history and reality. These perceptions centre especially upon two points: These are the positive or negative reactions which the Middle East countries make regarding the attitudes and perceptions, which belong to the Turkey politics, public and public opinion, regarding the region; and the attitudes which have occurred in line with the domestic political, cultural and political perspective of the countries in the Middle East region. The main factor managing, directing and sometimes rebuilding this perception are policy makers public opinion leaders and the

media, within this context. Political powers, public opinion leaders and the press, within this context, have an important role in managing, directing and sometimes rebuilding these perceptions. Yet, the press reaction regarding the social, cultural and political events has a potential to direct the public opinion.

One of the factors of the conversion, in the Middle East, of the Turkish perception is indicated to be Turkey's adopting the public diplomacy method in the foreign policy. The public diplomacy implementations, in the foreign policy, having means and methods different than the classical diplomacy have been claimed to be the definer of the Turkey's increasing soft power in Middle East. Within this concept, the work is to approach the Turkey's increasing soft power, which is carried out in terms of discourse, in Middle East in terms of public opinion due to its effects. Turkey aims to test, on addressee level, the "Turkey's political effects on the Middle East countries are increasing." claim mentioned in the public opinion. Within this concept, it aims at measuring how the Turkish foreign policy is perceived in the different countries of Middle East and which kind of reactions are made regarding this perception.

Key Words: Public Diplomacy, Soft Power of Turkey, Turkey perception, Middle East

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER	VI
ÖNSÖZ	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRK DIŞ POLİTİKASI

1.1. Dış Politika Kavramı	4
1.2. Türk Dış Politikası.....	6
1.2.1. Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası (1923–1933)	8
1.2.2. İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası	10
1.2.3 Soğuk Savaş Döneminde Türk Dış Politikası	11
1.2.4. Soğuk Savaş Sonrası Türk Dış Politikası.....	13
1.2.5. Son Dönem Türk Dış Politikası.....	16
1.3. Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Gücü.....	18
1.3.1. Yumuşak Güç Kavramı.....	18
1.3.1.1. Yumuşak Güç (Soft Power) ile Sert Güç (Hard power) Arasındaki Farklar	19
1.3.2. Türkiye'nin Yumuşak Gücü	20
1.3.2.1. Türkiye'nin Bölgesel Gücü.....	21
1.4. Dış Politikada Kamu Diplomasisi ve Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi	23
1.4.1. Kamu Diplomasisi Kavramı	23
1.4.1.1. Klasik Diplomasi ve Kamu Diplomasi Arasındaki Farklar.....	24
1.4.1.2. Kamu Diplomasisinin Tarihi	26
1.4.1.3. Kamu Diplomasisinin Amacı.....	28
1.4.1.4. Kamu Diplomasisinin Kaynakları.....	29
1.4.1.4.1. Kültür	30
1.4.1.4.2. Medya	31
1.4.1.4.3. Sivil Toplum Kuruluşları.....	33

1.4.2. Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi.....	34
1.4.2.1. Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA).....	35
1.4.2.2. Yunus Emre Enstitüsü	36
1.4.2.3. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü	37

İKİNCİ BÖLÜM

2. ORTADOĞU ÜLKELERİYLE ALGILARIN VE OLUŞAN İLİŞKİLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Geçiş	38
2.2. Soğuk Savaş Dönemi	41
2.3. Soğuk Savaş Sonrası Dönem.....	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ARAŞTIRMA METODU

3.1. Problem Durumu	49
3.2. Araştırmanın Amacı.....	50
3.3. Araştırmanın Önemi	50
3.4. Araştırmanın Hipotezleri.....	50
3.5. Araştırmanın Yöntemi	51
3.5.1 Araştırmanın Modeli	51
3.5.1.1. Araştırmada Kullanılan Modellerin Kavramsal Çerçevesi.....	51
3.5.2. Araştırmanın Evreni, Örneklem ve Sınırlılıkları	53

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE ANALİZ

4.1.1. Türkiye: İran, Mısır ve Suudi Arabistan Arasında Dengeleyici Ülke	59
4.1.2. Yeni Osmanlılık	60
4.1.3. Türkiye; Demokratik, Laik, Müslüman ve Batılı bir Ülke.....	62
4.2. Ortadoğu Coğrafyasında Türkiye'nin Yumuşak Gücü ve Ortadoğu Medyası.....	64
4.2.1. Ortadoğu Medyasına İlişkin Genel Bir Değerlendirme	64
4.2.2. Ortadoğu Coğrafyasında Türkiye'nin Yumuşak Gücü	66
4.2.2.1. Ortadoğu'da Türkiye'nin Yumuşak Gücü ve Türk Dizileri	68
4.3. Bölgesel politikalar ve Algılarda Suriye Örneği	70

4.4. Türkiye'nin Gazze Politikasının Türkiye Algısı Üzerine Etkisi	72
SONUÇ	75
KAYNAKÇA	80
EKLER	93
Ek 1. Arap News, Erdoğan gets hero's welcome	94
Ek 2. Tehran Times, Turkish soaps not so clean.....	95
Ek 3. The Palestine Times, Turkey Accepts the Challenge: Middle East is Changing	96
Ek 4. Al-Ahram Weekly, Do we need an Arab Atatürk.....	97
Ek 5. Haaretz, Turkey Fears it may lose influence as Syria roils	98
Ek 6. The Daily Star Lebanon, Who Lost Turkey? In some ways everybody did.....	99
Ek 7. Syria Today, Syria and Turkey stengthen economic relations	100
Ek 8. Haaretz, Turkey's attitude toward Israel is changing.....	101
ÖZGEÇMİŞ	102

ÖNSÖZ

Türkiye bulunduğu coğrafik konum itibariyle küresel politikaların sürekli hareket halinde olduğu önemli bir kavşak noktasında yer almaktadır. Özellikle de Ortadoğu Coğrafyası siyasi ve toplumsal hareketliliğin hızla yaşandığı bir bölgedir. Bu coğrafyada meydana gelen siyasi ve toplumsal hareketler Türkiye'yi yakından ilgilendirmekte ve etkilemektedir. Türk dış politikasının seyrine baktığımızda bu bölgeyle kurulan diplomatik bağ temel çizgilerde bir süreklilik arz etmesine karşın siyasi süreçlerden ve küresel politikalardan etkilenmektedir. Türkiye ve Ortadoğu ülkeleri arasındaki ilişkiyi sıradan bir komşuluk ilişkisinden öteye götüren önemli bir nokta ise ortak tarih, coğrafya ve din faktörüdür. Bu bağlamda Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle kurduğu ilişki gerek Türkiye açısından, gerek bu ülkeler açısından, gerekse de küresel güçler tarafından dikkatle izlenmektedir.

Özellikle de 2000 sonrasında Türkiye'nin Ortadoğu bölgesine özel bir önem verdiği, bu bölgede Türkiye'nin etkisinin ve gücünün gittikçe arttığına yönelik görüşler dile getirilmiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin politika yapım süreçlerinin ve araçlarının değiştiği, Ortadoğu'da ortak tarih ve din birliğinden gelen bir yumuşak gücünün bulunduğu söylenmektedir. Türkiye'nin Ortadoğu bölgesinde kamu diplomasi araçlarını kullandığı dillendirilmektedir. 1960'lı yılların ortalarından itibaren sosyal bilimler alanına giren kamu diplomasisi kavramı klasik diplomatik pratiklerin dışında diğer ülke kamuoylarıyla doğrudan iletişime geçme sürecini içermektedir. Kamu diplomasisi uygulamaları bir propaganda aracı olmaktan öte düşünce ve görüşlerin dezenformasyona uğramadan ortak ve katılıma açık bir düzlem içinde inşa edilmesini öngörmektedir. Bu süreçte bilgi ve iletişim teknolojileri tabanlı ilerleyen yaygın bir bilgilendirme ve doğrudan iletişime geçme sürecinin de önemli payı bulunmaktadır. Son dönemlerde Türk dış politikasının temel çerçevesini belirleyen stratejik derinlik politikası kamu diplomasisinin uygulamasına geniş bir alan açmakta ve Türk dış politika yapıcılarının alışık olmadığı türden bir diplomasi uygulaması önermektedir. Ritmik diplomasi olarak da tarif edilen bu diplomasi türü Türk dış politikasına çeşitli konularda ön alanlar açmakta ve müzakere süreçleri için bir tür iletişim mecrası oluşturmaktadır.

Ortadoğu politikasında kamu diplomasi araçlarını kullanan Türk dış politikasının bölgede etkinliğini artırdığı, Türkiye imajının ve algısının bölgede yükselen bir değer haline geldiği sıklıkla dile getirilmektedir. Ancak bu söylemin bölge ülkelerinin

kamuoyları nezdinde nasıl ve hangi araçlar bağlamında test edildiği pek sorgulanmamakta ve açıklığa kavuşturulmamaktadır. Gallop ve PEW gibi küresel algı araştırmaları yapan şirketler Ortadoğu üzerinde değer anketleri ve araştırmaları yapmalarına rağmen Türkiye’de bu yönde yapılan araştırmalar çok kısıtlıdır. Bu alışma medyanın önemli bir kamuoyu aracı olduğundan hareketle belli başlı Ortadoğu lkelerinin gazeteleri nezdinde Türkiye’nin Ortadoğu’daki imajını sorgulamaktadır. Bu gün Avrupa ve Amerika’da Ortadoğu lkelerinin kamuoyunun nabzını basın üzerinden ölçmeye yönelik birçok medya analiz ve takip merkezi bulunmasına rağmen Türkiye’de Ortadoğu kamuoyunu anlamaya yönelik çok az bilimsel çalışma bulunmaktadır. Çalışmanın Ortadoğu lkeleri nezdinde Türkiye algısını ölçmemize katkı sunacağına inanıyorum. Ayrıca Türk dış politikasının Ortadoğu’ya yönelik yürütmüş olduğu dış politikanın bölge nezdinde ki yansımalarının anlaşılması bakımından da faydalı olacağına inanıyorum. Danışman hocam Doç. Dr. Mustafa YAĞBASAN’a teşekkür ederim.

GİRİŞ

Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki ilişkiler çok boyutlu parametrelere dayanmaktadır. Ön Asya'nın köklü milletlerinden olan Türkler ve Ortadoğu Ülkelerinin çok büyük bir kısmını oluşturan Araplar; ortak tarih ve coğrafyaya sahip olmanın getirdiği bir sonuç olarak uzun zaman karşılıklı ilişkiler içinde olmuşlardır. Arapların İslam düşüncesi çerçevesinde Türkistan'a yöneldikleri bir sırada başlayan karşılıklı ilişkiler; Türklerin İslam dinini kabulü ile daha da yoğunlaşmıştır Türklerin İslam dünyasının liderliğini yaptığı dönemde bu ilişkiler doruk noktaya varmıştır. Türkler ile Araplar arasındaki ilişkiler bir milliyetçilik çağı olan 19.yy'da sarsılmaya başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında meydana gelen 'Şerif Hüseyin İsyanı' ile de kopma noktasına gelmiştir (Ekşi, 2000: 125). Tazimatla beraber yüzünü Batı'ya dönen Osmanlı, Cumhuriyetten sonra bunu bir ideoloji haline getirmiştir. Cumhuriyet Türkiye'sinde ise ilişkilerin mahiyetinin değiştiği söylenebilir. Tarihin akışı içinde kendi sosyolojik, kültürel ve siyasi kırılmasını yaşayan Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki ilişkiler yeni süreçte farklı boyutlar kazanmaktadır.

Soğuk Savaşın bitmesiyle birlikte küresel ve bölgesel düzlemde uluslararası ilişkilerin boyut değiştirdiği söylenebilir. Bu bağlamda Soğuk Savaşın askeri ve ekonomik güce dayalı sert güç anlayışı yerini ikna ve cazibeye dayalı yumuşak güce bırakmıştır. Dünyadaki etki ve güç merkezleri çıkar ilişkilerini yalnızca askeri ve politik güçler aracılığıyla sağlamak yerine, uzun ve kalıcı etkiler bırakmak amacıyla kültürel kanallar kurma yolunu tercih etmişlerdir. Klasik diplomasinin aktörleri olan devlet yerine toplumlararası ilişkilerin aktörleri olan sivil toplum, kamuoyu gibi kavramlar ön plana çıkmaya başlamıştır (Tuncer, 2005: 25). Küreselleşme ile birlikte toplumlararası iletişimin en önemli aracı olan medya etkin bir kamuoyu oluşturma aracı ve siyasi baskı mekanizması olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Bu süreçte ülkelerarası ilişkilerde kamuoyu önemini daha da artırmaktadır. Bu bağlamda Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki ilişkileri medya üzerinden okumak ilişkilerin tanımlanması ve Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleri üzerindeki etkisinin incelenmesi açısından önemli ipuçları verebilir.

Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki ilişkilerin 1990'lı yıllardan itibaren yeni bir boyut kazandığı söylenebilir. İlk kez 1990 yıllarda ortaya atılan Türkiye'nin Ortadoğu'da model ülke olduğu iddiasının (Uslu, 2009: 23), 2000'li yıllardan sonra yeniden gündeme getirildiği görülmektedir. Yeni süreçte Türkiye'nin Ortadoğu'da

gittikçe artan bir etkisinin bulunduğu, uluslararası ilişkiler uzmanları ve siyasetçiler tarafından sıklıkla dillendirmeye başlanmıştır. Bu bağlamda Ortadoğu ülkelerinde Türkiye'ye ilişkin algılarda dönüşüm yaşandığı iddia edilmektedir (Aras ve Bilgin, 2010, Uzel, 2010; Altunışık, 2010; Uslu, 2009; Laçiner, 2009).

2007 ile 2010 yılları arasındaki dönemde Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik görece bir şekilde proaktif bir dış politika takip ettiği ve Ortadoğu ülkeleriyle ilgili politik süreçlerde görünürlük kazandığı söylenebilir (Davutoğlu, 2011). Türkiye'nin 2007 ile 2010 yılları arasında İsrail-Suriye ve İsrail-Filistin arasında barış arabuluculuğu yapması, İsrail'in Gazze saldırıları sırasında dünya kamuoyunda ses getirici açıklamalar yapması, Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 29 Ocak 2009 tarihinde Dünya Ekonomik Formu'nda İsrail Başbakanı Şimon Peres'e İsrail'in Gazze saldırıları konusunda tepki göstermesi, Suriye ve Irak ile yapılan ekonomik, ticari ve güvenlik antlaşmaları, İran ile yürütülen ekonomik ve politik antlaşmalar ve İsrail ile gerilen politik ilişkiler Türkiye'nin bölgede görünürlüğünü arttıran politik olaylara örnek gösterilebilir. Bu bağlamda yaşanan gelişmeler Türkiye'nin Ortadoğu politikasına ilişkin çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Bu değerlendirmelerin bilimsel verilere dayanmaması ve Ortadoğu kamuoyu nezdinde test edilmemesi ise bir problem olarak tanımlanabilir. Medyanın etkin bir kamuoyu oluşturma aracı olduğundan hareketle Türkiye algısını ve Türk dış politikasının Ortadoğu bölgesindeki yansımalarını Ortadoğu medyası üzerinden incelemek konu hakkında önemli veriler elde etmemize yardımcı olabilir.

Çalışmanın birinci ve ikinci bölümü konunun arka planına odaklanmaktadır ve çalışmanın kavramsal çerçevesini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla çalışmanın birinci bölümünde dış politika kavramı tanımlanmış, Türk dış politikasının genel seyri Cumhuriyet'ten günümüze ele alınmıştır. Bundan amaç, Türk dış politikasının dönemsel olarak odak noktalarını, süreçlerin bir birine etkisini ve son dönem Türk dış politikasının tartışma konularından biri olarak belirtilen ve konumuzla da doğrudan ilişkili olan Türkiye'nin yumuşak gücü kavramını anlamamız bakımından önemli veriler ortaya koymaktadır.

Ayrıca araştırma kapsamı içinde yer alan kamu diplomasisi kavramı ve Türk dış politikasında kamu diplomasinin yeri irdelenmiştir. Yumuşak güç kavramı tanımlanmış ve yumuşak güç kavramının genel çerçevesi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Türkiye'nin Ortadoğu bölgesindeki yumuşak gücü ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Türkiye'nin Ortadoğu bölgesiyle ilişkisi tarihsel bağlam içinde aktarılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasında geçmişten günümüze kurulan ilişki politik ve siyasi süreçler üzerinden aktarılmaktadır. Çalışmanın bu kısmı, bu gün devam eden tartışmalarının geçmişle ilişkisini ve geçmişte yaşanan politik süreçlerin günümüze etkilerini anlamak bakımından önemli olabilmektedir. Bu amaçla Ortadoğu ülkeleriyle ilişkiler Osmanlı'nın son döneminden günümüze tarihsel seyri içerisinde aktarılmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümü ise araştırma kısmını kapsamaktadır. Bu bölümde Türk dış politikasında kamu diplomasisi ve yumuşak güç söylemi 2007-2010 yılları arasında Ortadoğu medyası üzerinden incelenmektedir. Araştırmanın temel yöntemi söylem çözümlemesine dayanmaktadır. Haber metinleri, köşe yazısı ve yorumların söylem analizi yöntemiyle kod açılımı yapılmaktadır. Analiz edilen haber ve yorumlarda; Türkiye, Türkiye'nin yumuşak gücü, Türk dizileri, Yeni Osmanlılık, Model ülke Türkiye, Suriye ve Türkiye, Davos Krizi, kelimelerinin geçmesi analiz edilecek metnin seçiminde bir kriter olarak kabul edilmiştir. Kriter olarak kabul edilen kelimelerin 2007 ile 2010 yılları arasında Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasında devam eden politik ilişkilerin kod açılımını yapan anahtar kelimeler olabileceği öngörülmüştür. Ayrıca araştırma hipotezlerinin sağlıklı bir şekilde test edilebilmesi amacıyla frekans ve sıklık araştırmaları temeline dayanan içerik çözümlemesi yönteminden faydalanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRK DIŞ POLİTİKASI

1.1. Dış Politika Kavramı

Dış politika, günlük hayatta ve literatürde sıklıkla kullanılan kavramlardan biri olmasına rağmen, kavramın anlamı konusunda tam bir uzlaşma olduğu söylenemez. Dış politika kavramı üzerinde akademik düzlemde ilk kez Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra düşünölmeye başlanmıştır. Daha öncesinde ise dış politika konusu hükümdarlar ve birkaç yetkili kişinin tekelinde görölüyordu. İnsanlık, Birinci Dünya Savaşı ölçüsünde büyük bir kitle savaşı yaşadıkdan, savaşın yükünü yalnız cephede değil, her yerde çekmek zorunda kaldıkdan sonra, dış politika konusuna el atmak gereğini duydu. İngiltere'de olduğu gibi, dış politikanın 'gerçek bir tartışma konusu olarak' parlamentoya girebilmesi, 'kitle demokrasisinin yerleşmesiyle birlikte, mümkün olabilecektir' (Kürkçüoğlu, 1980: 310). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte dış politika kavramı günlük hayat içinde de kullanılan bir kavram olmaya başladı. Dış politika kavramı günlük hayatta genellikle uluslararası ilişkiler kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılırken; akademisyenler kavramın kullanımı ile ilgili farklı görüşlere sahiptirler. Dış politika konusunda iki grup tanım vardır. Birinci grup tanımlar, 'politika' kavramı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunlara göre dış politika, devletin politika yapıcılarının, uluslararası sistemdeki diğer devletler veya uluslararası aktörlere dönük olarak geliştirdikleri stratejiler, planlı davranış kalıpları ve hedefe ulaşma çabalarının bütünüdür. Burada asıl amaç, bir politika (policy) yani hedefler listesi tayin etmektir (Gözen, 2001: 7). Bu bağlamda dış politika adından da anlaşılacağı gibi siyasetin ta kendisidir (Uzel, 2010: 61). Dış politika bir devletin diğer devlet yada devletler grubuna veya bir bölgeye veya genel olarak uluslararası sisteme dönük eğilimleri ile ilgilidir (Gözen, 2001:56). Örneğin, Hill'e göre "dış politika uluslararası ilişkilerde bağımsız bir aktör tarafından yönetilen resmi dış ilişkilerin toplamıdır (Bakan, 2008:9). İkinci grup tanımlar, dış politikanın 'dış' boyutu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Dış politika devletin iç egemenlik alanı dışında kalan tüm uluslararası alanı, yani devletin kendisi dışındaki tüm devletleri ve ortamı ifade eder. Webber ve Smith'e göre, dış politika bu anlamda ulusal toplumların dış ilişkilerini

belirleme, yönetme ve kontrol etme eylemlerinin bir bütünü olarak da görülebilir (Karacasulu, 2008: 14).

Dış politika ilk bakışta salt dış dünya ile ilgili gibi görülmekle birlikte aslında öncelikle ülkenin içi politikasının bir uzantısıdır (Gözen, 2001: 4). Jeo D. Hagan'a göre, her ne kadar siyaset sınırda durur dense de iç politika ve dış politika biri birine sıkı sıkıya bağlıdır (Bakan, 2008: 9). Bu açılarından bakıldığında dış politika analizlerinde iki unsurun öne çıktığı görülmektedir: Devlet ve toplum. Bir devletin başka bir devlete veya devletler ya da daha geniş anlamıyla uluslararası alana karşı izlediği politikaya dış politika diyebiliriz. Dış politika, esasen yetkili hükümet tarafından birlikte, birçok toplumsal alt grupların değerlerini de içerisinde barındıran bir kombinasyon sonucunda ortaya çıkar. Bu açıdan dış politika toplumun tamamını ilgilendiren bir karaktere sahip olduğu söylenebilir

Dış politika kavramı hakkında yapılan değerlendirmeler dış politikayı devlet ve toplum ekseninde gelişen, iç politikanın bir uzantısı olarak dışarıya yansıyan bir siyaset alanı olarak tanımlamaktadır. Dış politika uygulama alanı niteliği itibariyle ise, uluslararası ilişkiler yada uluslararası sistemle yakından ilgili olabilmektedir. Bu nedenle bir dış politikanın oluşumunda dikkat edilmesi gereken ilk nokta, uluslararası sistemdeki güç dengeleri ve bu dengelerin meydana getirdiği ittifaklar, bloklaşmalar, çatışmalar ve gerginlikler olabilmektedir. Dış politika yalnızca bir ülkenin sınırları içinde oluşan bir süreç değildir. Oldukça kompleks ve gayri resmi ilişkilerin, ittifakların, çatışmaların ve işbirliklerinin oluşturduğu bir sistem içerisinde oluşur ve gelişir (Gözen, 2001:7).

Dış politikaya ilişkin yorumlardan da anlaşılacağı üzere dış politika öylesine kompleks bir alandır ki, devletlerarası, toplumlararası ve sivil toplum gurupları arası bağlantılar ve ilişkiler dikkate alınmadan anlaşılabilir, oluşturulamaz ve uygulanamaz. Bu bağlamda dış politikanın nerede başladığı ve nerede bittiği anlaşılabilir (Gözen, 2001: 7). Yukarıdaki tanımlardan hareketle dış politika kavramını şu şekilde özetlenebilir: Dış politika belirlenmiş bir takım politik kurallar ekseninde gelişmekte ve kurumsal düzlemde inşa edilmektedir. Her ülkenin özel politik ve toplumsal koşullarına bağlı olarak değişebilmektedir. Bu bağlamda dış politikanın aynı zamanda uluslararası ve küresel bir boyut da taşıdığı söylenebilir.

1.2. Türk Dış Politikası

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra Türk dış politikası Osmanlı İmparatorluğunun küresel iddialarından vazgeçip, ulus devletin sınırlarını koruma, genel çizgileriyle Atatürk'ün Yurt'ta Sulh, Cihan'da Sulh politikasını izleme yoluna gitmiştir. 150 yıldan fazla sürdürdüğü Batılılaşma hareketi doğrultusunda Türkiye, siyasal ve hukuksal sistemlerini modern, laik Avrupa modelleri üzerine oturtmuştur (Çakmak, 2008: 23). Türk dış politikası, dış politika analizlerinde yapısal, davranışsal ve dış dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ayrıştırılarak ele alınmaktadır (Çetinsaya, 2010: 265). Baskın Oran, Türk dış politikasını etkileyen öğeleri kültürel, tarihsel, iç stratejik boyut ve içyapısal boyut olmak üzere dört temel bölüme ayırmaktadır. Oran'a göre kültürel boyut, Asya, Ortadoğu/ İslam ve batı ekseninde şekillenmektedir. Tarihsel boyut ise Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı İmparatorluğu'ndan devraldığı mirası içermektedir. Stratejik boyut, Türkiye'nin coğrafyası, komşuları, Türk boğazlarıdır. Dış yapısal boyutlar: Avrupa perspektifi, Balkan perspektifi, Akdeniz ve Doğu, Kafkas perspektifi etrafından şekillenmektedir. İçyapısal boyutları ise; genel anlamda tarihsel açıdan, özel –aktüel açıdan ve ideolojik açığa bağlı olarak değişebilmektedir (Oran, 2008: 17–42). Türk dış politikasını 'Türkiye'nin uluslararası ilişkilerdeki stratejik derinliği' kavramsallaştırması bağlamında ele alan Ahmet Davutoğlu ise Türkiye'nin coğrafi derinliğinin anlaşılmasını ve anlamlandırılmasını sağlayacak özgün bir kavramsallaştırma çerçevesi olarak 'yakın deniz" ve "yakın kıta" havzaları kavramları açısından değerlendirmektedir (Davutoğlu, 2008). Küreselleşme sürecinin hızlandığı 1960'lı yıllardan itibaren dünya üzerindeki etkileşimin boyutu hızlı bir şekilde artmıştır (Erkızan, 2002: 21). Bilgi ve enformasyon tabanlı gelişen yeni süreçte bireyler arası, toplumlar arası ve devletlerarası etkileşim hız kazanmıştır. Bu anlamda Türk dış politikasının, özellikle de son dönemini etkileyen önemli faktörlerden birinin de küreselleşme olduğu söylenebilir. Küreselleşme karşısında tepkisel bir refleks gösteren Türk dış politikası küreselleşmenin getirdiği sonuçlar karşısında korunmacı bir refleks göstermiştir. Alkan'a göre Türk dış politikası küreselleşme sürecinde kendisinden yapılması beklenenlerle menfaatlerinin tam olarak örtüşmediğinde bu ikisi arasında mümkün olduğunca kendi menfaatini gözetten bir denge kurmaya çalışmıştır (Alkan, 2008: 35). Keyman, Türk dış politikasının dönüşümünü küreselleşme, modernite ve demokrasi çerçevesinde ele almaktadır. Keyman'a göre, modernite ve demokrasi süreklilik arz eden bir Türk dış politikası için anahtar etmenlerdir (Keyman: 2009: 30).

Aras ve Bilgin'e göre ise Türk dış politikasına şekil veren temel faktör güvenlik perspektifi olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından imzalanan ve ülkeyi Batılı güçler arasında bölmeyi amaçlayan Serv Anlaşması dış düşmanlara karşı oluşan ve sonraki seksen yıla hakim olan korkuyu daha da güçlendirmiştir. Bu dış tehdit algısı ülkeyi bölmek için dış güçlerle işbirliği yaptıkları iç unsurlara karşı da geliştirilmiştir. Bu paranoya, o esnada Doğu Blok'u tarafından çevrilmiş olan Türkiye için Soğuk Savaş sırasında da devam etmiştir. Rejim bu sefer de komünist tehdide karşı ayakta kalma mücadelesi içine girmiştir. Bu korku İran'da İslam Devriminin yapılmasıyla daha da pekişmiştir (Aras ve Bilgin, 2010: 12).

Türk dış politikasına ilişkin analizler genellikle yukarıda sıraladığımız faktörler temel alınarak kronolojik olarak dönemlere ayrıştırılarak incelenmektedir. Türk dış politikasını bu bağlamda üç döneme ayıran Bal'a göre, ilk dönem 1923- 1990 arasındadır. Bu dönem de kendi içerisinde Atatürk dönemi ve Atatürk'ün ölümü sonrasında 1990'a kadarki dönem olarak ayrıştırılabilir. İkinci dönem 1990-2002 arasını kapsamaktadır. Üçüncü dönem ise 2002 sonrasında günümüze kadar uzanmaktadır (Bal, 2010). Türk dış politikası içindeki ayrışmayı politik süreçler üzerinden analiz eden Oran ise Türk dış politikasının temel belirleyicisi olarak küresel gelişmeleri göstermiştir. Örneğin Oran, 1980-1990 yılları arasını 'batı ekseninde bir ülke olarak Türkiye' şeklinde tanımlarken, 1990-2001 yılları arasındaki Türk dış politikasını "küreselleşme sürecinde Türkiye" olarak tanımlamaktadır (Oran, 2008). Çakmak, Türk dış politikası analizini politik süreçler ve iktidar partileri üzerinden dönemlere ayırmaktadır. Çakmak'ın dış politika analizindeki ayrıştırması şöyledir: 1919-1938 Kurtuluş savaşı ve Atatürk dönemi, 1939-1949 tek parti dönemi, 1950-1960 Demokrat Parti dönemi, 1961-1979 dönem, 1980-1999 dönemi ve 2000 ve sonrası (Çakmak, 2008). Davutoğlu ise, Türk dış politika analizinde tarihsel bir dönemselleştirme yerine tarihi, jeopolitik ve kültürel unsurların etkili olduğu bütünlük bir perspektifin daha doğru olacağını belirtmektedir (Davutoğlu, 2008). Uzel de benzer bir anlayışla Türk dış politikası analizini yalnızca olaylar üzerinden değil, kültür, coğrafya ve küreselleşme boyutuyla analiz etmektedir (Uzel, 2010).

Yukarıdaki tanımlar Türk dış politikası analizlerinin farklı bakış açıları ve metodolojilere bağlı olarak değişebildiğini, Türk dış politikasına yön veren etkenlerin farklı açılardan değerlendirilebildiğini göstermektedir. Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türk dış politikasının geçirdiği aşamalar aşağıdaki gibi ele alınabilir.

1.2.1. Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası (1923–1933)

Lozan Barış antlaşmasıyla Savaş dönemini kapatan ve 1 Kasım 1922'den beri saltanatı kaldırmış bulunan Türkiye, 23 Ekim 1923'te Cumhuriyet yönetimine geçip bir devlet olarak uluslararası alandaki yerini almıştır 1930'a kadar geçen bu dönemde Türkiye, uluslararası alandaki tüm gelişmelerle birlikte esas olarak Lozan'dan kalan bazı pürüzleri çözmeye uğraştı Lozan'dan kalan sorunlar; İngiltere ile Musul, Fransa ile Borçlar ve Suriye sınırı Yunanistan ile ahali mübadelesi ve kapitülasyonlara ilişkin bazı hususlardı (Gönlübol, 1996: 10). Kurtuluş Savaşının 1919–1920 tarihleri arasındaki ilk dönemde Atatürk'ün başlıca amacı Anadolu hareketinin siyasi ve askeri teşkilatlanmasını sağlamaktı. Bu çerçevede 23 Temmuz 1919 da toplanan Erzurum ve 4 Eylül 1919'daki Sivas Kongreleri hareketin siyasi yapısını oluşturma amacını güdüyordu. Kurtuluş Savaşı'nın hedefini çizen Misak-ı Milli de böylece oluşmaktaydı (Gönlübol, 1996: 6). Mustafa Kemal Anadolu'ya çıktığı zaman Osmanlı imparatorluğu, İngiltere, İtalya, Fransa, Gürcistan, Ermenistan ve Yunanistan ile savaş durumunu sona erdirmişti. Ancak henüz barış antlaşması imzalamamış durumdaydı. Bu zor koşullar içinde Mustafa Kemal bu devletlerarasındaki (özellikle de Fransa ve İtalya) çelişkileri körükleyerek diplomasi alanında önemli başarılar kazanmış, bu başarısını cephelerdeki askeri başarılarla eklemiştir (Sarımay, 2000).

Atatürk dönemi Türk dış politikasının önemli özelliklerinden biri de Türkiye'nin batıya yönelimidir. Türkiye'nin batıya yönelimi tedrici bir şekilde oluştu ve 1930'larda kararlı bir şekilde temellendirildi. Temel amaç Batılı devletler sistemi içine güvenli bir şekilde dahil olmak olduğundan Türkiye 1930'larda statükocu bir aktör olmuştur. Hitler ve Mussolini'nin revizyonist politikaları aynı zamanda Türkiye'ye batı ve doğu sınırları üzerinde bir güvenlik kuşağı (yada savunma ittifakları) oluşturma güdüsü vermiştir (Oran, 2008: 25). Ankara 1934'te Balkan Antantı'nın (Türkiye, Yunanistan, İran, Irak ve Afganistan) kurulmasında öncü bir rol oynamıştır. Sovyetler birliği ile ilişkiler 1920'ler boyunca ve 1930'ların başında en sıcak seviyesinde olmasına rağmen, 1930'ların ikinci yarısında Britanya ve Fransa ile ilişkileri hatırı sayılır derecede geliştikçe Türkiye kendisini Moskova'dan uzaklaştırmıştır (Çetinsaya, 2010: 615).

Türkiye 1930'a gelindiğinde iç ve dış meselelerini büyük ölçüde çözüme kavuşturmuş olarak, uluslararası alanda daha aktif bir duruma gelebilecek durumdaydı. Türkiye batı ile pürüzlerini büyük ölçüde gidermiş olarak, başta İngiltere olmak üzere bu ülkelerle yakınlaşmaya yönelebilirdi (Gönlübol, 1996: 11). İki Savaş arası olarak da

niteleyebileceğimiz bu dönem Türkiye için daha önce hiç görülmemiş ve ondan sonrada görülmeyecek bir ortam hazırladı. Bu durum Türkiye gibi orta ölçekli bir devlet için önemli bir avantaj oluşturmaktaydı. Türkiye bundan azami derecede yararlanmayı bildi. Türkiye uluslararası ortamın sağladığı dış özerklik ortamını rasyonel ekonomik politikalarla güçlendirmesini bildi. Uluslararası kurallara uydu. (Oran, 2008: 256).

1935–1938 yılları arasında Avrupa’da bloklaşma hareketi şiddetlenmiştir. Birinci Dünya Savaşı’nın getirdiği yeni düzenlemeyi korumak isteyen Anti-revizyonist Batı (başta İngiltere ve Fransa) ile statükoyu değiştirmek isteyen Revizyonist ülkeler (Almanya, İtalya ve diğerleri) arasındaki ilişkiler gittikçe sertleşmekteydi. SSCB savaş sonrası düzenlemeden hoşnut olmakla birlikte, Nazi Almanyası’na karşı Batı demokrasisiyle diyalog içinde görünüyor, aynı zamanda bu ülkeyle gizlice temaslara girişiyordu. Avrupa’daki bu bloklaşma çabaları içinde Türkiye kendi sınırlarından hoşnut bir ülke olarak Batı demokrasisiyle yakınlaşmaya yönelmekle birlikte Almanya’nın sıkıntılarına da belli ölçüde hak veriyordu. Türkiye, batıyla yakınlaşırken, Almanya ile diyalogunu sürdürüyor, SSCB’yle ilişkilerini belirli bir seviyenin altına düşürmemeye çalışıyordu (Oran, 2008: 12). Baskın Oran, Türk dış politikasının bu dönemdeki genel seyrini şu şekilde açıklamaktadır:

Türkiye batıda bir orta büyüklükte devlet olarak aynen 19. Yüzyıldaki Osmanlı devleti gibi; güç dengesine oynamak ile ittifaklara girmek arasında tercih yapmak zorunda kaldı. Türkiye yapabildiği sürece güç dengesini başarı ile oynadı. Burada dikkate alınması gereken üç grup devlet bulunuyordu. 1: İngiltere-Fransa, 2: Almanya-Fransa, 3: SSCB Türk dış politikasının Atatürk tarafından çizilen ve Tefrik Rüşti Aras’a uygulatılan genel stratejisi, bu gruplar hakkında şu yaklaşımları içermekteydi. Birinci gruba, mevcut sorunları öncelikle çözümlenmek, örneğin Musul’un verilmesiyle İngiltere ile bütün pürüzlerin giderilmesi. (1926) Arkasından Yunanistan ile dostluk ilişkilerine gidilmesi (1930) ve nihayet Milletler Cemiyetine girilmesi ile (1932) bu amaca varılacaktır. İkinci gruba uzak durmak ve özellikle İtalya’nın tehditlerine karşı koymaktır. Türkiye’deki rejim bu gruptan çok etkilendiği halde Atatürk hiçbir zaman bu gruba yakınlaşmayı ve özellikle de ittifak yapmayı düşünmemiştir. Bu grubu yalnızca birinci gruba karşı bir ağırlık olarak algıladı. Üçüncü grubu oluşturan SSCB’den, tarih boyunca rastlananın aksine, bu dönemde hiçbir tehdit gelmedi. Tam aksine, o sırada devletçi politikasını büyük gereksinim duyduğu planlamaya çok önemli katkılarda bulundu. Türkiye’nin SSCB’le oluşan bu

dostluktan, birinci ve ikinci gruba karşı ağırlık oluşturmakta yararlandı (Oran, 2008: 254).

Atatürk dönemi iç ve dış politikada meydana gelen gelişmelere bağlı olarak Atatürk'ün dış politika çerçevesini gerçeklik, taktikte ustalık, diyaloga açık olmak, güvenilirlik, kendi gücünü dayanma fakat gerektiğinde ittifaklara girme, aktif ancak serüvenden uzak dış politika, milliyetçilik ve hümanizm, batılılaşma ve sömürge dünyasıyla (mazlum milletlerle ilgilenmesi) gibi temel evrensel değerlere dayandırdığı anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Atatürk'ün dış politika hedefleri de milli bir devlet kurmak, bağımsızlığın korunması Lozan dengesinin korunması, (İngiltere ve Sovyet dostlukları arasındaki denge), barışın korunması, (Yurtta sulh cihanda sulh ilkesi), hukuka bağlılık ilkesi, modernleşme ve demokratlaşma olarak sıralanabilir (Kürkçüoğlu, 1985).

1.2.2. İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası

İkinci Dünya Savaşı ile Türkiye kendini bir ateş çemberi içinde bulmuştur. Türkiye'nin bu dönem içindeki siyaseti ne pahasına olursa olsun, bu savaşın dışında kalmaktı (Özçelik, 2010: 254). İkinci Dünya Savaşı Türkiye açısından stratejik mevkiinin önemi dolayısıyla gerek müttefiklerin gerek mihverlerin Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa sokma isteklerinin ve Türkiye üzerindeki baskılarının öyküsüdür (Sarınay, 2000). Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'ndaki konumu "Savaş-dışı taraf" olarak değerlendirilebilir. Türkiye bu dönemde diğer bütün dönemlerin aksine çeşitli ülkelerle ilişkiler yürütmedi; deyim yerinde ise savaş ile ilişkiler yürüttü. Gerek iç politikasını gerekse de dış politikasını savaşın dalgalanmalarına göre günü gününe ayarladı (Oran, 2008: 398). Savaş boyunca Türk dış politikasının temel hedefi Sovyet karşıtı gözükmeden Türkiye'nin güvenliğini sağlayacak müttefiklerin garantisini sağlamak oldu. İkinci Dünya Savaşı sırasında takip edilen politika etik bulunmasa da Türkiye birinci dereceden kendisini ilgilendirmeyen ve Avrupalıların çıkar çatışmalarından doğan bir savaşa girmek istemiyordu. Türkiye küçük bir ülke olarak stratejik konumunu en iyi şekilde kullanarak İngiltere, Almanya, Rusya'nın baskılarına karşı koyabilmiş; baskının arttığı dönemlerde de savaşa girmeyi kabul etse de ağır şartlar ileri sürerek zaman kazanmış ve savaşın kendisinin katılmasına gerek kalmayacak bir seyre girmesini beklemiştir. Ayrıca Türkiye kendi yanında Savaşa

girmesi konusunda baskı yapan devletleri Türkiye'nin savaşa girmemesi konusunda da ikna etmeyi başarmıştır (Özçelik, 2010: 261).

Mart 1945'te Türkiye Montrö konvansiyonunun değiştirilmesi, Boğazlarda askeri üs kurulması ve Doğu sınırlarının değiştirilmesi de dahil Sovyet baskısı ve toprak talepleri ile karşı karşıya kalmıştır (Çemrek, 2008: 273). Savaştan sonra ortaya çıkan konjonktür Türkiye'nin kuzey komşusu SSCB ile baş başa kalma korkusu Türkiye'nin ikinci dünya savaşı sonrası iç ve dış siyasetinin en önemli belirleyicilerinden biri olacaktır. Sovyet tavırlarından endişe eden Türkiye kuzey komşusundan aldığı tehdidi Batılı güçlerin, özellikle ABD'nin, desteğini elde ederek karşılama yoluna gidecektir (Oran, 2008: 475). Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesi ve Soğuk Savaşın başlaması ile birlikte Türkiye bir yalnızlaşma süreci içine girdi. Sovyetlerin itişisi ve ABD'nin çekişisi arasında kalan Türkiye diğer yandan uluslararası sistemin iki yönlü yapısının zorlamaları ve içindeki sınıfsal gelişmelerin sürmesi Türkiye için o güne kadar izlediği özerk politikaları tamamen ters döndürülmesi sonucunu doğuracaktır (Oran, 2008: 398).

Türkiye'nin savaşan ülkelerle imzalamış olduğu anlaşmaların niteliği, savaşın çeşitli aşamalarında değişen dengeler, her iki müttefik grubunun Türkiye'yi kendi yanında savaşa sokma çabaları, bunun yanı sıra da savaşın hattının bir tarafta Balkanlar diğer tarafta da Kırım ile Kafkasya üzerinden giderek Türkiye'ye yaklaşması Türk hükümetini oldukça güç bir durumda bırakmıştır. Bütün bu zorluklara karşılık küçük bir devlet olan Türkiye'nin savaşın dışında kalabilmek için ortaya koyduğu başarılı manevralar başarılı bir dış politika örneği olmuştur (Özdoğan, 2004: 131).

1.2.3 Soğuk Savaş Döneminde Türk Dış Politikası

İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyanın hem Avrupa açısından hem de ulusları sistem açısından çok büyük değişikliklere sahne olduğu söylenebilir. Batı dünyasında Birinci Dünya Savaşı sonunda kendi içinde Demokrasiler ve Faşistler diye bölünen ve SSCB ile ABD gibi rakipleri ortaya çıkmaya başlayan Avrupa, bu savaş sonunda başatlığını tamamen yitirdi ve bir dünya sistemi olmaktan çıkarak bir dünya alt sistemine indirildi. Bu dönemde dünya iki kutuplu bir hale gelmeye başladı (Hasgüler, 2008: 557). İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Türk dış politikası için bir dönüm noktası olduğu söylenebilir. Savaş sonrası iki kutuplu uluslararası sistemin oluşumu ile Türkiye "Soğuk Savaşın" tam ortasında bulacaktır kendisini Türkiye'nin İkinci Dünya Savaş sırasında uyguladığı politika, Türkiye'yi savaş sonrası yalnızlığa

mahkûm edecektir. Bu yalnızlığını BM'nin kurucu toplantısı olan San Fransisco'da ciddi bir şekilde hissedecektir (Oran, 2008: 79).

Sovyet tehdidi, Soğuk Savaş yıllarının ilk yıllarında Türkiye'nin iç ve dış politikalarını etkileyen ve dış politikada siyasi ve stratejik denge arayışlarında etkili olan başlıca faktör olarak bu döneme damgasını vurmuştur. Bu faktör aynı zamanda Türk iç ve dış politikasında yeni açılımlara ve radikal dönüşümlere sebep olduğu için de önemlidir (Erol, 2009: 354). Türkiye bu dönemde Atatürk dönemi Türk dış politikasında uyguladığı tarafsızlık politikasını bırakarak batı tarafında yerini aldığı söylenebilir. 1945 ile 1960 yılları arasında kapsayan bu dönemde Türk dış politikası batı bloku ekseninde geliştiği görülebilmektedir. Oran, bu dönemde uygulanan dış politikayı şu şekilde tarif etmektedir:

Menderes dönemi Türk dış politikası geleneksel batıcılık politikasını izlemiş ama en az onun kadar geleneksel olan dengencilik ve statükoculuk çizgisinden ciddi bir sapma niteliği taşımaktadır. Nitekim Menderes politika gerek doğu batı arasında, gerekse de batının kendi içinde dengeleri gözetmemiştir. Her iki açıdan yalnızca ABD'ye bağımlılık ve bağımlılık göstererek ve aradaki uluslararası gelişmeleri izlemeyerek kendini sınırlamıştır. Diğer yandan Menderes dönemi yine Türk dış politikasının geleneksel özelliklerinden olan meşruiyet ve ihtiyat faktörlerine önem verme politikasından da uzaklaşmıştır. Aktif bir dış politika yürütmüş, ama risklerle dolu olduğuna da dikkat etmemiştir (Oran, 2008:274).

1952–1960 yılları arasında Türkiye'ye karşı gelebilecek en büyük tehlikenin Sovyetler Birliğinden gelebileceği düşünülüyordu. Türkiye müttefiklerine karşı olan hareketleri ya Sovyet yandaşı yada Sovyetleri güçlendirecek olgular olarak değerlendiriyor, en büyük güvencesi olarak gördüğü NATO'nun dayanışmasını zayıflatacak hareketlerden kaçınıyordu (İlter ve Barlas, 2004: 158). Dış politika eksenini tamamen Batı Bloku üzerine kurgulayan Türkiye, batı dünyası ile her alanda yapay ve sanal verilerle de olsa, bütünleşebileceğini uman politik karar vericiler için ne Sosyalist Blok ne de eski sömürge ülkeleri ciddi bir seçenek oluşturmamaktaydı. Hikmet'e göre ise bu şartlarda kraldan daha çok kralcı yani batıda daha çok batıcı bir dış politika izleyen Türkiye, Ortadoğu'da ABD'nin kurmak istediği anti-komünist kamp için gönüllü oldu (Hasgüler, 2008: 559).

Türkiye'nin bu dönemde her koşulda ABD ve batılı ülkeler yanında yer alması üçüncü dünya ülkeleri ve bağlantısızlar yanında Türkiye'nin çoğu kez ABD ve diğer batılı güçlerin sözünden dışarı çıkamayan, inisiyatif alamayan bir ülke olarak

algılanmasına neden oldu. Özellikle de Ortadoğu ülkeleriyle ilişkilerin gerildiği bu dönemde Türkiye yakın doğuda ABD'nin bir tampon ülkesi olarak algılanmaktadır.

Soğuk Savaş dönemi Türk dış politikasının geleneksel tarafsızlık politikasından kaydığı küresel sistem ve büyük güçler arasında seçim yaptığı bir dönemi ifade etmektedir. Bu dönemde Türk dış politikası genel anlamda çıkarlarını ABD öncülüğünde kurulan Batı Bloku içinde görmüş, komşularla ilişkilerini Sovyet tehdidi etrafında şekillendirmiştir. Buna karşın bazı bölgesel politikalarda farklı tutumlar sergilemiştir. Ömer Kürçüoğlu'na göre Soğuk Savaşın 1965-1970 döneminde Türkiye batı yanlısı politikalardan biraz uzaklaşarak, batı yanlısı devletlerin takındığı tutumlardan farklı olarak Arap-İsrail çatışmalarında Arap devletlerini ve sömürgecilikle ilgili konularda üçüncü ülke devletlerini desteklediği görülmektedir (Uslu, 2009).

1971-1980 dönemi, Türk dış politikası açısından özellikle de Batı ile ilişkilerde keskin iniş ve çıkışların yaşandığı ve bu kapsamda milli ve bağımsız dış politika anlayışlarının daha etkin bir şekilde gündeme getirilmeye başlandığı bir dönemdir. Dış politikada 1960'larda başlayıp 1970'li yıllarda da etkisini sürdürmeye devam eden "görece özerk" ve "Kıbrıs Sorunu" ile birlikte, ABD ve NATO ile ilişkilerin sorgulanmaya, gözden geçirilmeye ve somut adımların atılmaya devam edildiği 1971-1980 dönemi, ya da "kararlılık yılları" olarak da kabul edilmektedir (Erol, 2009: 521). Bu dönemin dış siyasal ilişkileri irdelendiğinde Türk siyasi tarihinin sonraki dönemlerini de etkileyecek gelişmeler yaşanmıştır. Türkiye'nin NATO'ya girişi, Balkan ve Bağdat Paktları ve Kıbrıs meselesi bu dönemin en önemli dış politika konularıdır. Türkiye'nin NATO'ya girişini sadece bir güvenlik paktına girmiş olmanın ötesinde Avrupa medeniyetine dâhil olmanın delili olarak vurgulayan değerlendirmeler mevcuttur. Hüseyin Bağcı, bu dönem Türk dış politikasının ulusal uzlaşmaya dayandığını ve üç temel ilkesinin olduğunu belirtmiştir. Bağcıya göre, birincisi Sovyet yayılmacılığının önlenmesi; ikincisi Batı ile ekonomik ve siyasi alanda ortak işbirliği; üçüncüsü de Kıbrıs'ın taksimi konusudur (Göktepe, 2009: 373).

1.2.4. Soğuk Savaş Sonrası Türk Dış Politikası

Soğuk Savaş, Doğu Bloku ülkeleri ile Batı İttifakı (NATO) arasında 1947'den 1991'e kadar devam etmiş olan uluslararası siyasi ve askeri gerginliktir. Genel kabule göre, Berlin Duvarı'nın yıkılışı komünizmin çöküşüne zemin hazırlamış, Sovyetler Birliği'nin dağılması ile de Soğuk Savaş bitmiştir. Soğuk Savaşın sona ermesi bütün

dünyada büyük değişikliklere neden olmuştur. Yenedünya sisteminde dış politikalarını bir kutba bağlayan devletler diğerleriyle kıyaslandığında dış politikada daha büyük bir sarsıntı yaşadıkları söylenebilir. Türkiye de bu devletlerarasında gösterilebilir. Soğuk Savaş boyunca batıya eklenmeye çalışan Türkiye, konumu nedeniyle Sovyetler Birliği'ne karşı desteklenmiş ve Türkiye Sovyet tehdidi sayesinde batı savunma ve siyasi sistemi içinde eşit bir ülke olarak yer alabilmiştir. Oysa Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte Türkiye'nin önemi azalmıştır. Batı ilgisini doğu ve batı Avrupa ülkelerine çevirmiştir. Uluslararası sistemde meydana gelen bu yeni durum ile birlikte Soğuk Savaş sona erdiğinde Türkiye bambaşka bir dünya sistemiyle karşılaştı. Yeni Dünya düzeninin problem noktaları olarak önalana çıkan bölgeler Türkiye'nin yanı başındaydı. Türkiyesiz düşünülebilmeleri mümkün değildi. Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya, Orta doğu ile Doğu Akdeniz bölgesi dünya politikalarının merkez noktaları haline dönüşmüştü. Bu bölgelerde çıkarı ve etkisi olan Türkiye'yi etkilemesi kaçılmazdı (Uslu, 2009: 10). Üstelik yenedünya düzeninde düşman ilan edilen tüm gelişmelerin kaynağı olarak Ortadoğu ve İslam dünyası gösterilmiştir (Laçiner, 2009: 722).

Soğuk Savaş sonrası Türk politika yapıcılarının içinde bulunduğu durumu Nasuh Uslu şöyle ifade etmektedir:

Soğuk savaş sonrası Türk politika yapıcıları çok belirsiz ve karmaşık bir atmosferle karşı karşıya idiler. İlgilenmeleri gereken konular: Avrupa bütünleşmesinden, Kafkasya ve Orta Asya'da Türk dili konuşan bağımsız cumhuriyetler kuşağının ortaya çıkmasına, balkanlardaki trajik gelişmelerden Ortadoğu ve Kafkaslardaki istikrarsızlık ve çatışmalara kadar uzanmaktaydı. Türkiye bir anda kendini istikrarsızlıklar, çatışmalar ve belirsizliklerle çevrili bulmuştu. Aslında soğuk savaş sonrası Türkiye'nin izlediği birçok politika, Batı içindeki konumunu garanti etmeye yönelikti. İkinci dünya savaşından sonra Türkiye NATO'ya girebilmek için koreye asker göndermekte çekinmemişti. Bu sefer de aynı şekilde soğuk savaş sonrası dönemde, yani dünya düzenini önemli aktörlerinden olabilmek için Türkiye, batılı devletlerin Somali'den Bosna'ya, Avrunuvutluk'tan Makedonya'ya kadar değişik bölgelerde gerçekleştirdiği barışı sağlama ve koruma girişimlerine katılabilmek için her türlü girişimde bulunmuştur (Uslu, 2009: 344).

Soğuk Savaş sonrası Türk dış politikasının en önemli gündem konularından biri de Avrupa Birliğine giriş süreci olmuştur. 1987 yılında Avrupa Birliğine tam üyelik başvurusu yapan Türkiye ile AB ilişkileri yıpratıcı bir seyir izlemiştir. Oran'a göre Türk dış politikasının Avrupa Birliği ile kurduğu ilişki 'eşitsizlik ilişkisi' olarak

tanımlanabilir. Oran, aynı şekilde bu dönemde Türkiye'nin ABD ile kurduğu ilişkiyi de 'hegamon güçle ilişki' kavramsallaştırması ile açıklamaktadır (Oran, 2008: 230).

1992 yılından sonra Türkiye'nin Batıdan kendisini uzaklaştırdığı ve kendisine yeni bir kimlik aradığı hisleri daha da ağırlık kazandı. Türk halkının gözündeki batının değer yargılarının ve fikirlerinin değeri gittikçe düşme eğilimi içine girdi. Beklenen şey batıya yönelik hayal kırıklığının artması durumunda Türk otoritelerinin daha bağımsız hareket edeceğiydi (Uslu, 2006: 338). Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemde Türkiye açısından bazı olumsuz politikaların takip edildiğini göstermiştir. Batı ile birlikte algıladığı ortak tehdit ortadan kalkınca Türkiye'nin batıyla askeri ittifakı doğal olarak zayıflamıştı. Soğuk Savaşın bitmesinden sonra Sovyet tehdidine karşı Türkiye'nin edindiği konum önemini yitirmeye başladığı söylenebilir. 1990'ların başında Türkiye kendi konumuna ilişkin bir değerler muhasebesi yapmaya başladı bu dönemde Türkiye Orta Asya ve Ortadoğu da yeniden şekillenen bölgesel konuma jeopolitik konumu itibariyle köprü olma iddiası taşıdı. Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın yeni bağımsızlıklarına kavuşmuş Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetlerle Ortadoğu'daki İslam ülkelerine model ülke olarak lanse ettiği Türkiye böylece jeopolitik konumu itibariyle "köprü ülke" konumuna da yükselmiş oluyordu (Lesser, 2002: 285). Bu dönem Türk dış politikasının en önemli söylemlerinden biri de 'Adriyatik'ten Çin Seddi'ne' uzanan bir siyasi egemenliğe sahip Türkiye söylemidir. Bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetleri de Türkiye'nin Orta Asya'ya açılması ve bölgesel bir güç olarak ön plana çıkması için bir fırsat olarak görülmüştür. Özal'ın amacı bu bölgede işbirliği artırarak, bu ülkelerle sıkı işbirliğine giderek Türkiye'nin yalnızlığını gidermek ve bölgesel güç olma iddiasını güçlendirmektir (Laçiner, 2009: 23). Yeni Osmanlılık olarak da adlandırılan ve liderliğini o zamanki cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın yaptığı bu akıma göre Türkiye "dünyanın geri kalan büyük bir kısmından kendini tecrit eden geleneksel dış politikasını bırakıp önüne çıkan her fırsatı sonuna kadar değerlendirerek, Balkanlar'dan Orta Asya'ya kadar uzanan geniş bir alana etki etmeli ve böylece bölgesinin en güçlü devleti olarak dünya politikasına ağırlığını koymalıdır (Gönlübol, 1996: 56).

1989-1992 yılları arasında, Türkiye geleneksel Avrupalılaştırma politikasından uzaklaştı. Körfez Savaşı da bu eğilimi güçlendirdi çünkü Türk karar alıcılar, ABD'yle, Türkiye'nin bölgesel öncü rolüne dayalı bir "stratejik işbirliğinden bahsediyorlardı. Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Türkiye'nin bölge ülkeleri içinde model

olduğunu belirtiyordu (Eralp, 2002: 236). Diğer taraftan ise 1990'lı yıllar boyunca Türkiye komşularıyla zayıf ilişkileriyle dikkat çekiyordu. NATO üyesi Yunanistan Türkiye'ye karşı Kıbrıs ve Ege sorunları nedeniyle yoğun bir düşmanlık içerisindeydi. Suriye ile de PKK terör sorunu ve sular meselesi yüzünden bir gerginlik mevcuttu. Merkezi Anlaşma Örgütü (CENTO) vasıtasıyla müttefik olunan İran ile de Humeyni Devriminin meydana gelmesiyle bozulmuştu (Haris, 2002: 259).

Soğuk Savaş sonrası Türk dış politikası değişen dünya sistemi içerisinde kendisine bir yer arayışı içerisinde girmiştir. Türk dış politikasının temel eğilimleri bu dönemde değişmemekle birlikte, konjonktürel politikalar uygulanmış ve yeni şartların ortaya çıkardığı pozisyonlardan kazanç elde edilmek istenmiştir. 2000'li yılların başında ise dünya bambaşka ve yeni bir sürece adım atıyordu. Amerika'nın ikiz kulelerine yapılan saldırı "dünyada küresel terörle mücadele başlığıyla yeni bir siyasal sürecin başlangıcını haber veriyordu. 11 Eylül olayları ve sonrasındaki olaylar Türkiye'nin Batılı devletler nezdinde ki önemini artırmış ve Türkiye'nin sahip olduğu rollere daha da geçerlilik kazandırmıştır (Uslu, 2009:356).

1.2.5. Son Dönem Türk Dış Politikası

Türk dış politikasının geçirdiği evreleri yapısal bir şekilde ele alan uluslararası ilişkiler uzmanları genellikle Soğuk Savaş sonrası dönemden sonra 1990'ların ortalarından başlayarak Türk dış politikasının temel parametrelerinin değiştiğini bu yapının 2000'li yıllardan sonra da daha belirginlik kazandığını belirtmektedirler. (Aras ve Bilgin, 2010; Uzel, 2010; Altunışık, 2010; Uslu, 2009; Laçiner, 2009; Oran, 2008) 1990'lı yıllarda başlayan Ortadoğu ülkeleriyle yakınlaşma girişimi 2000'li yılların ortalarından itibaren hızlanarak artmıştır. Bu dönemde Türkiye İsrail-Suriye ve İsrail-Filistin arasında barış görüşmelerine arabuluculuk yapmış, 1990'lı yıllar boyunca su sorunu ve PKK terör örgütü yüzünden kavgalı olduğu Suriye ile de ilişkilerini geliştirmiştir. Birçok bölgesel ve ekonomik işbirliği antlaşması imzalanmıştır. 2010 yılı itibariyle Suriye ile vizelerin karşılıklı olarak kaldırılması kararı alınmıştır. 2003 yılında Irak'ın ABD tarafından işgali ile başlayan süreçte Türkiye'nin Irak politikası ülkenin toprak bütünlüğü ve istikrarından yana olmuştur. Türkiye'nin Ortadoğu bölgesinde gücünü artırmaya yönelik politikaları Türkiye'nin bölgesel güç söylemini destekler nitelikte olmuştur. Türk dış politika yapıcılarının 1990'lı yıllar boyunca Türkiye'nin ortaya attığı "köprü olma" misyonundan vazgeçerek bu dönemde Türkiye'yi 'merkez ülke'

(Davutoğlu, 2008). Konumunda nitelendirdikleri gör÷lmektedir. Bu yeni stratejik vizyona göre Türkiye bölgesindeki siyasal, ekonomik ve politik gelişmelere yön verebilecek bir ÷lkedir. Bu pozisyonunu tarihsel ve jeopolitik gücüyle birlikte askeri ve ekonomik gücüne borçludur. Proaktif dış politika olarak da nitelendirilebilecek bu politikanın uygulamasını Türkiye bölgede istikrar ve güveni sağlamak adına ortaya koyduğu çabalarda göstermeye çalışmıştır. Irak Savaşını önlemeye yönelik girişimler, Gürcistan ve Rusya arasında patlak veren savaşta arabuluculuğa soyunması, Suriye ve İsrail arasında arabuluculuk görevi üstlenmesi ve çeşitli uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapması bu politikanın bir göstergesi olarak belirtilebilir. Diğer taraftan Türkiye'nin dış politikasında ağırlık merkezini Ortadoğu'ya kaydırması akademik ve politik çevrelerde 'eksen kayması' tartışmasını gündeme getirmiştir. Türkiye'nin dış politikasında eksenin kaydığını iddia edenlere göre, Türkiye Osmanlı'nın son döneminden itibaren başlayan batılılaşma ve yönünü batıya dönme politikasından vazgeçerek dış politikasının ağırlık merkezine genelde doğuyu özelde de Ortadoğu'yu yerleştirmiştir (Çağaptay, 2010). Bu söyleme karşı çıkan Davutoğlu ise, Türkiye'nin çok yönlü bir dış politika takip ettiği, çıkarlarının ve hedeflerinin gerektirdiği şekilde hareket ettiğini iddia etmiştir (Davutoğlu, 2011).

Son dönem Türk dış politikasını etkileyen diğer bir faktör de Avrupa Birliği ile ilişkilerdir. AB üyelik süreci aynı zamanda yeni Türk dış politikasının yapım sürecinde etkili olmuştur. Örneğin, Türkiye'nin bölgesinde güvenlik, istikrar, dayanışma, işbirliği ve refah sağlamayı amaçlayan 'komşularla sıfır problem' stratejisi AB Komşuluk politikasının bir benzeridir (Aras ve Bilgin, 2010: 20). Türkiye'nin son yıllardaki dış politikasına baktığımızda anlayış, vizyon, prensip, kullanılan araç ve mekanizmalar anlamında büyük bir değişim göze çarpmaktadır. Bu anlamda Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren baskın güvenlik, çıkar ve güç gibi kavramları temel öncelikler olarak gören ve meşruiyetini tehdit altında olmaktan alan geleneksel bürokratik anlayışın yerini barış ve işbirliği almıştır (Aras ve Bilgin, 2010). Türk dış politikasının içe dönük karakterinin yerini proaktif, dinamik ve çok boyutlu bir politikanın aldığı söylenebilir son dönem Türk dış politikasının temel parametresini oluşturan 'komşularla sıfır problem', 'ritmik diplomasi', 'stratejik derinlik' gibi daha önce duyulmamış kavramlar uluslararası ilişkiler literatüründe ve dış politika yapıcılar arasında sıklıkla kullanılmaya başlandığı söylenebilir.

Cumhuriyetin kuruluşundan Soğuk Savaş sonrası döneme kadar Türk dış politikasının yönünü belirleyen günün koşullarına uygun denge ve çıkar politikası eksenli realist bir çizgi olmuştur. Atatürk dönemi Türk dış politikası günün şartları içinde pratik sonuçlar doğurmuştur. Son dönemde küresel ölçekte dış politikanın araçlarının ve küresel gündemin değişmesi Türk dış politikasının da yönünü ve araçlarını çoğaltmıştır. Türk dış politikasında aktörlerin çeşitlenmesi geleneksel diplomatik ilişkilerin boyut değiştirerek sivil toplum örgütleri, ekonomik ve kültürel havzanın bir unsur olarak kullanılması Türk dış politikasının realist bir algıdan nispeten liberal bir algıya kayması olarak görmektedir (Aras ve Bilgin, 2010: 16). Yeni dış politikada devlet dışı aktörlerin taleplerine daha çok yer verilmekte, aktörler politika yapım sürecinde daha çok müdahil olmaktadır. Soğuk Savaş döneminin klasik iç dış ayrımı artık ortadan kalkmış, devlet yegâne aktör olma özelliğini yitirmiş, iç konjonktür ve talepler dış politika üzerinde daha belirleyici olmaya başlamıştır (Aras, 2007).

1.3. Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Gücü

1.3.1. Yumuşak Güç Kavramı

Yumuşak güç kavramına ilk kez, 1990 yılında Prof. Dr. Joseph S. Nye tarafından yayımlanan "Bound to Lead: The Changing Nature of American Power" adlı kitapta yer verilmiştir. 2004 yılında, yine Nye tarafından yayımlanan "Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarının Yolu" adlı kitapta yumuşak güç kavramı ABD açısından ayrıntılı olarak incelenmiştir (Yılmaz, 2007). Özellikle de son dönemlerde kamu diplomasisinin bir yöntemi olarak uluslararası ilişkiler literatüründe sıklıkla kullanılan Yumuşak Güç kavramı Nye'e göre, "Bir ülkenin çekim gücüyle istediğini almasıdır." diğer bir ifadeyle, "Yumuşak güç, bir ülkenin kendi istediği şeyi başkalarının da istemesini sağlamaya yarayan güçtür." (Nye, 2006:23). Bu tanım çerçevesinde yumuşak güç, "başkalarını cezbetme, onların kalbini ve zihnini kazanma yeteneği" olarak tanımlanmaktadır (Melissen, 2005: 9). Yumuşak güç kavramının diğer bir tanımı da bir devletin, başka bir devletin davranışlarını ve çıkar tanımlamalarını kültürel ve ideolojik araçlarla dolaylı olarak etkilemesidir. Bu araçlar tarih, kültür, edebiyat, sinema, sanat ve uygulanan diplomasi olabilir. Yani kısaca, ekonomik yada askeri güç kullanmadan diğer ülkeyi kendine çekmek denilebilir. Bir diğer deyişle yumuşak güç bir ülkenin askeri ve ekonomi gücüyle değil, başarılı sosyal bütünlüğü ve kültürüyle sahip olduğu güce tekabül eder. Yumuşak Gücü oluşturmak için "çekici bir kimlik taşıyan kültür,

siyasi değerler ve kurumlar, ahlaki temelli ve meşruiyete dayalı politikalar üzerinde yükselen bir cazibe merkezi oluşturulmalı ve bu merkezin gücü başkalarının tercihlerini ikna yoluyla belirleyebilme yetisine ulaşmalıdır.” (Nye, 2004: 11). Küreselleşme sürecinde, iyi organize olmuş ülkeler, kendi dinamiklerini diğer ülkelere yansıtma konusunda önemli araçlar ve potansiyele sahip olmuştur. Yumuşak güç, yani çekim gücü bu noktada önemlidir. Devletler artık uluslararası alanda ‘istediklerini elde etmek’ üzere yumuşak güçlerini kullanabilmektedir.

Yumuşak güç kavramının bir diğer tanımlayıcı ögesi ise dış politikada akıllı ‘intelligent Power’ yada etkin güç ‘smart power’ olarak da tanımlanabilecek güç tanımlamasıdır. Suzanoe Nossel tarafından İlk kez Foreign Affairs dergisinde ele alınan bu kavram diplomatik, ekonomik, askeri, siyasi, hukuki ve kültürel tüm araç çeşitlerini, her durum için doğru aracı yada araç kombinasyonları seçerek kullanmayı kapsamaktadır (Clinton, 2009). Bu bağlamda etkin güç (smart power), sert ve yumuşak güç arasında kurulan mükemmel dentedir (Nye, 2004:147). Yumuşak güç istediğiniz neticeleri elde edebilecek şekilde başkalarını etkileyebilmek kabiliyetinizdir. Bunu sert gücün yöntemlerinden olan cebir ve rüşvet ile başarabileceğiniz gibi yumuşak gücün yöntemlerinden olan cazibe oluşturma ve ikna yöntemleriyle de başarabilirsiniz Nye’e göre etkin güç, başarılı stratejiler çerçevesinde akıllı gücün bu iki özelliğini birleştirme yeteneği olarak tanımlanabilir (Nye, 2004: 89).

1.3.1.1. Yumuşak Güç (Soft Power) ile Sert Güç (Hard power) Arasındaki Farklar

Sözlük anlamı olarak güç, başkalarının yapmayacakları bir şeyi yaptırabilme ve onları kontrol edebilme yeteneğidir. Başkalarını kontrol etme yeteneği sıklıkla belirli kaynaklara sahip olmak ile ilişkilendirildiğinden dolaydır ki siyasetçiler ve diplomatlar gücü; ‘nüfusa, toprağa, doğal kaynaklara, ekonomik kuvvete, askeri kuvvetlere ve siyasi istikrara sahip olmak’ olarak tanımlamaktadırlar. Bu anlamda güç, “uluslararası poker oyununda yüksek kâğıtları elinde bulundurmak” demektir (Akçadağ, 2010). Ülkelerinin gücü yalnızca sahip oldukları yerüstü ve yeraltı zenginlik kaynaklarıyla, yüksek teknolojiyle donatılmış ordularla ve varsıl bir toplumun ortaya çıkmasını tetikleyen rekabetçi ekonomi ile sınırlı bir çerçevede tanımlanamaz. Nüfuz edebilme yetisini sadece fiziki güç kullanımı, bastırma ve yaptırım gibi unsurlarla açıklamak, gücün boyutlarını anlamaya yardımcı olmaz; gücü anlamaya çalışırken kendimizi bir anda

indirgemecilik çukurunda bulabiliriz. Bir ülke yumuşak gücü ile kendi amaçlarının ve değerlerinin başka ülkeler tarafından benimsenmesini sağlayabilirse, askeri güç ve ekonomik gücünün çok üzerinde etki imkânı yaratabilmektedir (Güzer, 2011) .

Uluslararası ilişkilerde gücü anlamının ve güçten en etkin biçimden faydalanabilmenin en iyi yolu, gücün sert (hard) ve yumuşak (soft) güç olmak üzere iki uçta seyrettiğini görebilmek, aynı zamanda bu iki gücün birbirleriyle dirsek teması içinde ve birbirini sürekli besler bir ilişkide olduğunu tespit etmekten geçer. (Nye, 2006: 36) Yumuşak gücün küresel ve bölgesel güçler için ana araçları ve bileşenlerini ele alan Nye göre, bütün ülkeler için sert güç askeri ve ekonomik kaynaklardan teşekkül etmektedir. Yumuşak güç ise kaynağını büyük oranda ülkenin kültürü, değerleri ve politikalarının meşruiyetinden alır. Askeri yani sert güç tahrik ve tehditleri içermektedir. Yumuşak güç ise başkalarının tercihlerini şekillendirme yeteneğine bağlıdır. (Nye, 2010).

1.3.2. Türkiye'nin Yumuşak Gücü

Türk dış politika analizlerinde Cumhuriyet sonrası dönemde dış politikanın belirli parametreler üzerinden yürütüldüğü görülmektedir. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde denge politikası ile pragmatist bir yöntem benimseyen Türk dış politikası 1950'den sonra Soğuk Savaş'ın bir tarafı olarak batı bloğunun yanında yer almıştır. Soğuk Savaş bitiminden sonra ise Türk dış politikası küresel düzlemde yer edinebilmek için yeni politik arayışlara girmiştir. 1990'ların başından itibaren bölgesel güç iddiası ortaya atılmıştır. Bu süreçte 'Türkiye'nin Çin'den Adriyatığe kadar Güçlü Türkiye' söylemi ile Türkiye'nin Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle bir birlikteliğe gidebileceği üzerinde durulmaktadır. Türkiye'nin Yumuşak gücü söylemi, Türkiye'nin bölgesel güç, model ülke söylemlerinin ortaya çıktığı 1990'lı yıllarda ortaya çıkmış ve 2000 sonrasında ise daha güçlü bir şekilde dile getirilmiştir (Laçiner, 2009: 720). Uluslararası ilişkiler literatüründe Türkiye'nin yumuşak gücü olarak tanımlanan kavramı daha iyi anlayabilmek için öncelikli olarak ortaya atılan Türkiye'nin bölgesel gücü kavramını incelemek gerekmektedir. Türkiye'nin yumuşak gücü kavramı çoğunlukla Türkiye'nin Ortadoğu da yükselen bölgesel gücünün taşıyıcı bir unsuru olarak kullanılmaktadır.

1.3.2.1. Türkiye'nin Bölgesel Gücü

Son dönem Türk dış politikasının önemli göstergelerinden biri de Türkiye'nin yakın coğrafi havzasını da içine alacak şekilde etkili bir aktör olduğu yönündeki değerlendirmedir. 'Bölgesel güç söyleminin' Türkiye'nin yakın tarihinde iki defa ortaya çıktığı görülmektedir, bunlardan biri 1990'ların başında diğeri de 2000'lerdir. Davutoğlu'na göre, bir ülkenin uluslararası sistemdeki önemi o ülkenin jeostratejik konumu ve tarihi derinliğine bakarak hesaplanır. Bu perspektifte, Türkiye konumu ve sahip olduğu tarihi derinlik nedeniyle Balkanlar, Ortadoğu, Orta Asya ve Kafkasya sathında bu derece önemli olan tek ülkedir. Bahsedilen coğrafya, bugün uluslararası ilişkilerin odağı olan, siyasi olarak son derece hareketli olmasına karşın bir o kadar da ekonomik olarak zengin bir coğrafyadır. Türkiye eğer uygun politika üretebilirse, tarihi ve kültürel mirasının avantajıyla bu coğrafyada en etkili aktör olmaya adaydır. (Davutoğlu, 2008). İlhan Uzel, Türk dış politikası'nın son dönem ortaya atılan bölgesel güç söylemini eleştirel bir bakış açısıyla ele almaktadır. Bölgesel güç paradigmasını değerlendirdiği yazısında Uzel, Türkiye'nin bölgesel güç olduğu yönündeki söyleme eleştirel bir açıdan yaklaşmaktadır.

Bölgesel güç söylemini şu kriterlere göre test edebiliriz. 1). içinde bulunduğu bölgenin siyasetini etkileyebilme, hatta belirleyebilme kapasitesine sahip mi? 2). Otonom hareket etme yeteneğine sahip mi? 3). Başka bölgesel aktörler yada bölge dışı aktörler o bölgeye ilişkin siyaset üretirken söz konusu ülkeyi hesaba katmak zorunda kalıyor mu? AK Parti döneminde bir yandan büyük güç kavramı kullanılmakta, öte yandan yine siyasal ve akademik düzlemde yumuşak güç (soft power) kavramı gündeme gelmektedir. Davutoğlu, haklıyla, tarihiyle ve coğrafyası ile barışık olarak tanımlanan bir iç ve dış politika yönelimine girmeyi öngörmüştür. Bu anlayış Türk dış politikasına hakim olmuştur. Türk dış politikası 2000'li yıllarda ağırlığı olarak Ortadoğu'ya yönelmiştir. Komşularla iyi geçinme politikasını 1960'lı yılların ortasındaki 'çok yönlülüğe geçi' döneminde de görüyoruz. 1990'lı yıllarda Türkiye bölgesel güç söylemine kapılmışken 2000'lerin başında yaşanan ekonomik kriz, siyasal istikrarsızlık gibi gelişmeler bu olayı akamete uğratmıştır. Bununla birlikte 2002 'den sonra karar alıcılar tekrar Türkiye'nin bölgesel bir güç olduğu vehmine kapılmaya başlamıştır. Oysa uluslararası ilişkiler açısından Türkiye için bir coğrafi çekince söz konusudur. Çevre ülke olmak yapısal bir sorundur. Türkiye, Davutoğlu'nun söylemi ile 3-5 yılda çevreden merkeze sıçrayabilecek durumda olan bir ülke değildir. Aksine bu son altı yıllık süreç Türkiye'nin dünya sistemine daha fazla entegre olduğu bir dönem olmuştur (Uzel, 2010: 65).

Türk dış politikasının Ortadoğu'ya yönelik açılımlarını değerlendiren Fuller'e göre ise Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik son dönem politikaları Ankara'nın elini güçlendirmekte ve geleneksel Kemalist bölgesel tarafsızlık politikalarına dönüşü temsil etmektedir (Fuller, 2008: 154). Fuller Türkiye'nin bölgesel etkisinin temellerini, Avrupa ve Ortadoğu bölgesinde ikinci sırada olan nüfusu, güçlü ordusu, uluslararası barış gücü operasyonlarına sağladığı barış gücü katkısı, ekonomik ve finansal faktörleri, işgücü ihracatı, enerji kaynaklarına köprü pozisyonu, boru hatları, su siyaseti, bölgedeki güç dengelerine etki gücüne bağlamıştır (Fuller, 2008).

Yukarıdaki tanımlar Türkiye'nin bölgesel gücünün temellerini yumuşak güç unsurlarından aldığını göstermektedir. Türkiye'nin bölgesel gücünü yumuşak güç bağlamında değerlendiren uzmanlar Türkiye'nin yumuşak güç unsurlarına ilişkin çeşitli değerlendirmeler yapmaktadırlar. Aras'a göre Türkiye'nin yumuşak gücünün en büyük göstergeleri: Bir, Türkiye'nin modernleşme, sosyal ve kültürel başarıları, ekonomik gelişimi, siyasi ve ekonomik istikrar sahip olması. İki, Türkiye'nin uluslararası meşruiyet ve bölgesel kaygılara özen gösteren bir dış politika izlemesidir. Üç, Türkiye'nin dış politikada dikkatli ve alçakgönüllü bir politika takip etmesidir. (Aras, 2009). Şahin'e göre, Türkiye'nin yumuşak gücünün temelinde, bütün eksiklerine rağmen en az yarım asırlık bir demokrasiye ve bütün kusurlarına rağmen tarihi kökleri olan laik bir rejime sahip olan tek Müslüman çoğunluklu ülke olması yatıyor. Nüfusunun büyük çoğunluğuyla laik demokratik rejime bağlı olduğu kadar İslami değerlere de bağlı olan Türkiye'nin dünya çapında önem taşıyan bir cazibesi, etkileme gücü var. Batı ülkeleri, İslam dünyasının Türkiye'yi örnek almasını istiyor. İslam ülkelerindeki özgürlük ve demokrasi yanlıları Türkiye'ye gıptayla bakıyor (Şahin, 2006). Bu bağlamda Türkiye'nin yumuşak gücünü; Müslüman ulus, laik devlet, demokratik yönetim ve serbest piyasa ekonomisi olarak tanımlayabiliriz (Taspınar, 2009a).

Bu gün dünya üzerinde yumuşak gücü en fazla olan ülkelerden biri de ABD kabul edilmektedir. ABD ekonomisi, dünya üzerinde yaygın markaları ve kültürüyle bütün dünya ülkelerini etkilemektedir. Özellikle de az gelişmiş ülkelere yaptığı teknik ve ekonomik yardımlar da ABD'nin yumuşak gücünü etkilemektedir. Türkiye'nin yumuşak gücünü değerlendiren uzmanlara göre Türkiye bu gün dünyanın en büyük donar ülkelerinden biridir. Türkiye, Haiti, Pakistan, Endonezya gibi ülkelere ihtiyacı

olan her yere acil yardım, teknik ve finans desteği yılda bir milyar doları geçmektedir. (kalın, 2009).

Yumuşak güç araçları çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Yöntemleri itibariyle sert güçten ayrılan yumuşak güç dış politikada uzun vadeli ve dolaylı sonuçlar alınmasını öngörür. ABD, Çin ve Rusya gibi büyük ölçekli ülkelerin dışındaki ülkeler yumuşak güç unsurlarını genellikle belirli alanlara yoğunlaştırmaktadır. Örneğin Japonya'nın dünya üzerindeki yumuşak gücü çok gelişmiş teknolojisine dayanır iken, İsviçre'nin yumuşak güç unsuru ise dünya üzerinde yaygın olan barış arabuluculuğuna dayanmaktadır. Ayhan'a göre ise Türkiye'nin yumuşak gücünden söz etmek yerine, Türkiye'nin amaçları dâhilinde kullanılabilir farklı yumuşak güç kaynaklarının neler olduğuna vurgu yapmak ve Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç potansiyelini bu amaçları doğrultusunda nasıl kullanabileceğini değerlendirmek gerekmektedir. Yumuşak güç kaynakları bazı amaçlar için anlamı ve gerekli olabileceği gibi başka amaçlar söz konusu olduğunda çok alakasız kalabilir. (Ayhan, 2011).

Yumuşak güç unsurlarının sert güç unsurları olan ekonomik ve askeri güç gibi kısa vadeli sonuç almaya yaramaması bu unsurların stratejik ve yerinde kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Yumuşak güç kavramının ağırlıklı olarak Türkiye'nin bölgesel gücü kavramı etrafında şekillendiğini görmekteyiz. Türkiye'nin yumuşak güç unsurları olarak kullanılan Müslüman olmakla birlikte laik, demokratik bir ulus devlet olması gibi zihinsel ve yönetime dayalı anlayışlar ile büyük ve genç nüfusu, köprü konumunda bulunan jeopolitik durumu özellikle de az gelişmiş ve gelişmekte olan bölge ülkeleri için bir etki unsuru içermektedir.

1.4. Dış Politikada Kamu Diplomasisi ve Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi

1.4.1. Kamu Diplomasisi Kavramı

Kamu diplomasisi kavramı ilk kez 1965 yılında Tufts Üniversitesi Fletcher School of Law and Diplomacy'nin Dekanı Edmund Gullion tarafından ortaya atılmıştır. Gullion'a göre kamu diplomasisi "kamuoyu davranışlarının dış politika oluşumunda ve yürütülmesindeki etkidir. Geleneksel diplomasiden farklı olarak, uluslararası ilişkilerin farklı boyutlarını diğer ülke kamuoylarının etkilenmesi, bilgi, fikir akışı ve ülkedeki çıkar gruplarının etkileşimini kapsar" (Tuch, 2003: 3). Tuch, kamu diplomasisi kavramını dış politikanın bir aracı olarak tanımlamaktadır. Tuch'a göre kamu

diplomasisi: “Kendi ulusunun düşüncelerini ve ideallerini, kendi kurumlarını ve kültürünü aynı zamanda ulusal hedeflerini ve güncel politikalarını yabancı halklara anlatma amacı taşıyan bir hükümetin iletişim sürecidir” (Tuch, 2003: 14). Djerejean’a göre ise “Kamu Diplomasisi yabancı ülkelerin kamuoylarına yönelik enformasyon, çekicilik ve nüfuz ile ulusal çıkarların tanıtımının yapılmasıdır.” (Djerejean, 2003: 13). Manhein, kamu diplomasisini “Bir ulusun ulusal çıkar ve amaçları doğrultusunda diğer ülke kamuoylarını ikna etmesi ve bu ülke kamuoylarıyla iletişim haline geçmesi” (Manhein, 1994: 64). Olarak tanımlamaktadır. Yukarıdaki tanımlarda kamu diplomasisinde tek yönlü iletişim sürecine vurgu yapılmaktadır. Son dönemde geliştirilen kamu diplomasisi pratikleri ise kamu diplomasisi uygulamalarında çok yönlü ve karşılıklı iletişime önplana çıkarılmaktadır. Bu bağlamda yeni kamu diplomasisi uygulamaları propaganda amaçlı değildir. Yeni dönem kamu diplomasisi faaliyetleri propaganda faaliyetlerinden ayrı olarak ‘kendini anlatmak’ ve ‘muhatapları dinlemek’ üzerine kurgulanmaktadır. Fikir ve bilgilerin dezenformasyona uğramadan ortak ve katılıma açık bir düzlem içinde akışını sağlamak için. Bu süreçte bilgi ve iletişim teknolojileri tabanlı ilerleyen yaygın bir bilgilendirme ve doğrudan iletişime geçme sürecinin de önemli payı bulunmaktadır. Bu durum da kamu diplomasisi faaliyetlerini yalnızca bilgilendirme ve enformasyon tabii tutma süreci olmaktan çıkarmaktadır. Çift yönlü iletişimi esas alan bu faaliyetlerde mesajı ileten ve alanlar açısından paydaşların arttığı, karşılıklı iletişim modeli benimsenmektedir.

Kamu diplomasisi lobi faaliyetlerinin ötesinde sivil toplum ve kültürel aktiviteleri de içermektedir. Kamu diplomasisinde amaç ‘bilgilendirmek ve etkilemek’ olduğu için hedef kitlenin kültürünü, tarihini, psikolojisini ve özellikle de dilini bilmek önemlidir (Kalın, 2010: 9). Kamu diplomasisi kavramının önemli bir özelliği de klasik diplomatik pratiklerin dışında yeni bir faaliyet alanı açması ve klasik diplomatik faaliyetlerden ayrılmasıdır. Bu bağlamda devletlerarası ilişkilerin en önemli aracı olan diplomasi aracının araçları farklılık göstermektedir.

1.4.1.1. Klasik Diplomasi ve Kamu Diplomasi Arasındaki Farklar

Diplomasi tarihi M.Ö. 4. ve 5. yüzyıllarda şehir devletleri arasında özel temsilcilerin kullanıldığı eski Yunan’a kadar geri götürülmektedir. Modern anlamda daimi elçilikler ise 15. yüzyıl sonlarına doğru İtalya’da tescil edilmeye başlandı (Tuncer, 2005: 5) 20. yüzyılın başlarında açık diplomasi, adhoc ve düzenli konferanslar

gibi Fransız sistemine geçildi. Dışişleri Bakanlığı'nın ilk örneği ise Kardinal Richelieu ile Fransa'da görüldü. 1782'de İngilizler Dışişleri Dairesini kurdular, onları 1789'da yeni kurulan ABD izledi. Çin, Japonya ve Türkiye ise ancak 19. yüzyıl ortalarında dışişleri bakanlıkları kurdular (Yavaşgel, 2010: 9). Klasik diplomaside devletler çıkarlarını sağlamak ve korumak, belirledikleri hedeflerine kavuşmak, diğer devletleri belli davranışlara yöneltmek veya olası davranışlardan caydırmak için çeşitli araç ve yöntemlere başvurur (Tuncer, 2005: 15) Bu yöntemler, propaganda, ekonomik araçlar, iç işlerine karışma, güç kullanma tehdidinde bulunma veya silahlı güç kullanımınıdır. Ancak uluslararası arenada kamuoyunun önemli bir etken haline gelmesi geleneksel diplomasiden farklı olarak, farklı ulusların hükümetleri arasında siyasi ilişki kurmak dış siyasetin hayata geçirilmesi önem kazanmaya başlamıştır. Geleneksel diplomasi ise genellikle kapalı kapılar ardında yüksek düzeyli hükümet görevlileri arasında gerçekleştirildi. Telekomünikasyon devrimi diplomasi paradigmasını değiştirdi. İletişimdeki bu ilerleme diplomasinin yürütülme şeklini de etkiledi: geleneksel metotlar terk edildi, geleneksel olmayan sektörler diplomasiyi etkilemeye başladı ve son olarak diplomasinin gidişatına ivme kazandırdı (Yılmaz, 2008: 5).

Yeni diplomasi uygulamalarında diğer ülke halklarının algı ve tutumlarını bilmek ve kendi çıkar ilişkileri doğrultusunda yönlendirmek önemlidir. Kamu Diplomasisi; halkların tutumunun, dış politikanın oluşumu ve yürütülmesine yaptığı etki ile ilişkilidir. Kamu diplomasisi, uluslararası ilişkilerin geleneksel diplomasi dışındaki alanlarını kapsamaktadır; hükümetler tarafından yabancı ülkelere kamuoyu oluşturulması, özel kuruluşlarının diğer ülkelerin kuruluşlarıyla etkileşimde bulunması, diplomatlar arasında iletişim sağlanması ve kültürler arası iletişim sürecinin geliştirilmesidir (Edward Morrow Center) İkinci Dünya Savaşından sonra diplomasinin kurumları ve ilgi alanları arasında büyük bir dönüşüm yaşanmıştır. Geleneksel diplomasi savaş, barış, bölgesel sorunlar ve etnik sorunların çözümü, uluslar arası ticaret, uluslararası iletişim ve ulaşım operasyonları (posta servisi, deniz, kara ulaşımı, uluslararası iletişim) gibi temel alanlara yoğunlaşırken yeni diplomasi uygulamaları ise insan hakları, insani yardım, işçi hakları, ulusal çevre sorunları (ormanlar ve biyolojik çeşitlilik), küresel çevre sorunları, genetik mühendisliği ve biyoteknoloji, uluslararası barış kurumları. (Avrupa Birliği , NAFTA, BM) gibi daha temel konulara yoğunlaşmaktadır (Edward Morrow Center). Diplomatik pratiklerin alan değiştirmesi aynı zamanda konuların değişmesini de neden olmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın

sonunda, dünya artık farklı bir uluslararası yapıyla karşı karşı kalmıştır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, ‘diplomasi’ ve savaş kavramlarının nitelikleri değişmiş; devletlerarası ilişkilere egemen ilkeler nitelik değiştirmiş ve gizli diplomasi uygulaması, yerini büyük ölçüde ‘açık diplomasi’ anlayışına bırakmıştır (Tuncer, 2005: 25).

Diplomasi kavramının araç ve uygulamalarındaki diğer bir kırılma Soğuk Savaşın bitmesinden sonra oluşturulan yenedünya düzeni ile birlikte gelişmektedir. Bu yeni düzenin temel ilkelerini, Henry Kissenger şu şekilde tarif etmektedir: “Uluslararası ve bölgesel organizasyonlar aracılığıyla dayanışma, işbirliği ve ortak harekete dayanan bir ortaklık: ilkelerin ve hukukun üstünlüğünün birleştirdiği, maliyetlerin ve yükümlülüğün eşit bir şekilde paylaştırılması ile desteklenen bir ortaklık; demokrasiyi, refahı, barışı yaygınlaştırmak ve silahları azaltmak amacıyla olan bir ortaklıktır bu yeni dönemin temel ilkesi (Kissinger, 2006: 872).”

Küresel sistemde meydana gelen bu değişiklikler diplomasiinin amacını dönüştürmüş ve araçlarını çeşitlendirmiştir. Bu değişimde ekonomik sorunların giderek artan önemi ve devletlerarasındaki ekonomik bağımlılık, kamuoyunun ağırlığı, Self-determinasyon ilkesinin uygulanması ve sömürgeciliğin ortadan kalkması, insan hakları sorunun gündeme gelmesi, sosyal sorunları giderek artan önemi, bilgi teknolojilerini sıralamak mümkündür. Uluslararası ilişkileri hükümetler arası bir etkinlik olmaktan çıkıp; toplumlar-arası bir etkinlik haline dönüştürmüştür (Tuncer, 2005: 65). Bu etkinliğin yeni aktörleri ise politikacılar, lobiler, basın-yayın organları ve her çeşit hükümet dışı kuruluşlar olmuştur. Günümüzde farklı ülkelerin kamuoylarının işbirliğini gerektiren ve uluslararası ilişkilerdeki tüm aktörlerin düşüncelerinin göz önüne alındığı yeni bir dış politika oluşturma süreci yaşanmaktadır. Bu bağlamda bu politika da dış politikanın dış işleri bakanı tarafından dikte edilmesi yerine, dış politika alanında birbirinden farklı ve karşıt görüşlerin ve düşüncelerin uzlaştırılması yolu yeğlendiği söylenebilir.

1.4.1.2. Kamu Diplomasinin Tarihi

Kamu diplomasisi uygulamalarının her ne kadar Amerika’da Birinci Dünya Savaşı sırasında başladığı genel kabul görse de, kamu diplomasisinin izlerini daha önceki dönemlerde de bulmak mümkündür (Tuch, 2003: 15). Antik çağlardan itibaren, prenslerin halk nezdinde prestij ve saygınlıklarına büyük önem verdikleri ve bu yönde çalışmalar yaptıkları bilinmektedir. Ulusal imaj çalışmaları da antik Yunan ve Roma

İmparatorluğuna kadar dayanmaktadır. Onuncu yüzyıla kadar, kâğıdın icadına kadar geçen sürede, devletlerle olan ilişkilerde resmi iletişim boyutuyla yürütülmüştür. Ortaçağın sonlarına doğru Venedik Devleti sistematik olarak kendi yabancı servis diplomatlarını haber mektuplarıyla bilgilendirmiştir. Gutenberg'in matbaayı icat etmesiyle birlikte uluslararası halkla ilişkilerde doğru öncül bulunmuştur. Kardinal Richeliu 17. Yüzyıl Avrupa'sında diğer Avrupalı güçlerden farklı olarak ülkenin ulusal imajına yönelik sistematik çalışmalar yapmıştır. Ulusal kimlik ve ülke markası oluşturma çalışmaları XIV. Louis zamanında zirveye ulaşmıştır (Melissa, 2005: 4). Fransa'nın Prusya Savaşında aldığı yenilgiden sonra Fransız hükümeti bu savaşla sarsılan imajını düzeltmek adına 1883 yılında Alliance Française'i kurmuş, bu kurum aracılığı ile dilini ve edebiyatını teşvik etmeyi amaçlamıştır. Böylelikle, Fransız kültürünün yurtdışındaki izdüşümü Fransız diplomasinin vazgeçilmez bileşenlerinden biri haline gelmiştir. 1920'lerde radyonun gelişmesi, hükümetleri yabancı dilde yayıncılığa yönlendirmiş, ilerleyen yıllarda gerek faşist gerekse de komünist hükümetler yabancı kamuoylarını etkilemek adına radyoyu etkin bir şekilde kullanmışlardır (Akçadağ, 2010: 14). Nitekim Nazi Almanya'sında Hitler'in 1933 yılında propaganda bakanı olan Joseph Goebbels, radyolar, gazeteler, sinema ve tiyatro aracılığıyla Alman halkını Nazi ideolojisi doğrultusunda enformasyona tabi tutmaktadır. Amerikan imaj kurumu Kamu diplomasinin tarihini ABD açısından dört aşamada ele almaktadır. Bunlar Birinci Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı, Soğuk Savaş dönemi ve Soğuk Savaş sonrası dönem olarak ayrılmaktadır.

Birinci Dünya Savaşı sırasında 1917 yılında Başkan Woodrow Wilson tarafından kurulan Kamuoyunu Bilgilendirme komitesi dış kamuoyunu ABD çıkarları doğrultusunda yabancı ülkelerin kamuoyunu bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Bu komite tarafından üretilen film, kitap ve broşürler başka ülkelerde dağıtılmıştır. Bu komite Birinci Dünya Savaşının sona ermesiyle birlikte kapatılmıştır. 1941 yılında ABD başkanı Franklin Roosevelt tarafından yabancı ülkeleri bilgilendirme servisi kurulmuştur. Bu servis Avrupa, Asya ülkeleriyle Japonya ve Almanya'ya haber ve propaganda oluşturmak üzere kurulmuştur. Amerika'nın sesi olarak bilinen bu servis hala çalışmalarına devam etmektedir.

Soğuk savaş döneminde ise 1953 yılında ABD başkanı Eisenhower tarafından Amerikan bilgi servisini (U.S Information Agency) kurmuştur. Bu servisin amacı dış kamuoyunu anlamak ve ABD'nin çıkarları doğrultusunda etkilemektir. USIA Soğuk savaş boyunca dünya üzerinde Amerikan değerlerini yaymayı amaçlamış ve değişim

programları düzenlemiştir. Soğuk savaş döneminden sonra ise USIA 4000 çalışanı ile birlikte ABD Dış işleri bakanlığına bağlanmıştır. Soğuk savaş döneminde Marshall Planı çerçevesinde film, radyo ve televizyon yayınları üzerinden kamu diplomasisi uygulamaları olmuştur (USIA, 2010: 9).

Bu bağlamda, yeni kamu diplomasisi, dahili ve harici bilgi alış verişleri ile kültürel diplomasi, marketing ve haber yönetimi gibi kavramlar arasındaki geleneksel ayrımın görünmez hale geldiği yeni iletişim ve diplomasi faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Yeni kamu diplomasisi yumuşak güç kullanımını öngörmektedir, iki yönlü iletişimi, bilgi yönetimini ve internet üzerinden imaj oluşumunu (e-imaj) içermektedir. Geleneksel kamu diplomasisi tek yönlü iken, yeni kamu diplomasisi diyalogu öngören iki yönlü iletişim üzerine kurulmuştur. Kamuoyunun bilimsel olarak ölçülebildiği ve ikna tekniklerinin kullanılabilirdiği stratejik iletişim, yeni kamu diplomasisinin baz aldığı iletişim yöntemi olarak tanımlanabilir. Soğuk Savaş sonrasında ise 2001'den sonra küresel kamu diplomasisi oluşturulma zorunluluğu doğmuştur. Yeni dönemde Kanada'dan, Yeni Zelanda'ya oradan Arjantin ve Nijerya'ya kadar kamu diplomasisinin önemli olmaya başladığı gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır (Smitt, 2007: 342).

1.4.1.3. Kamu Diplomasisinin Amacı

Kamu diplomasisi isimli kitabında Mark Leonard, kamu diplomasisinin ana amacını köklü ilişkiler inşa etmek olarak tanımlamaktadır. Leonard'a göre, diğer ülkelerin ihtiyaçlarını, kültürlerini, insanlarını anlamak; bakış açılarını paylaşmak, yanlış algılamaları düzeltmek, ortak paydalar bulmak kamu diplomasisinin başlıca hedefidir (Leonard, 2002: 9). Brain Hocking'e göre ise kamu diplomasisinde diğer aktörler kendi açılarından ve muhatapları açısından neyin hayati olduğunu öğrenmektedir. Kamu diplomasisi uygulamaları bu gün yalnızca dış politika için bir araç olmaktan çıkmıştır (Hocking, 2004: 15). Bu bağlamda kamu diplomasisi aynı zaman da iç politik süreçler için de kullanılabilir. Dış politikadaki amaç ve stratejilerle iç politikada denge sağlanması da amaçlandığı söylenebilir.

Bir dış politika aracı olarak kamu diplomasisinin önemli bir araç olduğu noktasında ortak görüşler bulunmasına rağmen kamu diplomasisinin etkisinin ölçülebilirliği noktasında ise şüpheler bulunabilmektedir. Kamu diplomasisinin etkilerinin dolaylı yollar üzerinden alınabileceğini belirten Özdem Sanberk'e göre "Kamuoyu

diplomasisi doğası itibariyle atılan on tohumdan iki tanesinin orkideye dönüştüğü, başarı şansının yüzde 50'nin üzerinde olmadığı bir alandır (Sanberk, 2009: 09). Kamu diplomasi uygulamaları bazı durumlarda ise küresel ölçekli politikaları desteklediği görülmektedir. Kamu diplomasi uygulamalarının kurumsal olarak yürütüldüğü Amerika Birleşik Devletlerinde son dönem kamu diplomasi uygulamalarının ulusal güvenlik stratejisine destek veren politikalar olarak üretildiği görülmektedir. Strategic Communication and Public Diplomacy Policy Coordinating Committee (PCC) tarafından 2006 yılında hazırlanan ABD'nin Ulusal Kamu Diplomasisi ve Stratejik İletişim Politikaları başlıklı raporda ABD'nin ulusal güvenlik amacı sekiz başlık altında toplanmaktadır. Bunlar insan haklarını yaymak, terörizme karşı işbirliği geliştirmek, dini çatışmaları sonlandırmak, kitlesel silahlamayı önlemek, küresel ekonomiyi teşvik etmek, gelişim sürecini genişletmek, diğer küresel güçlerle işbirliği geliştirmektir. Bu bağlamlarda yürütülen kamu diplomasi faaliyetlerinin amacı Amerika'nın kamu diplomasisinin amacı Amerikan değerlerine ve ulusal güvenlik hedeflerine hizmet etmektir (PCC, 2006).

1.4.1.4. Kamu Diplomasisinin Kaynakları

Çok boyutlu bir düzleme yerleşen kamu diplomasi faaliyetlerinin alanları çeşitlenmekte, gelişmekte ve yeni bir boyut kazanmaktadır (Mowlana, 2005:6). Diplomatik faaliyetler hükümetler arası, diplomatlar arası, kişiler arası ve hükümetler ile haklar arasındaki iletişim ve ilişki şeklinde dört farklı ilişki ve iletişim türü başlığında karakterize edilebilir. Hükümetler arası diplomatik ilişkiler klasik diplomasiinin bir yöntemidir ve klasik diplomatik ritüeller ve aktiviteleri içermektedir. Kişiler arası diplomatik ilişkiler ise daha çok kişi diplomasisi olarak tarif edilmekte üst düzey devlet adamlarının birebir diplomatik faaliyetlerini kapsamaktadır. Halklar arası ilişkiler ise kamu diplomasisine işaret etmektedir. Kültürel değişim, medya geliştirme projeleri ve bunun gibi ülkelerin politikaları hakkında diğer ülke kamuoylarını bilgilendirmeye yönelik faaliyetleri kapsar. Sonuncusu kamu diplomasiinin daha gelişmiş bir formudur (Yılmaz, 2008: 9). Kamu diplomasiinin yeni araç ve yöntemlerle diğer ülke kamuoylarını klasik diplomasi faaliyetlerinin dışında etkilediği bu safha kamu diplomasi araçlarını propagandanın ve klasik diplomatik faaliyetlerin kaba formlarından ayırmıştır. Küresel politikardan ve teknolojik gelişmelerden etkilenen kamu diplomasisi özellikle de 2001 yılından sonra form değiştirerek daha sosyal bir

alana bürünmüştür. ABD'nin küresel terörle mücadele konsepti çerçevesinde oluşturduğu yeni siyaset, kamu diplomasi pratiklerinin köklü bir şekilde kurumsallaştığı ABD'nin dünya üzerindeki imajını tahribata uğratmıştır. Bu süreç kamu diplomasisine farklı perspektifler kazandırmıştır. Yeni dönem kamu diplomasisi anlayışı kültürel diplomasi, medya araştırmaları, anketler, NGO'lar, değişim servisleri ve eğitim kanallarıyla muhatabı anlama, dinleme ve kendini anlatmak perspektifi üzerine kurulmuştur (Gilboa, 2001: 4). Yeni kamu diplomasisi dış politikada teknik enstrümanlardan daha çok şey ifade etmektedir (Mellisan, 2003: 14). Soğuk Savaş boyunca ABD, Rusya, Fransa, Almanya ve Çin gibi küresel politik güçlerin yürüttüğü kamu diplomasi faaliyetleri artık yönetim anlayışı ve büyüklük bakımından çok farklı ülkeler tarafından da yürütülebilmektedir. Günümüzde küçük ve orta ölçekli birçok ülke yeni kamu diplomasisi yöntemleri geliştirmiştir. Küresel politik sistemdeki gücü ve büyüklüğü bakımından ABD'den Liechtenstein'e, yönetim şekli olarak demokratik yada otoriter olması açısından Çin'den Singapur'a kadar Kamu diplomasisine ilgi artmaktadır. Dünyanın en fakir ülkesi olan Ethopya'da dahi kamu diplomasisine ilgi artmaktadır (Gilboa, 2001: 20).

Yukarıdaki tanımlar doğrultusunda kamu diplomasinin temel kaynakları şu alt başlıklar altında ele alınabilir:

1.4.1.4.1. Kültür

Kültürel diplomasi yüzyıllar boyunca bir pratik olarak uygulanmıştır. Bu bağlamda kâşifler, gezginler, öğretmenler ve sanatçılar kültür elçisi ve diplomat olarak kabul edilebilir. Düzenli ticaret yollarının kurulması, tüccarlar ve hükümet temsilcileri arasında bili ve kültür alışverişi toplumlararası değişim ve dönüşümü sağladı (ICD, 2011). Amerikalı yazar Milton C. Comming, kültür diplomasisini, karşılıklı anlayışın teşvik edilmesi niyetiyle fikirlerin, bilginin ve kültürün diğer öğelerinin değişimi ve taşınması olarak tarif etmektedir (ICD, 2011). Kültür diplomasi en basit ve yalın haliyle yumuşak güç yada kültür ve değerler üzerine diğer ülkeleri ikna etmek olarak yorumlayabiliriz. Kültür, küreselleşme sürecinin sınırları ortadan kaldırması, iletişimi ve etkileşimi artırması, kültürlerin birbirlerini daha yakından tanınmasına da imkân sağlamıştır. Kültürel öğeler kamu diplomasisi için çok değerli kaynaklardır, çünkü bir ulusun yaşayan kültürel imajını yansıtır. Farklı uluslar hakkındaki gerçeklerin iyi bilinmemesi nedeniyle beslenen yabancı düşmanlığının ve radikal söylemlerin arttığı

dünyamızda kamu diplomasisi ayrı bir önem taşımaktadır. Kamu diplomasisi söz konusu olduğunda artık hükümetleri adına müdahalede bulunacak devlet temsilcileri değil, daha çok iki kültür arasında bir diyalog arayışındaki iki toplum anlaşılmaktadır. Bu bağlamda kamu diplomasisi, bir ülkenin dünya kamuoyundaki imajını iyileştirmek amacıyla kültürel alışverişin ve akademik değişimlerin gerçekleştirilmesini, kültürel ve ulusal değerlerin yayılmasını sağlayacak programlar bütünüdür. NGO'lar özellikle de dış politikada kamu diplomasisine etki etmektedirler. Bu gün Greenpeace ve Amnest gibi kurumlar küresel bir aktör olabilmektedir (Yavaşgel, 2010: 12).

Batı Avrupa ülkelerinin bir kamu diplomasi pratiği olarak benimsediği kültür diplomasisi sistematik bir şekilde yürütülmektedir. Bu ülkeler kendi dillerini ve kültürlerini yaygınlaştırma amacıyla burs ve değişim programlarını teşvik etmektedirler. Alman Goethe İnstitü, Fransız Kültür Merkezi, İngiliz British Council, İspanya Cervantes İtitute ile kendi dillerini ve kültürlerini başka ülke ve kültürler üzerinde etkin kılmaya çalışmaktadırlar. Uluslararası organizasyonlar ve spor etkinlikleri de bir ülkenin kültürel imajını yaygınlaştırması açısından fırsat olarak kullanılabilinmektedir. Ülkeler kendi kültürlerini başka ülkelere yaymak ve bu ülkelerde de kendi promosyonlarını yapmak için bir takım girişimlerde bulunmuşlardır. Örneğin 2008 yılında gerçekleştirilen Olimpiyatlarda Çin kültürü bütün kanallar tarafından dünyanın dört bir yanında yayın yapmıştır. Bu yayınlarda Çinin renkli, zengin ve köklü kültürüne odaklanılmıştır. Bu yayınlar Çin'in dünya üzerinde oluşturmaya çalıştığı barışçıl imajına katkı yapmıştır. (Gliolo, 2001: 19). Bu bağlamda özellikle son zamanlarda hükümet dışı kültürel kuruluşlar eğitim ve bilimsel faaliyetleri gündemlerine almaktadırlar. Bu faaliyetler uluslararası işbirliğinde üçüncü güç olarak yükselmektedir

1.4.1.4.2. Medya

İletişim ve teknoloji araçlarının hızlı bir şekilde kullanılması ile birlikte dünyada hızlı bir etkileşim dönemi başladı. İletişim teknolojilerindeki gelişmeyle birlikte iletişimde zaman ve mekân boyutu ortadan kalkmaktadır. Bu süreçte çok hızlı, ucuz ve etkin iletişim mümkün hale getirmektedir. Stratejik bir iletişim aracı olarak kamu diplomasisi, “kamuoyunun anlaşılması, bilgilendirilmesi ve etkilenmesi” faaliyetlerinin toplamı olarak tanımlanmaktadır. İletişim araçları da kamu diplomasisi açısından çok stratejik bir işleve sahiptir. Uluslararası alanda yayın yapan televizyon, radyo, gazete ve dergiler ülkelerin kültürel ve sosyal değerlerinin tanıtımında büyük rol oynamaktadır.

Yirmiye yakın dilde yayın yapan Radio France Internationale yaklaşık 45 milyon kişiye ulaşmakta; kırk üç dilde yayın yapan BBC World, İngiliz kültürünü 150 milyon insana ulaştırmaktadır. Kamuoyuna yönelik bilgi sürecinde basın yayın kuruluşlarının önemine fark eden ABD’de de “ABD Enformasyon Ajansı’nı (USIS), dış işleri bakanlığı bünyesine almak suretiyle ‘kamuoyuna yönelik diplomasi ile iletişim stratejisini birleştirmiştir (Tuncel, 2005: 69). Amerika Birleşik Devletleri Enformasyon ajansı tarafından kültür, idealler ve Amerikan yaşantısı üzerine çalışmalar yapılmaktadır. Kurum 104 ülkede radyo, televizyon, basın, sinema, kitap, sergi gösterileri düzenlemektedir. ABD’nin sesini duyurmak için Voice of Amerika gibi yerel dillerde de yayın yapan radyo ve tv kanalları kurulmuştur. Agency for International Development Amerika’nın dış yardımlar programıdır. Her yıl milyarlarca dolar tutarında askeri, insani ve ekonomik yardım yapılmasını öngörür. Daha çok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yönelik yatırımlar yapılmaktadır. 75 farklı ülkede bürosu bulunmaktadır (Berdinn, 2005: 51).

Bilginin iletilme hızı artıka ve kamuya açık bilgi türleri çeşitlendikçe, uluslararası ilişkilerin yapısı da dramatik bir biçimde değişime uğramaktadır. Bollier’e göre, bu yeni diplomasi türünü tanımlamak üzere “Netpolitik” kavramı ortaya atılmıştır. Bu yani politika türünün güç politikası anlamına gelen realpolitik in yerine geçeceği ileri sürülmüştür. Netpolitik: politikayı, kültürü, değerleri ve bireysel kimliği biçimlendiren internetin güçlü yeteneklerinden yararlanma yollarını araştıran yeni bir diplomasi türüdür. Bir ulusun siyasal çıkarlarını gerektiğinde güç kullanarak da gerçekleştirmeyi amaçlayan realpolitik’in tersine: “Net politik’in gündemini ahlaki yasallık, küresel kimlik ve toplumsal değerler gibi konular oluşturmaktadır (Tuncer, 2005:81).

İletişim ve bilgi teknolojilerindeki gelişme ile birlikte kamu diplomasisi uygulayıcıları daha ucuz, interaktif ve ulaşılabilir medya ağlarına yönelmektedir. Milyonlarca üyesi olan ve aynı anda binlerce kişinin interaktif katılımına olanak veren sosyal medya ağları bir fikri yaygınlaştırmak ve o fikir hakkında harekete geçirmeye teşvik etmektedir. 2009 yılında Londra’da düzenlenen G-20 zirvesinde birçok protestocu twitter aracılığıyla protesto da bulunmuştur. İnsanları bir araya getirmek ve bir birlik oluşturmak için twitter çok önemli bir rol oynamıştır. Twitter üzerinden gönderilen mesajlar 5000 protestocu toplanmıştır ve iki gün boyunca Londra sokaklarında gösteri düzenlenmiştir. Aynı şekilde facebook’un mobilize ettiği 10000

Moldovalı komünist partiyi protesto etmiştir. Twitter ve facebook bu gün aynı zamanda liderlerin halka ulaşmak için kullandıkları etkili bir iletişim aracı da olmuştur. İlk kez Ürdün Kraliçesi Raina tarafından kullanılan Twiter bu gün birçok lider tarafından kullanılmaktadır (Powers, 2009: 10).

1.4.1.4.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Kamu diplomasisinde kullanılan araçlardan en önemlilerinden biri de sivil toplum kuruluşlarıdır. Hükümet dışı organizasyonlar olarak tarif edilen bu kuruluşlar küresel ve yerel sorunlara ilişkin açılımlar getirmekte ve küresel yada yerel baskı grupları oluşturabilmektedirler. Küreselleşmenin bir sonucu olarak dünyadaki sorunların büyük bir kısmı iç içe geçmiş bir haldedir. Artık küresel ısınma, silahsızlanma, çevre dengesi, küresel adalet gibi konular bütün dünyayı ilgilendiren ortak sorunlar olarak ön plana çıkmaktadır. Bu konularda yalnızca hükümetler yada uluslararası kuruluşlar değil aynı zamanda küresel etkisi olan yada yerelde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları da söz sahibi olabilmektedir. Sivil toplum kuruluşları iletişimin artmasıyla geleneksel devlet anlayışının değiştiği, sınırların ortadan kalktığı günümüzde, devletlerin ulaşamadığı noktalara ve devletin nüfuz edemediği sahalara ulaşmakta ve etkinlik göstermektedirler (Yavaşgel, 2010).

Hükümet dışı kurumların önemli bir bölümünü de çok uluslu şirketler ve markalar oluşturmaktadır. Bu bağlamda tüm dünyada tanınan markalara, yabancı ülkelerde istihdam olanağı sağlayan çok uluslu şirketlere sahip olmak, etkin bir kamu diplomasisi yürütülmesini de kolaylaştırmaktadır. Çünkü bir ülkenin refah seviyesine ve fırsatlarına özenen diğer ülkeler, onu izlemek isteyeceklerdir. Ulusal sınırları aşan tüketim malları ve servislerin kamu diplomasisine olumlu katkısı olmaktadır. Dünyaca ünlü markalar, doğdukları ülkelerle ilişkilendirilmekte ve ülkelerinin yurtdışındaki imaj ve tanıtımlara olumlu yansımalarda bulunmaktadır.

Kamu diplomasisinde dünya kamuoyunu yakından takip etmek esastır. Yabancı ülkelerin stratejileri ve yol haritaları hakkında tanıma yoluyla edinilen çeşitli bilgilerin dış politika yapımında kullanılması doğru karar vermeyi kolaylaştıracaktır. Tanıma kadar ülkenin kendisini tanıtmaya da hedeflerine ulaşmada etkili bir yöntemdir. Geleneklere uymayan sıradışı kamu diplomasi örneği de uluslararası üne sahip liderlerin denklemleriyle geliştirdikleri ilişkilidir. Örneğin 2004 yılında Tony Blair ve Gerhard Schoder'in Libya lideri Kaddafiyi ziyaret etmeleri örnek olabilir (Power, 2009: 13).

Eğitim de kamu diplomasisinde önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Öğrenci değişim programları, kültürel alışveriş için ciddi bir ortam oluşturmaktadır. Eğitim amacıyla yabancı ülkelerden öğrenci kabul etmek kadar başka ülkelere öğrenci göndermek de tanıma/tanıtma amacına hizmet etmektedir. Eğitim kurumları kamu diplomasisi uygulamalarında etkin bir şekilde kullanılmaktadır.

1.4.2. Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi

Küresel koşullarla ülke dinamikleri, Türkiye’de ‘devlet’ kadar bireylerin de dış politika faaliyetlerine yer açılmasını sağladı. Kişiler, özel sektör kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve daha niceleri dünyaya daha fazla açıldıkça diplomasinin gizemli ve örtülü alanı daraldı, insanlar farklı karşılaşmalar yaşadıkça doğrudan diplomasi denebilecek süreçler yaşandı. Ülke vatandaşlarının daha kolay ilişki kurabildikleri ülkelerde faaliyetlerini artırmaları, devletlerin dış politika tercihlerindeki sıralamaları bile değiştirdi. Bununla birlikte, toplumsal düzeyde dışa açılmanın kamu diplomasisi bakımından her durumda kamuoylarını daha olumlu etkileyen sonuçları olmadı (Dedeloğlu, 2009).

Türkiye’de köklü devlet geleneğinden dolayı ülkeler arasında, devlet ve hükümet başkanları nezdinde yürütölen ilişkilerin diplomasi bağlamında yeterli olduğu düşünölmektedir. Ancak değişen diplomasi anlayışı ve yumuşak gücün uluslararası ilişkilerde öne çıkması, direkt kamuoylarına yönelik faaliyetleri zorunlu hale getirmektedir. Türkiye’deki kamu diplomasisi çalışmaları henüz çok yenidir. Bugün Türkiye, yıllarca kamu diplomasisine önem vermemenin getirdiği sorunlarla boğuşmaktadır ve bu sorunların en büyüğü yabancı kamuoyu tarafından tanınmamak değil, yanlış tanınmak ve kendini dünyaya iyi ifade edememektir. National Branding konusunda uzman Simon Anhalt’e göre Türkiye örneğinden yola çıkarsak eğer bir ülke kendi algısını ve itibarını yönetmezse, itibarı kendi doğal ritmiyle ilerlemekte, başkaları tarafından yönetilir hale gelmektedir (Yılmaz, 2008). Türkiye’nin iki asırlık modernleşme tecrübesine, küreselleşmenin sunduğu yeni iletişim imkânlarına, Avrupa’da yaşayan beş milyona yakın Türkün varlığına ve Türkiye’nin Avrupa Birliği’nin üyesi olma çabalarına rağmen Avrupa toplumlarının çoğunda Türk, Osmanlı, Müslüman ve Ortadoğulu imajı, ortaçağlardan tevarüs edilen algı ve tutumlar tarafından beslenmeye devam etmektedir. Gadamer’in de işaret ettiği gibi tarih, kullandığımız dilde, kelimelerde, remizlerde, zihnimizdeki resimlerde ve anlattığımız hikâyelerde

yaşamaya devam etmektedir. Bu unsurlar Avrupa'nın Türkiye algısında hâlâ etkin bir rol oynamaktadır (Kalın, 2010).

Kamu diplomasisindeki yetersizlik dış politikada, özellikle Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Türkiye'nin önünü kapatmaktadır. Avrupa Birliği üyesi ülkeler Türkiye'yle ilgili karar alırken halklarının düşüncelerini, Türkiye'ye bakış açılarını göz önünde bulundurmamak zorundadır. Türkiye kamu diplomasisinde uygulama alanları olarak Türk dış politikasının temel sorun alanları göze çarpmaktadır. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği sürecine ilişkin olarak Avrupa'daki Türkiye İmajı, Kıbrıs ve Ermeni sorunu, Kürt sorunu gibi konularda Türkiye kamu diplomasi uygulamalarına ihtiyaç duymaktadır. Türkiye'nin kamu diplomasi kaynakları olarak gösterilen dış Türkler ve Osmanlı bakiyesi doğru bir şekilde kullanılmadığı takdirde aynı zamanda sorun alanları olarak da ön plana çıkabilmektedir. Uluslararası ilişkiler açısından, bir devletin sınırları dışında yaşayan ortak din, dil, soy, tarih ve kültür gibi ortak değerlere sahip vatandaşlarının bulunması kamu diplomasisini yürütmeyi de kolaylaştırmaktadır. Ancak, bu durumu bazen dezavantaj haline de gelebilmektedir. Avrupa kamuoyunda Türkiye'nin imajı ve AB üyeliği, Almanya, Avusturya, Danimarka, Fransa gibi ülkelerde yaşayan yoğun Türk nüfusu ile ilişkilendirilmektedir (Altınay ve Sanberk, 2008: 8). Doğudan batıya dünya kamuoyu Türkiye içinde yaşanan sosyal değişime, ekonomik büyümeye ve bunların dış politikadaki yansımalarına odaklanmaktadır. Ulusal olanla uluslararası olan arasındaki çizginin giderek belirsizleştiği dünyamızda, Türkiye algısının düzelmesi ve bir başarı hikâyesi haline gelmesi, iç ve dış politikasını doğru kurgulaması ve tutarlı bir şekilde uygulamasına bağlıdır (Kalın, 2010).

Türkiye, kamu diplomasisinin temel araçları olan dış Türkler, eğitim yatırımları, kültürel ve tarihi ortak havza, ticari yatırımlar, turizm potansiyelini araçsallaştırmadan kullanmak zorunluluğuyla karşı karşıyadır. Yeni kamuoyu diplomasi uygulamaları bir propaganda aracı olmaktan öte düşünce ve görüşlerin dezenformasyona uğramadan ortak ve katılıma açık bir düzlem içinde inşa edilmesini öngörmektedir. Bu süreçte bilgi ve iletişim teknolojileri tabanlı ilerleyen yaygın bir bilgilendirme ve doğrudan iletişime geçme sürecinin de önemli payı bulunmaktadır.

1.4.2.1. Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA)

Uluslararası ilişkilerde "Teknik Yardım İşbirliği"nin geliştirilmesi ve "Kalkınma Desteği"nin sağlanması, modern diplomasiinin en önemli aracı olarak kullanılmaktadır.

Türkiye kamu diplomasi pratiklerini çeşitli kurumlar ve araçlar ile yürütmektedirler. Türk kamu diplomasisi faaliyetlerine ilişkin bahsedilmesi gereken en önemli kurumlardan biri Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA)'dır. TİKA başta Türk dilinin konuşulduğu ülkeler ve Türkiye'ye komşu ülkeler olmak üzere, gelişme yolundaki ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olmak, bu ülkelerle; ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel, eğitim alanlarında işbirliğini projeler ve programlar aracılığı ile geliştirmek amacıyla 1992 yılında kurulmuştur. TİKA kuruluşunun ilk yıllarında dönemin şartları gereği, her şeyin her miktarda ihtiyaç olduğu bölgeye katkıda bulunmuştur (TİKA, www.tika.gov.tr) TİKA, faaliyetlerini 23 ülkede (Afganistan, Arnavutluk, Azerbaycan, Bosna-Hersek, Etiyopya, Filistin, Gürcistan, Karadağ, Kazakistan, Kırgızistan, Kosova, Makedonya, Moğolistan, Moldova, Özbekistan, Senegal, Sırbistan, Sudan, Suriye, Tacikistan, Türkmenistan ve Ukrayna-Kırım ve Pakistan) bulunan 26 program koordinasyon ofisi aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Program Koordinasyon Ofislerinin bulunmadığı yerde (Bulgaristan, Roman, Rusya federasyonu bünyesinde alan bazı özerk cumhuriyetlerde, Sancak ve bir kısım Afrika ülkelerinde) merkezden planlanan projeler bu ülkelere en yakın program Koordinasyon ofisleri, Türk Büyükelçilikleri veya konsoloslukları ile merkez birimleri ve sivil toplum ofisleri tarafından uygulanmaktadır. Bugün itibariyle TİKA'nın faaliyetlerinden yararlanan ülke sayısı 111'i bulmaktadır.

1.4.2.2. Yunus Emre Enstitüsü

Türk dili, kültür ve medeniyetini uluslar arası arenaya açmayı amaç eden Yunus Emre Enstitüsü Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin kültür ayağında önemli işler üstlenmek amacıyla 2010 yılında kurulmuştur. Alman Goethe ve İngiliz British Council Enstitülerinin bir benzeri olan enstitü Türk dilini dünya üzerinde yaygınlaştırmayı amaç edinmiştir. Yunus Emre Enstitüsü, amaçlarını gerçekleştirmek üzere eğitim ve öğretim faaliyetleri ile bilimsel araştırma ve uygulamaları yürütmektedir. Enstitü, kuruluş amaçları doğrultusunda Türk kültürünün, tarihinin, dilinin ve edebiyatının daha iyi tanıtılması ve öğretilmesi amacıyla araştırmalar yapmak, farklı kurumlarla işbirliği yaparak bilimsel çalışmalarını desteklemek ve ortaya çıkan sonuçları çeşitli yayınlar vasıtasıyla kamuoyuna duyurmak amacıyla faaliyetler yürütmektedir. Yunus Emre Enstitüsü, Türk dili, tarihi, kültürü, sanatı ve müziği alanlarında yetkin akademisyen ve araştırmacıların yetişmesine katkı sağlamayı;

sertifika programlarıyla eğitim-öğretim uygulamalarını gerçekleştirmeyi de hedeflemektedir. Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının haklarını korumak, organize olmalarını sağlamak ve anavatanlarıyla bağlarını muhafaza etmek amacıyla 2011 yılında 'Dış Türkler Başkanlığı' kurulmuştur.

1.4.2.3. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü

Kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar ile stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü oluşturulmuştur. Kamu Diplomasi Koordinatörlüğünün sekretarya hizmetleri Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilmektedir. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Türkiye'nin tanıtımına yönelik çeşitli organizasyonlar düzenlemekte, yabancı dillerde yayın ve tanıtımlar toplantıları düzenlemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ORTADOĞU ÜLKELERİYLE ALGILARIN VE OLUŞAN İLİŞKİLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Geçiş

Türkiye ile Ortadoğu Ülkeleri arasında oluşan imajları anlayabilmek için Türk-Arap ilişkilerinin gelişiminin tarihi seyrine bakmamız gerekmektedir. Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerindeki imajında Ortadoğu bölgesini 400 yılı aşkın bir süre hakimiyeti altında bulunduran Osmanlı Devleti döneminde yaşanan gelişmelerin rolü büyük olmuştur. Özellikle bu hâkimiyetin son dönemindeki gelişmeler bu imajın oluşumunda belirgin bir etkiye sahiptir. Osmanlı Devleti'nin Batı karşısındaki geri çekilişi kendi milletleri arasındaki ilişkileri, yakınlaşma ve gerginlikleri Ortadoğu ülkeleriyle ve bu bölgede yaşayan Arap milletiyle ilişkileri yakından etkileyen bir faktördür. Bu bağlamda özellikle, Türk Arap ilişkilerinin son 150 yılı modernleşme süreçlerinden belirli ölçüde etkilenmiştir. Tanzimat ile başlayan merkezi yönetimin, toprakları üzerindeki etkisini artırmaya yönelik tutumu Arap vilayetlerinde adem-i merkeziyet taleplerinin artmasını beraberinde getirmiştir. İttihat Terakki'nin iktidara gelmesi ile birlikte Türklere imparatorluk içinde öncü bir rol atfeden ve bu şekilde imparatorluğu yeniden organize etmeyi amaçlayan politikalar da beraberinde Araplar tebaalar arasında eşitliği savunan kültürel anlamda milliyetçi bir ton taşıyan hareketlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Osmanlı Devleti; 19. y.y.'da mali, idari, iktisadi, yargısal kapitülasyonlar ve ilk olarak Rusya ile imzalanan 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Ortodokslara tanınan haklarla Ermeni ve gayri-Müslimlerin kopuş sürecini başlatmıştır. Batı'nın Osmanlı'ya müdahalesi, dini azınlıklar ve ulusal azınlıklar olmak üzere iki unsur üzerinden gerçekleşmiştir. Osmanlı'nın çok uluslu, çok dinli yapısı üzerinde zaaf oluşturan bu iki unsura yönelik, 1839 Tanzimat Fermanı'ndan başlayarak, Osmanlıcılık gibi bir takım savunma mekanizmaları geliştirilmiştir (Bozkurt, 1998: 12). Osmanlıcılık başarısız olmuş ve yerini Pan-İslamizm'e (İslamcılık) bırakmıştır. "Pan-İslamizm; aslında Rus aydınlarının ve bazı siyaset adamlarının, Slav olduğu ileri sürülen toplulukları, egemenlikleri altına almaya yönelik ve Balkanlar'da çok etkin olmalarıyla sonuçlanan Pan-Slavizm ideolojisine karşılık oluşturulmuştur" (Koçer, 2006: 52).

Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı'ya nazaran inhitatı ve üst üste gelen yenilgiler ve toprak kayıpları, Osmanlı yöneticilerini, Devletin gerilemesini durdurmak için çareler aramaya yöneltti. Bu arayışlar sonucunda Osmanlı İmparatorluğu gibi çok milletli bir toplumu Batı'nın ulus-devlet modeline göre yeniden örgütlemeyi amaçlayan düzenlemelere gidildi (Mardin, 1991:175–207). Genelde Osmanlı İmparatorluğu'nda, özelde Arap vilayetlerinde yapılan idari düzenlemelerin temelinde yatan muharrik unsur bu şekilde Batı'nın sistemini devşirerek onun seviyesine çıkma gayretidir.

Bu bağlamda, Osmanlı Devleti'nin Arap vilayetlerinde yaptığı idari reformlar iki temel nedenden dolayıdır: Birincisi, Tanzimat Fermanıyla başlayan, Batılı ulus-devlet modelinden hareketle, devlette bir takım idari yenilikler yaparak merkezi otoriteyi sağlamak ve böylece ittifak-ı anasır politikasını kolaylaştırmayı amaçlayan reformcu zihniyet, ikincisi ise Empeyalist güçlerin bölgeye yönelik ilgilerinin artmasıyla birlikte bölgeyi kontrol altında tutma gayreti. II. Abdülhamid'in uyguladığı Pan-İslamizm politikası da bu çerçevede değerlendirmek mümkündür: bu politikanın temel amacına baktığımızda, İslam ülkelerinin siyasi birliğini sağlamaktan ziyade, yükselen Batı Emperyalizmine karşı İslam Dünyasının siyasi, sosyal ve kültürel dayanışması, Batıya karşı geliştirdiği bir cevap, bir tepki olduğunu görürüz (Çetinsaya, 1988:6). Abdülhamid, Hilafete bağlılık yoluyla meydana gelen Müslümanlar arası dayanışmayı İmparatorluğun, Avrupa'nın müdahalesine ve gayrimüslimlerin ayrılıkçı hareketlerine karşı çıkabilmesinde hayati bir faktör olarak görmüştür (Çetinsaya, 1999:380).

Batılı devletlerce parçalanmış Osmanlı'nın mirası üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin “laik” ve “ulus-devlet” nitelikleri, bu savunma içgüdüsünün bir uzantısı şeklinde tezahür etmiştir. Nitekim Misak-ı Milli sınırları, Arap ve Slav unsurlar dışlanarak çizilmiştir. Böylece, yeni kurulan Türkiye, Batı'dan gelen dini ve etnik karakterli müdahalelere, kendini kapatmak istemiştir. Bu bağlamda, devletin üniter yapısına vurgu yapılırken; Osmanlı'yı, çok-uluslu ve Pan-İslamist geçmişi hatırlatması nedeniyle, Arap stereotipleri çok pratik bir propaganda materyaliydi. Bu amaçla, tarih dersi kitapları, ulus bilincini vermek için kullanılmıştır. Türköne bu durumu: “Cumhuriyet Türkiye'si kök salabilmek ve yaşayabilmek için Osmanlı'yı reddetmek, yeni bir kimlikle ortaya çıkarmak zorunluluğu altında Yeni bir gelenek oluşturmak için Osmanlı'yı yıkmak ve Osmanlı ile olan benzerliklerini asgariye indirmek zarureti içindeydi.” (Türköne, 1994: 8) Şeklinde izah etmektedir. Davutoğlu'na göre ise, bu durum dış politika gereklilikleri ile iç siyasi kültür arasındaki uyumun

sağlanamamasından kaynaklanmaktadır. Osmanlı'nın sona ermesiyle birlikte, Türkiye'nin dört yüz yıl hakim olduğu topraklara karşı ilgisizliği, Türkiye'nin sömürgeci bir geçmişe sahip olmadığı, mutlak terk-mutlak hakimiyet anlayışına sahip olduğunu göstermektedir (Davutoğlu, 2008). İslam Dünyası hinterlandını sömürgeci Batı'ya ve Türk Dünyası hinterlandını da Bolşevik Devrimi ile SSCB'ye kaptıran Türkiye; reklesif savunma dürtüsüyle reel güce orantılı bir dış politika arayışına yönelmiştir. Batı'ya bir alternatif olarak değil, Batı ile bütünleşmiş bir Türkiye modeli gerçekleştirilmek amaçlanmıştır. Bu amaca uygun olarak, Misk-ı Milli sınırları belirlenerek, Avrupa içi ulus-devlet modeline dayanan sistemle Osmanlı'nın farklı sitemlere istinat eden çok-uluslu yapısı, Avrupa içi sistemle uyumlu hale getirilmiştir. Geniş çaplı reformlarla da siyasi elit, yükselen Batı'yı rahatsız eden siyasi kimlik ve kurumları tasfiye ederek, iç siyasi bütünlüğün ve sınırların muhafazasını sağlamayı düşünmüşlerdir (Türköne, 1994: 9). Türkiye, kuruluşunun ilk yıllarında, başta Avrupalı büyük devletleri karşısına almama politikasının da etkisiyle Ortadoğu ile ilgilenmemiştir. İç politikada ise yapılan inkılâpların benimsetilmesi için, Kürt İsyanlarının bastırılması ve bazı liderlerin de tasfiyesi sorunlarıyla uğraşmıştır (Oral, 2005: 229).

Baskın Oran'a göre Türkiye 1945'e kadar, dış politikada dikkatini Avrupa'daki faşist yönetimlerin olası saldırılarına vermiştir. Ortadoğu'yla ise Musul ve Sancak sorunları dışında ilgilenmemiştir. Bu dönemde Realist/modernist bakış açısının uluslararası topluma bakışı ve uluslararası toplumun kategorize edilmesi sonuçları küreselleşmenin de etkisiyle; çeşitli vasıtalar aracılığıyla oluşturulan popüler kültür; Araplara yönelik bakış açısını, Dünya'nın her yerinde olduğu gibi, Türkiye'yi de etkisi altına almıştır. Bu niteliğiyle genel bir etki söz konusudur. Bölge insanına ve tarihine yabancılaşan Türk halkının Araplara bakışı, dünya genelindeki modernizmin etkisine iyice açık hale gelerek, bu faktörden son derece olumsuz etkilenmiştir. Bu faktörün diğer bir etkisi de, Türkiye'nin tarihinden kaynaklanan özel bir niteliğe sahiptir. Türkiye bu kategorizasyona karşı; kendini Doğu'nun az gelişmiş ülkeleri arasında değil; Batı'nın "çağdaş değerleri benimsemiş" güçlü devletleri arasında, Batılı bir devlet olarak tanımlayarak, yanıt vermiştir. Batı'ya alternatif olmayı değil; Batı'ya entegre olmayı seçmiştir. "Siyasal gelişme" anlamında politik modernleşme, Soğuk Savaş ile birlikte gelişen bir terminoloji olmasına rağmen (Oral, 2005 :11).

Bu açıdan bakıldığında; Osmanlı'nın, etnik ve dini gerekçelerle, Batı tarafından parçalanması ve Osmanlı'dan ayrılan toprakların sömürgeleştirilmesi

sürecinde edinilen tecrübelerin, Türkiye'nin ulus-devlet ve laik bir kimlik benimsemesinin de önemli etkileri vardır.

2.2. Soğuk Savaş Dönemi

Türkiye 1945'e kadar dikkatini, içerde reformları gerçekleştirmeye ve dışarıda Avrupa'daki faşist yönetimlerin olası saldırılarına vermiştir. Ortadoğu bölgesiyle Musul ve Sancak sorunları dışında ilgilenmemiştir. Ancak; İkinci Dünya Savaşı'nda tarafsız kalarak yalnızlaşan Türkiye, SSCB'den tehdit algılamaya başlayınca, bu yalnızlığını gidermek için Arap devletleriyle ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. 1947'de Truman Doktrinin ilanı ve Soğuk Savaş'ın başlamasıyla Türkiye, Batı'nın güvenliği açısından Türkiye'nin stratejik önemine vurgu yaparak, dış politikada SSCB'ye karşı Batı'nın yanında yer almıştır. Batı'nın Türkiye'nin güvenlik endişelerine cevap vermesiyle Batı'yla yakınlaşan Türkiye, Ortadoğu ülkeleriyle uzaklaşmaya başlamıştır. Bu kısa süreli yakınlaşma, ilişkilerin güvenlik boyutunun ne kadar belirleyici olduğunu göstermesi bakımından tipik bir örnektir (Oran, 2008).

1948'de Türkiye'nin Filistin Uzlaştırma Komisyonu'na üyeliği, Arap devletleriyle uzun yıllar sürecektir olan soğukluğun başlangıcı olmuştur. Filistin'in Taksim kararının oylanması sırasında, SSCB'nin bile Taksim'den yana oy kullandığı bir ortamda, Arap devletlerinin de bulunduğu on iki ülkeyle beraber ret oyu kullanan Türkiye'nin Filistin sorununda Arap yanlısı tutumu, bu tarihten sonra yerini tarafsız bir yaklaşıma bırakmıştır. Türkiye'nin 1949'da İsrail'i tanıyan ilk Müslüman ülke olması, Arap ülkeleriyle ilişkileri etkilemiştir.

1947-1960 arası Türkiye'nin başlıca çıkar algısı, SSCB tehdidine karşı, ABD'nin başını çektiği Batı ittifak sisteminin bir üyesi olmak ve bunu sürdürmek olmuştur. Türkiye Kuzey'den tehdit hissettiği ölçüde; İsrail'i tanımaktan, Bağdat Paketi'ne ve NATO'ya üyeliğe varıncaya kadar; ittifak sistemine bağlılığını göstermek istemiştir. Türkiye bu dönemde, jeopolitik konumunun getirdiği avantajları, realist perspektiften en dar açıdan yorumladığı bir politika ile, ABD'nin çıkarlarıyla paralel yorumlamakla yetinmiştir (Oran, 2008: 337-339).

Türkiye'nin Ortadoğu devletleriyle ve Üçüncü Dünya'yla ilişkileri Demokrat Parti döneminde, sıkıntılı bir sürece girmiştir. Türkiye bölgede aktif bir politika üstlenmiş ama; bölge ülkelerinin ve Kuzey kuşağında bulunan ve SSCB'den tehdit algılayan ülkeler ile, İsrail'i bir tehdit olarak algılayan Arap devletlerinin güvenlik

algılarındaki fark nedeniyle; başarısızlığa uğramıştır. Türkiye 1954'ten sonra izlediği politika nedeniyle Arap devletlerinin çoğuyla yollarını ayırmıştır. Bunda özellikle o dönem Mısır ile girdiği bölge liderliği yarışın payı bulunmaktadır. Bağdat Paktı ile Orta Doğu'da bir birliği tesis etmeyi amaçlanmasına rağmen; Arap devletlerinin de ikiye bölünmesiyle sonuçlanmıştır. Ortadoğu ülkeleri açısından Türkiye bu dönemde batının bir tampon gücü olarak algılandığı söylenebilir. Burcu Bostanoğlu'nun Türkiye'nin o dönem Ortadoğu ülkeleri tarafından nasıl algılandığına ilişkin yorumu şöyledir:

“Türkiye, Eisenhower Doktrini'ni tasvip ederken, geleneksel olarak Türkiye aleyhine İngiliz etkisi altında kalan Orta Doğu'da etkinliğini ve prestijini arttırabileceğini ummuştur. Türkiye, çoğunluğunu Arap ülkelerinin oluşturduğu Orta Doğu'da nasıl algılandığını ve değerlendirildiğini, bir süzgeçten geçirmeden, önderlik rolü üstlenmeye çalışmıştır. Orta Doğu ülkeleri açısından Türkiye, tarihsel, kültürel ve dini bağlara rağmen, bir lider olarak görülmemiştir. Bölgede önderlik üstlenmeye yönelik girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmasında, ironik olarak Orta Doğu'da Batı'nın devamı olarak algılanışı da rol oynamıştır (Bostanoğlu, 1999: 334).

Türkiye 1954'ten itibaren Cezayir sorununun BM'de gündeme alınmamasına yönelik oy kullanmıştır. 1957 ve 1958'de Cezayir için self-determinasyon önerisine Türkiye'nin çekimser kalmasına karşın, Yunanistan olumlu oy kullanmıştır. 1957'de Suriye Bunalımı yaşandı. Arap devletleriyle ilişkileri daha da bozdu. Suriye Bunalımında, SSCB'nin ve ABD'nin tarafların sözcüsü gibi davranmaları; sorunun asıl nedeninin nereden kaynaklandığının çarpıcı bir göstergesiydi (Oran, 2008).

1960'larda, 1948'den beri uygulanan bu tek yönlü politika; yine Batı ittifak sistemi içerisinde kalmayı sürdürmek kaydıyla; yerini çok odaklı bir dış politika arayışına bırakmıştır. Tabii, bunda detant döneminin katkısını da göz önünde tutmak gerekir. 27 Mayıs Darbesiyle değişen iktidardan sonra, Türkiye'nin Orta Doğu'ya yönelik politikasında, Demokrat Parti Dönemi'ne kıyasla, ilişkilere olumlu yansiyabilecek bir takım değişiklikler kendini göstermiştir. 16 Eylül 1960'ta Milli Birlik Komitesi'nin bir grup üyesi tarafından Türkiye'nin gelecekteki ulusal bağımsızlık savaşlarını ve özellikle Cezayir'e destek verileceği açıklandı. 20 Aralık 1960'ta BM Genel Kurulu'nda Cezayir'e self-determinasyon tanınması ilk kez desteklendi.

1962'de Küba Krizi sırasında İzmir'deki Jüpiterlerin Türkiye'ye sorulmadan sökülmesi, Türkiye'nin kendini büyük devletlerin bir pazarlık unsuru gibi gördüğü düşüncesini doğrumuştur. Bu durum Türkiye'nin ABD ile ilişkilerinde soğumaya neden olmuştur. 1964 Johnson Mektubu da bu durumu pekiştirmiş, Türkiye'yi çok yönlü

ilişkiler geliştirmeye itmiştir. Bu tarihten sonra Türkiye Bağlantısızların Kahire Konferansı'na gözlemci statüsünde başvurdu ancak; reddedildi. Arap ülkeleri Makarios'u destekleyince 1965'te Türkiye Kıbrıs konusunda BM'de büyük bir başarısızlık yaşadı. Türkiye bu tarihten sonra, geçmişteki hatalarını telafiye yönelik olarak; Arap ülkeleriyle, siyasal, ekonomik ve kültürel ilişkiler geliştirmeye başladı. 1967 Arap-İsrail Savaşı'nda Arapları desteklendi ve bu tarihten sonra, İsrail'e uzak durdu (Oran, 2008).

Görüleceği gibi 1970'li yıllara kadar, Türkiye'nin Arap devletleriyle ilişkilerini yönlendiren tek faktör, Türkiye'nin güvenlik ve çıkar algılamaları oluşturmuştur. Demokrat Parti dönemindeki dış politikadaki katı tutum, 1962 Küba Krizi'nden sonra girilen yumuşama dönemiyle birlikte yerini, Arap devletleriyle gelişen ilişkilere bırakmıştır. Esas dikkatleri çeken husus ise, Türkiye'de çok partili hayata geçişle birlikte beliren merkez sağ geleneğinin ilk temsilcisi Demokrat Parti'nin dış politika uygulamalarının, yaygın kanaatin aksine; sağ iktidarların İslami duyarlılıklarının bir neticesi olarak, Müslüman olan ülkelerle yakınlık kurup Türkiye'nin Batı'dan uzaklaşacağı yorumlarını, çarpıcı bir şekilde, çürütecek nitelikte olmasıdır. 1970'li yıllarda Bülent Ecevit'in Bağlantısızlar ile yakınlaşma politikası çerçevesinde ortaya attığı "Ulusal Savunma Doktrini", Batı'da "Türk Ostropolitigi"(Doğu'ya açılma politikası) olarak değerlendirilmiştir. Nitekim; Demokrat Parti'nin aksine, 1960'lı yıllarda darbe yönetiminin ve İnönü hükümetlerinin, yine sol bir isim olarak Ecevit'in Arap devletleri ile geliştirdiği ilişkiler, bu türden yorumları asılsız bırakmaktadır.

Türkiye'nin dış politikada Arap algısını etkileyen ikinci kırılma noktası ise 1970'lerde yaşanan petrol kriziyle yaşanmıştır. Petrol krizi, Türkiye'ye bir kez daha Arap ülkeleriyle iyi ilişkiler geliştirmenin, ekonomi politik önemini hatırlatmıştır. Ayrıca, bu dönemde İKÖ'ye katılan Türkiye Arap devletleriyle ilişkilerini geliştirdi. 1973 Arap-İsrail Savaşı'nda ABD'nin İncirlik Üssü'nü kullanmasına müsaade etmedi ve Araplara yardım götüren Sovyet uçaklarına hava sahasını açarak Arap ülkeleriyle ilişkilerinin bozulmasına izin vermemiştir.

12 Eylül 1980 darbesiyle birlikte başlayan dönemde Suudi Arabistan, Mısır ve Körfez ülkeleriyle ilişkiler daha da gelişmeye devam etti. 12 Eylül günü, Suudi Arabistan Kralı Halid, Kenan Evren'e ilk kutlama mesajı çekenlerden biriydi. Bu durum, sol kamuoyunda Suudi Arabistan'ın imajını zedeleyen bir gelişme olmuştur.

ABD ile işbirliği içinde darbeyi destekleyen ülke yorumlarının yapılmasına neden olmuştur. (Oral, 2005, 125)

Bu dönemde Türkiye'nin İKÖ'ye verdiği önemin arttığı söylenbilir. 1981'deki zirveye Türkiye ilk kez Başbakan düzeyinde katılmıştır. 1984'teki Zirve'ye ise Türkiye, Cumhurbaşkanı Evren ile en üst düzeyde katılım gerçekleştirmiştir. Kenan Evren, Konferans Başkan Yardımcılığına ve Ekonomi ve Ticari İşbirliği Sürekli Komitesi Başkanlığı'na seçilmiştir. 1984'te Kenan Evren'in Suudi Arabistan'a gerçekleştirdiği ziyaretten sonra iki ülke arasında, başta askeri ve ekonomik konular olmak üzere antlaşmalar imzalandı. Suudi Arabistan'ın desteğiyle Kuveyt ile de benzer anlaşmalar imzalandı. Türkiye ve Ortadoğu ülkeleri arasındaki bu gelişmelerin, ABD'nin SSCB'yi ve İran'ı çevrelemeye yönelik yeşil kuşak projesinin etkisini de göz önünde tutmak gerekir. Ancak; Türk-Amerikan ilişkilerinde 1980'ler boyunca önemli bir yer tutan Çevik-Kuvvet konusunda Türkiye, tavrını koruyarak, bölge ülkeleri nezdindeki itibarını gözetmiş ve Körfez ülkeleriyle bir anlaşma sağlandığı takdirde Çevik Kuvvet'e izin verebileceğini söylemiştir (Oran, 2008).

Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki ilişkileri etkileyen en önemli faktörlerden biri de Ortadoğu ülkelerinin içerisinde bulunduğu bir takım toplumsal ve ekonomik gelişmelerdi. Adid Davişa'nın zaferden umutsuzluğa doğru giden bir süreç olarak tarif ettiği Arap milliyetçiliğinin de ilişkiler üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. İlk kıpırdanışlar ondokuzuncu yüzyıl sonunda ve yirminci yüzyılın başlarında ortaya çıkan Arap Milliyetçiliği 1955–1957 yılları arasında güçlenmesi ve Ocak-Eylül 1958 yılında Birleşik Arap Cumhuriyeti ve Irak Devrimi ile zirveye çıktığı dönemlerde Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki ilişkilerin iyi olmadığı gözlenmektedir. Buna karşın Arap Milliyetçiliğinin düşüşe geçtiği 1960'lı yıllar ve sona yaklaştığı 1970'lerde ilişkilerin nispi bir iyileşme dönemi yaşadığı gözlenmektedir (Davışa, 2003: 45).

2.3. Soğuk Savaş Sonrası Dönem

Soğuk Savaşın bitişinin barış ve düzen için bir dönüm noktası taşıyacağı düşüncesi oluşmuştur. Fakat bu düşünce çabucak ortadan kalktığı görülmektedir. Çünkü Sovyetler birliğinin dağılmasıyla “Adriyatikken Çin Seddine bir güç boşluğu ve istikrarsız bölgesi oluştu. Bu istikrarsız yapılanma içinde yeni kurulan devletler kendileri için en mantıklı ve en tutarlı sınırlar içinde; Ortak tarih ve kültürel geçmişe sahip, ortak bir dili konuşa ulus devlet kurmaya yöneldiler. Seçilen bu yol dört temel

kimlik alternatifinden biriydi. Diğer alternatifler ise Batılı olmak, tarihi köklere dayalı Orta Asya devleti olmak ve Araplarla, özellikle Suudilerle ile alakalı İslami kimlik oluşturmaktı (Kona, 2004: 246)

1990'lara gelindiğinde Ortadoğu ülkeleriyle ilişkilerin bir gerginlik dönemine girdiği görülmüştür. Suriye'nin, PKK'ya destek vermesi ve su sorunu ilişkilere damgasını vurdu. Suriye 1992'de su sorununu Arap Birliği'ne götürmüş ve bu konuda Türkiye'ye baskı yapılmasını istemiştir. Aralık 1995'te Suriye, su sorununu Arap ülkelerinin gündemine soktu. Suudi Arabistan da dahil sekiz ülkenin desteğini alarak, Türkiye'ye bir nota gönderdi. 19 Kasım 1992'de dönemin Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin; Türkiye'nin terör sorununu kendi başına çözebileceğini ancak, Suriye'nin su sorununu Türkiye olmadan çözemeyeceğini söyleyerek Suriye'yi bu konuda uyardı. Suriyeli yetkililer Türk tarafından yapılan açıklamaların ve zamanlamalarının Türkiye'nin amaçları ve projeleri hakkında kuşklar yarattığını ve bu kuşkların tüm Arap dünyasında yankı bulduğunu açıkladılar. Konuyu Arap Birliği'ne götüren Suriye, Arap ülkelerinden bu konuda baskı yapılmasına istedi (Oran, 2008).

Suriye ile yaşanan su ve terör sorunun karşılıklı olarak ilişkilerin gerilmesine sebep olmuştur. Özellikle, Arap Zirve toplantılarında, Arap ülkelerinin Türkiye'ye karşı ortak tavır almaları bu karşılıklı olarak olumsuz imajların pekişmesini sağlamıştır. O dönem Türkiye'nin Yunanistan ile yaşadığı sorunlar, içerde koalisyon hükümetlerinin istikrarsızlığı ve yükselen enflasyona bağlı ekonomide yaşanan sıkıntılar içinde bunalan Türk halkı; Suriye'nin terörü besleyen ve İsrail ile Suriye arasındaki Golan Tepeleri konusunda anlaşmazlığını çözmeden - ilişkilerini düzelttikçe Türkiye ile su sorununu gündeme getirerek ilişkileri geren düşmanca tavrını ve diğer kardeş gördüğü Arap devletlerinin Suriye'ye olan desteğini Türk düşmanlığı olarak algılanmıştır.

İlhan Bardakçı tarafından "Yine Bir Arap Zirvesi" başlıklı köşe yazısında kaleme alınan bir başka yazıda ise; Türkiye'nin "fiilen, siyaseten ve tarihten dostluklarını aradığı Arap dostlarının nerede ise savaş hedefi" ilan edildiği belirtildikten sonra şu ifadeler yer verilmektedir: "Peki ama, Apo, Şam'daki şömineli odasında dini eser tefsirleri yazmaktadır? Hafız Esad bu konuyu araştırmalıdır. Hayır olmaz. Türkiye vurulacaktır. Yunanistan, Ermenistan ile askeri anlaşma imzalamaktadır. Dindaşlarımızdan "Tık..." yok. Suriye haritasında Hatay kendi sınırları içinde... Bir avuntundur ve hayaldir deyip ses çıkarmıyoruz. Suyu istediklerinden bir misli fazla veriyoruz. Hangisinin İslam dünyası lideri ve daha doğrusu başkanı ve koltuk sahibi

olacağı kavgalarına karışmıyoruz. Ama bir de bakıyoruz iki de bir Türkiye aleyhtarı Arap Zirvesi toplantıları.”(Bardakçı, 1996).

Yunanistan’ın Megola İdeası’na dayandırılarak açıklanan sorunların da gündemde olduğu bir dönemde Suriye’nin Yunanistan ve İsrail ile anlaşma imzalaması, yine Yunanistan’ın Türkiye’nin iyi ilişkiler içinde olmadığı ve Büyük Ermenistan ideali olan Ermenistan ile anlaşma imzalaması, üstüne Suriye’nin her Arap Zirvesi’nde desteklenmesi Türk halkında Arap aleyhtarlığını etkilediği söylenebilir.

Türkiye ile Suriye arasında yaşanan gerilime rağmen Türkiye’nin Ortadoğu bölgesinde İran ve Suriye ile birlikte ortak hareket edebildiği konu Irak’ın toprak bütünlüğü konusudur. Kasım 1992’de; Temmuz’da Erbil’de Federe Kürt Devleti kurulduğunun ilan edilmesi üzerine, Ankara’da Suriye ve İran ile bir konferans düzenlenerek Irak’ın bütünlüğünün korunması yolunda bir bildiri yayınlandı. 1993’ten itibaren Türkiye Irak ile ilişkilerini geliştirmeye ve Irak’a uygulanan ambargonun kaldırılması için yoğun çaba sarf ettiği görülmektedir.

Şubat 1996’da İsrail’le askeri işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Nisan ayında İsraili pilotlar eğitim amacıyla Türkiye’ye gelmiştir. Askeri işbirliği anlaşması başta Suudi Arabistan ve Mısır olmak üzere tüm Arap dünyasının ve İran’ın tepkisini çektiği söylenebilir. 6 Ekim 1996’da Erbakan’ın Libya gezisindeki, Kaddafi’nin Kürlere ve Türkiye’nin Atatürk dönemine ilişkin açıklamaları Türkiye’de büyük tepkiye neden olduğu görülmektedir. Dışişleri Bakanı Çiller, Libya’nın Türklerin idare ettiği topraklarda ortaya çıkan 35 devletten biri olduğunu hatırlatarak, “Bir çöl bedevinin, bize söylediği şeylerle biz; cumhuriyet tarihimiz, ne politikamız, ne de bu ülkenin birliği konusunda herhangi bir değişikliği ne gündeme getirir, ne de taviz veririz” (BYEG, 1996). Mehmet Ali Birand, Sabah’taki köşesinde Suriye ile yaşanan sorunlarda Türkiyenin yaklaşımına işaret ederek “Suriye’yi hala, Osmanlı İmparatorluğu’nun bir vilayeti, Hafız Esad’ı da Şam Kaymakamı olarak görüyoruz. İşte temel hatamız bu” (Birand, 1996).

İlhan Bardakçının konuya ilişkin yorumu ise şöyledir:

“Şaşmamak gerek. Devlet olamamış aşiretlerde bu davranışlar tabiidir. Çevremize bakınız. Bu aşağılık duygusunun etkisi sonucunda, yüzlerce sene sürmüş ortak hayatımıza, din ve tarih bağlantımıza rağmen bazı yeni ve 1945’ten sonra devlet sayılabilmiş ülkelerin liderleri amansız Türkiye düşmanıdır.” İfadelerini kullandıktan

sonra; Suriye’yi Mısır’daki Kölemen Devleti’ni yenerek alındığını, Irak’ın İran’dan alındığını, Yunanistan’ın tarihteki ilk ve son devletini 1830’da kurduğunu, Libya’nın Malta şövalyelerinden alındığını teker teker sayarak, bu halkların zaten ortadan kaldırdığımız bir devletleri olmadığını söylemiştir. Yazının devamında ise, sömürgecilik yapılmadığı için bu üç ülkenin halklarının Türklere hala sevgi duyduklarını belirttikten sonra, idarecileri için “Türkiye’yi kendisinden sosyal ve siyasi tarih dersleri alınacak bir ülke değil de, bir hasım ve adeta parçalamak histerisi içinde görmektedirler. Sanırsınız ki; hepsi Osmanlı’yı, o aziz ve çınar devleti yıkmak için elbirliği yapmış olan Avrupa’nın o eski politikasının takipçisi ve taklitçisidirler. Kaddafi, adeta, bir Kürt devleti kuruluşunu gördükten sonra rahat nefes alacaktır. Türkiye’nin uluslararası politikasını beğenmeyebilir. Ama bunu, kendisini ziyarete gelmiş o üç yüz altmış yıllık koruyucusu olana Türkiye’nin Başbakanı’na söylemesi... En azından haddi değildir.” ifadelerini kullanıyor (Bardakçı, 1996)

Bölgede yalnızlaşan Türkiye, İsrail ile ilişkilerini geliştirmeye yönelerek bu yalnızlığından kurtulmak istemiştir. Böylece; hem Suriye’yi sıkıştırmış, hem de Suriye’ye destek veren Arap ülkelerine gözdağı vermek istediği söylenebilir. Türkiye 23 Şubat 1996’da İsrail ile askeri işbirliği antlaşması imzalamıştır. Bu tarihten sonra, İsrail ile Türkiye arasında karşılıklı ziyaretler ve ortak tatbikatlar gerçekleştirildi. Bu bağlamda Arap devletleriyle yaşanan olumsuz ilişkilerin daha da gerildiği söylenebilir. Toplanan her Arap Zirvesi, Türkiye’ye yönelik bildirimler yayınlamıştır. 8 Temmuz 1996’da, İsrail’le imzalanan antlaşmadan sadece dört ay sonra iş başına gelen RP-DYP Koalisyonu zamanında, Erbakan’ın İran’dan başlayarak gerçekleştirdiği Orta Doğu ülkeleri gerçekleştirdiği bir dizi ziyaret ve İsrail karşıtı tutumu; Türkiye’nin o dönem Suriye ve terör konusunda geliştirdiği Orta Doğu politikasıyla çeliştiği söylenebilir (BYGM,1196).

Orta Doğu, Kafkaslar, Balkanlar’da çatışma ve istikrarsızlıkların artması; 93’ten itibaren Ordu’nun PKK’ya yönelik mücadelesinin yoğunluk kazanması; 93’te Yunanistan ile Güney Kıbrıs’ın “Orak Savunma Doktrini” ilan etmesi; 95’te Rusya’da “Sürgünde Kürt Parlamentosu” toplantısına izin verilmesi; aynı yıl Yunanistan’ın Suriye ve Rusya ile, İran’ında Rusya ve Yunanistan ile antlaşma imzalanması Türkiye’de güvenlik endişelerinin artmasına ve Osmanlı’nın parçalanmasına atıfta bulunularak ‘Sérvés Sendromu” diye tabir edilen parçalanma korkusu belirlemeye başlamıştır (Oral, 2005, 84).

2000 yılında Hafız Esad'ın ölmesi iki ülke arasında gelişen ilişkilerde önemli bir kırılma noktası olmuştur. PKK lideri Abdullah Öcalan'ın sınır dışı edilmesi ve karşılıklı güvenlik komitesinin kurulmasından sonra yumuşamaya başlayan ilişkiler, Türkiye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Hafız Esad'ın cenaze merasimine gitmesi ile normalleşme seyrini sürdürmüştür. 2000 yılında Hafız Esad'ın ölümüyle başa geçen oğul Beşşar Esad'ın Temmuz 2000 tarihinde başlayan iktidarı, Hafız Esad'ın son dönemlerinde yumuşamaya başlayan ilişkilerin daha da yumuşamasına sahne olmuştur (Togay, 2010). Türkiye'nin Güney'inde en geniş sınırlarını paylaştığı Suriye ile ilişkilerinin bu gelişimi, 1990'lı yıllar boyunca ikili ilişkilerde yaşanan olumsuzluklar nasıl diğer Arap ülkeleri ile olan ilişkilerini olumsuz etkilediyse, bütün Orta Doğu ile olan ilişkilerine olumlu tesirleri olduğu söylenebilir. Türkiye'nin 1998'den sonra bölgeye yönelik algılamalarındaki değişikliğe paralel olarak, Türk dış politikasının geliştirdiği çok boyutlu, komşularla sıfır sorun ve aktif dış politika perspektifinde Ortadoğu'ya ve Afrika'ya yönelik dış politika anlayışı; Arap ülkeleri ile ilişkilerin geliştirilmesinde olumlu etkileri olmuştur. Coğrafi muhayyiledeki değişiklik, Türkiye'nin dış politikasında değişikliğe yol açmıştır (Aras, 2009).

2003 yılında Hükümet'in çabalarına rağmen, 1 Mart Tezkeresi'nin TBMM tarafından reddedilmesi; azalan güvenlik endişelerine ABD ile farklılaşan çıkar algılamalarına paralel olarak Türkiye'nin dış politikasında demokrasinin vurgulandığı, halkın duyarlılıklarının ve taleplerinin belirleyici olduğu bir dönemin başlangıcı olduğu söylenebilir. Son dönemdeki dış politikada Arap algısına ilişkin bir önemli değişiklik de, Türkiye'de bir blok halinde algılanan Arap dünyasına bakışın kırılmaya başlamasıdır. Bu durumun yansıması olarak Türkiye bölge ülkeleriyle sadece askeri ve siyasi ilişkiler geliştirmenin ötesinde, kültürel ve ekonomik ilişkilerde bulunarak ikili ilişkiler geliştirmeye önem vermektedir (Davutoğlu, 2008: 23).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ARAŞTIRMA METODU

3.1. Problem Durumu

Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki ilişkiler 1990'lı yıllardan itibaren yeni bir boyut kazanmıştır. İlk kez 1990 yıllarda ortaya atılan Türkiye'nin Ortadoğu'da model ülke olduğu iddiası, 2000'li yıllardan sonra yeniden gündeme getirilmiştir. Yeni süreçte Türkiye'nin Ortadoğu'da gittikçe artan bir etkisinin bulunduğu uluslararası ilişkiler uzmanları ve siyasetçiler tarafından sıklıkla dillendirilmeye başlanmıştır. Değişen politik süreçlere bağlı olarak Ortadoğu bölgesinde Türkiye'ye ilişkin algılarda dönüşüm yaşandığı iddia edilmektedir. Türkiye algısının Ortadoğu coğrafyasındaki dönüşümüne önemli bir neden olarak da Türkiye'nin dış politikada kamu diplomasisi yöntemlerini benimsemesi gösterilebilmektedir. Dış politikada klasik diplomasiden farklı araç ve yöntemlere sahip kamu diplomasisi uygulamalarının Türkiye'nin Ortadoğu'da artan yumuşak gücünün tanımlayıcısı olarak öne çıkabilmektedir. Yapılan yorum ve değerlendirmelerde Ortadoğu ülkeleri tarafından Türkiye imgesinin kod açılımındaki olumluluklar kamuoyunda sıkça tartışılmaya başlanmıştır. Söz konusu bu durumun kamuoyu algısını ölçebilecek araçlar üzerinden değerlendirmek önemlidir. Bu değerlendirmelerin bilimsel verilere dayanmaması ve Ortadoğu kamuoyu üzerinden incelenmemesi ise bir problem olarak tanımlanabilir. Araştırma medya araçlarının etkin bir kamuoyu oluşturma aracı olduğundan hareketle Türkiye algısını ve Türk dış politikasının Ortadoğu bölgesindeki yansımalarını Ortadoğu basını üzerinden incelemektedir.

Alt problem:

Türkiye'nin Ortadoğu bölgesine yönelik politik tutumunun Ortadoğu basınında bir karşılığı var mı?

“Türkiye'nin Ortadoğu'da yumuşak gücü vardır” şeklinde dile getirilen iddia Ortadoğu basını tarafından nasıl ele alınmaktadır?

3.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma Türkiye kamuoyunda ‐Türkiye’nin Ortadoğu ülkelerindeki siyasi etkisi artmaktadır.‑ Şeklinde dile getirilen iddiayı Ortadoğu medyası üzerinden incelemektir. Bu bağlamda araştırma Türk dış politikasının Ortadoğu’nun farklı ülkelerinde nasıl algılandığı ve bu algının bir uzantısı olarak Ortadoğu basınında ne tür tepkiler verildiğini incelemeyi amaçlamaktadır.

3.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye konulu haberlerin Ortadoğu medyasındaki kod açılımı Türkiye’nin Ortadoğu medyasındaki siyasal algısının anlaşılması ve Türkiye’nin yumuşak güç söyleminin Ortadoğu coğrafyasında nasıl algılandığını medya araçları üzerinden analiz etmek bakımından önemlidir. Bu araştırma söz konusu durumun bilimsel araştırma mantığıyla incelenmesi açısından önem arz etmektedir.

3.4. Araştırmanın Hipotezleri

Bu araştırmada;

1. Türkiye’nin 2007 ile 2010 yılları arasında Ortadoğu bölgesine yönelik politikasının Ortadoğu basınında Türkiye’ye karşı ilgiyi artırdığı, Ortadoğu basınında ‘Türkiye’ imgesinin son dönemde olumlu bir değişim yaşadığı,
2. Ortadoğu basınındaki Türkiye algısının kronik olmadığı, yıllara bağlı olarak değişebilir olduğu,
3. Ortadoğu bölgesindeki ülkelerin farklı sosyo-ekonomik, askeri ve siyasi konuma sahip olduğu, bu bağlamda Türkiye algısının basın kuruluşunun yayın yaptığı ülkenin konumuna bağlı olarak değişebilir olduğu,
4. Türkiye’nin Ortadoğu Coğrafyasında ortak tarih ve din faktöründen kaynaklanan ‘yumuşak gücü’ olduğu şeklindeki iddianın Ortadoğu basınında ele alınan bir konu olduğu,
5. Ortadoğu dışında yayın yapan ve Ortadoğu diaspora basını olarak da tanımlanabilen basın kuruluşlarının Türk dış politikasını Ortadoğu menşeli basın organlarından farklı konular ve bakış açısıyla ele aldığından,
6. Ortadoğu medyasının Türkiye ilgisinin eşit olmadığından,
7. Türkiye’nin Ortadoğu’daki politikalarının Ortadoğu basınında Türkiye’nin dini kodlarına atıf yapılarak yorumlandığından hareket edilmiştir.

3.5. Araştırmanın Yöntemi

3.5.1 Araştırmanın Modeli

Araştırmanın yöntemi söylem çözümlemesine dayanmaktadır. Haber metinleri, köşe yazısı ve yorumların söylem analizi yöntemiyle kod açılımı yapılmıştır. Yapılan taramalarda Türkiye'ye ilişkin birçok haber ve yoruma ulaşılmış ancak araştırma konusu ile doğrudan ilinti olanlar tasnif edilmiş ve benzer olanlar arasından amaçlı örnekleme yöntemine göre seçilen toplam 42 yorum ve haber değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Analiz edilen haber ve yorumlarda; “Türkiye”, “Türkiye'nin yumuşak gücü”, “Türk dizileri”, “Yeni Osmanlılık”, “Model Ülke Türkiye”, “Suriye ve Türkiye”, “Davos Krizi” kelimelerinin geçmesi analiz edilecek metnin seçiminde bir kriter olarak kabul edilmiştir. Örneklem için belirlenen metinler Bondarouk ve Ruel'in modeli (Atabek, 2007:16) örnek alınarak çözümlenmiştir.

Çalışmada haberlerin yıllara bağlı niceliksel artışını ortaya koymak, haber içeriklerindeki olumluluk ve olumsuzluk frekans dağılımını belirlemek amacıyla içerik çözümlemesi yönteminden faydalanılmıştır. İçerik çözümlemesinin amacı, örnekleme, kategorileri ve istatistikleri Greenber ve Atkin'in 1983 yılında geliştirdikleri (Wimmer ve Dominick, 2007: 42) Modelden hareketle şu şekilde oluşturulmuştur: Araştırmanın amacı: “Ortadoğu medyasında Türkiye konulu haberlerin nasıl işlendiğidir.” Örneklem: Syria Today (Suriye), El Ehram (Mısır), Daily Star Lebanon (Lübnan) , Al Hayat (İngiltere-Londra), Al Sharq al Awsat (Londra), Al Quds al Arabi (Londra), The Saudi Gazzete (Suudi Arabistan), Palestine Times (Filistin), Tahran Times (İran), Hareetz (İsrail) gazetelerinin 01 Ocak 2007 ve 01 Ocak 2010 tarihleri arasındaki yayınlarıdır. Çözümleme birimi: Türkiye konulu haberlerdir. Örneklem kategorileri: ‘Türkiye’, ‘Türkiye'nin yumuşak gücü’, ‘Türk dizileri’, ‘Yeni Osmanlılık’, ‘Model ülke Türkiye’, ‘Suriye ve Türkiye’, ‘Davos Krizi’ sözcükleridir. İstatistik: Sıklık dağılımıdır.

3.5.1.1. Araştırmada Kullanılan Modellerin Kavramsal Çerçevesi

Söylem Çözümlemesi: Söylem çözümlemesi, 1970'lerden sonra özellikle Avrupa akademik çevrelerinde yaygınlaşan bir yaklaşım olarak, iletişim alanına yeni bir yöntembilimsel konum sunmuştur. İnal'a göre son 20–25 yıl içerisinde kitle iletişim araçlarının geniş halk kitlelerini etki altına alması ile giderek yaygınlaşan bir yöntemdir (Aziz, 2005: 25). Bunu, nesnel bilgi anlayışından öznel bilgi anlayışına doğru bir gidiş

işaret ettiği ölçüde, pozitivist olmayan bir konum olarak nitelemek yanlış olmayacaktır (Atabek, 2007: 150). Frekans (sıklık) araştırmayan bir yöntem olarak kabul edilen söylem analizi (discourse analysis), yazımlanmış durumda olan söylemin, karmaşık yapısı içerisinde özellikleri de dikkate alınarak, niteliksel olarak ve kuramsal biçimlemelerle çözümlenmesidir (Aziz, 2005: 25). Nixor ve Horward'a göre bu bağlamda söylem çözümlenmesi bir okumadır (Atabek, 2007: 152). Zajavacova 'ya göre de söylemin çözümlenmesi öznel olabilir, çözümleyicinin yorumu olası yorumlardan yalnızca biridir (Atabek, 2007: 152).

Söylem çözümlenmesine göre yapılan araştırmalarda aşırı alıntılama ve yalnızca özetleme yaparak, tek sesli okuma yapılmaz. Araştırma söylemin çoklu ve rakip okumalarını da içerecek şekilde ortaya konulmaya çalışılmalıdır. Böylece farklı söylemsel sunumların etkileşiminin ortaya konulması mümkün olabilir. (Atabek, 2007: 158). Söylem çözümlenmesinde bir metnin anlamlarının ortaya çıkarılması için bağlamsal ve metinsel düzeyde çözümlenme yapılmaktadır. Bondarouk ve Ruel, mülakat metinlerinin çözümlenmesi örneğinden hareketle söylem çözümlenmesini yedi düzeyde ele almaktadır (Atabek, 2007: 16). Bondarouk ve Ruel'in modeli söylem çözümlenmesinin aşamalarını sistematik bir şekilde nasıl koyulacağını göstermesi açısından önemlidir. Bu bağlamda bu araştırmada, araştırmanın kapsam ve konu uyumu gözetilerek Bondarouk ve Ruel'in modelinden hareketle mülakat metinlerinin çözümlenmesi için geliştirilen tekniğin ilk düzeyinden yararlanılarak haber, yorum, köşe yazısı, rapor ve analizlerin çözümlenmesi yapılmıştır. Bondarouk ve Ruel metnin temel niyetinin ortaya konması amacıyla; Metin normal olarak nasıl anlaşılabilir, bir imgede metin nasıl yapılabilir, düzenlenebilir, mülakat (haber, yorum, köşe yazısı ve analizi) yapanlar neyi sunmak, vurgulamak, belirtmek istiyor. Bu kişiler için hangi yorumlar kabul edilebilir şeklindeki açıklayıcı sorular yöneltmesi ve bu sorulardan sonra ortaya çıkan araştırmaya bağlı olarak genel bir izlenim elde edilmesi ve ilk adımın atılması olarak sıralamaktadır.

İçerik Çözümlemesi: İçerik çözümlenmesi bir çözümlenme yöntemi olarak uzun yıllardan beri kullanılmaktadır, hatta içerik çözümlenmesinin kullanımının 18. Yüzyıldan itibaren başladığı ileri sürülebilir. İçerik çözümlenmesinin kabul gören bir yöntem olarak iletişim çalışmalarına girmesi ise esas olarak Berelson'un (1952) Content Analysis in Communication Research başlıklı kitabının 1952 yılında yayımlanmasıyla olmuştur (Atabek, 2007, 1). Walizer ve Wiener (1978) içerik çözümlenmesini, kaydedilmiş

enformasyonun içeriğini incelemek için geliştirilmiş sistematik herhangi bir yordam olarak tanımlamaktadır (Wimmer ve Dominick, 2007:19). İçerik çözümlemesinin en yaygın kabul edilen tanımını Belerson (1952) yapmıştır. Belerson'a göre içerik çözümlemesi iletişimin açık/aşık (manifest) içeriğinin nesnel, sistematik ve incel olarak betimlenmesine yönelik bir araştırma tekniğidir. Bu tanımda içerik çözümlemesinin dört temel unsuru vurgulanmaktadır: 1) içerik çözümlemesi açık/aşık içerikle ilgilidir. 2) içerik çözümlemesi neseldir. 3) içerik çözümlemesi niteldir. 4) içerik analizi sistematiktir (Atabek 2007: 4). Wimmer ve Dominick'e göre her ne kadar içerik çözümlemesinde kullanılan birçok farklı çalışmayı sınıflandırmak ve kategorize etmek zor olsa da genel olarak çalışmalarda içerik çözümlemesi şu beş amaçtan birini gerçekleştirmek için kullanılmaktadır. 1) iletişim içeriğini betimlemek, 2) ileti özelliklerine ilişkin hipotezlerin test edilmesi 3) medya içeriğinin gerçek dünya ile karşılaştırılması 4) toplumdaki belirli bir grubun imajının saptanması 5) Medya etkisi araştırmaları için bir başlangıç noktası oluşturmak (Wimmer ve Dominick, 2007: 22-26). Genel olarak bir içerik çözümlemesi şu aşamalarla gerçekleştirilir: 1) araştırma sorusu yada hipotezinin oluşturulması, 2) ele alınan sorundaki popülasyonun belirlenmesi, 3) bu popülasyondan uygun bir örneklem seçimi, 4) çözümleme birimi seçilmesi ve bunun tanımlanması, 5) çözümlenecek içeriğin kategorilerinin oluşturulması, 6) bir nicelikleştirme sistemi oluşturulması, 7) kodlayıcıların eğitilmesi ve bir pilot çalışma yapılması, 8) belirlenmiş tanımlara göre içeriğin kodlanması, 9) toplanan verilerin çözümlenmesi, 10) sonuçların çıkarılması ve kanıtların aranması (Wimmer ve Dominick, 2007: 22-26).

Amaçsal örnekleme yöntemi: Amaçsal örnekleme yöntemi, seçilen kişilerin yada objelerin araştırmacının amacına en uygun yanıtı verecek birey ve objeler arasında seçilmesidir. Seçimde amaca uygunluk ve kolaylık önemlidir (Aziz, 1990: 49). Bu bağlamda söylem ve içerik çözümlemesine göre yapılan araştırmalarda örneklem seçiminin belirlenmesinde amaçsal örnekleme yönteminin kullanılması doğru bir tercih olabilmektedir. Söylem çözümlemesi bir okumadır. Söylem çözümlemesi gerçeğe dayalı değil, amaca dayalı bir sonucu amaçlamaktadır (Atabek, 2007: 152).

3.5.2. Araştırmanın Evreni, Örneklem ve Sınırlılıkları

Bu araştırmada Ortadoğu ülkelerinde ve Ortadoğu diasporasında yayın yapan İngilizce gazeteler olasılıklı olmayan örneklem yönteminin bir türü olan amaçsal

örneklem yöntemine göre seçilmiştir. Olasılıklı olmayan örneklem seçiminde birey ve objelere eşit şans tanıma yerine, birey ve objelerin belirli özellikleri dikkate alınarak örnekleme alınması yada alınmaması temel ilkesi vardır (Aziz, 1990: 49). Gazetelere web sayfaları üzerinden ulaşılmıştır. Araştırmanın evreni Ortadoğu bölgesindeki ülkelerdir. Örneklem ülke seçiminde ele alınan temel kriterler şunlardır:

- ❖ Seçilen ülkelerin coğrafi ve siyasi olarak önemli ülkeler olması,
- ❖ Türkiye'ye komşu olması,
- ❖ Ortadoğu coğrafyasındaki gelişmelerden doğrudan etkilenen ülkeler olması,
- ❖ Türkiye ile siyasi, ekonomik ve tarihi ilişkiler içinde olmaları,
- ❖ Ortadoğu diaspora basınının etkili bir merkezi olması,

belirlenen kriterlere bağlı olarak ülke örnekleminde Suudi Arabistan, Filistin, İran, İsrail, Mısır, Suriye, Lübnan ve İngiltere (Londra) kullanılmıştır. Örneklem gazete seçiminde ele alınan temel kriterler şunlardır:

- ❖ Gazetenin İngilizce yayın yapması,
- ❖ Web sayfası üzerinden ulaşılabilir olması,
- ❖ Yayınlandığı ülkenin en büyük İngilizce yayın yapan medya organı olması,

Yukarıdaki kriterlere bağlı olarak gazete örnekleminde: Syria Today (Suriye), El Eham (Mısır), Daily Star Lebanon (Lübnan) , Al Hayat (İngiltere-Londra), Al Sharq al Awsat (Londra), Al Quds al Arabi (Londra), Arab News (Suudi Arabistan), Palestine Times (Filistin), Tahran Times (İran), Hareetz (İsrail) gazeteleri kullanılmıştır.

Web sayfası üzerinden yapılan taramalar, 01 Ocak 2007 ile 01 Ocak 2010 tarihleri arasında kapsamaktadır. Araştırmada Ortadoğu ülkeleri kategorisine giren, Kuveyt, Ürdün, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar ve Bahreyn'e ilişkin algılar incelenme dışı bırakılmıştır. Irak'ta İngilizce yayın yapan günlük gazeteye ulaşamadığı için incelemeye dâhil edilememiştir. Arapça yayın yapan gazeteler inceleme dışı bırakılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE ANALİZ

Türkiye'nin Ortadoğu bölgesiyle kurduğu ilişki tarihsel süreç içerisinde değişime uğramıştır. Birinci ve ikinci bölümde aktarıldığı üzere bu değişimin çok boyutlu sebepleri vardır. Bu bağlamda Türkiye'nin Ortadoğu coğrafyasındaki konumu birçok faktörden etkilenmiştir. Bu algı üzerinde Osmanlı bakiyesinin, Atatürk dönemi Türkiye modernleşme sürecinin, Soğuk Savaş dönemindeki bölgesel çatışma ve işbirliğinin ve ikili ilişkilerdeki spesifik sorunlu alanların önemli etkisi olmuştur. Aynı şekilde bu algının son dönemlerde önemli bir kırılmaya ve dönüşüme uğradığını da görmekteyiz (Nafi, 2009,64).

Birinci Dünya Savaşıyla birlikte Ortadoğu coğrafyası büyük bir jeopolitik değişime uğramıştır. Birinci Dünya savaşı sırasında yaşanan olaylar Türkiye'nin Ortadoğu bölgesine ilişkin algısının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Ortadoğu ülkeleri açısından Türkiye'ye algısının şekillenmesinin ise Osmanlı İmparatorluğunun Son dönemiyle birlikte belirginlik kazandığı söylenebilir. Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki algılar Birinci Dünya Savaşından sonra ise farklı bir sürece girmiştir. Beyrut Stratejik Araştırmalar Merkezi'nden Muhammed Nureddin bu süreci Arap algısı açısından şöyle özetlemektedir:

Türkiye'nin geçmişte uluslararası çekişmenin eksenlerinden birinin tarafında yer almasının gölgesinde bölgesel çekişmelerde olumlu rol oynaması mümkün değildi. Zira soğuk savaş boyunca ve doksanlı yıllara kadar Komünist blokla ve Ortadoğu'daki uzantılarıyla mücadelede NATO paktı kampının esaslı parçası oldu. Bu yüzden Batının ve Suriye de dahil Arap milliyetçilik akımına karşı İsrail'in güvenilir müttefiki idi. Fakat bölgesel ve uluslararası şartlar, Türkiye ile Suriye arasında 1998'deki PKK krizinin sona ermesi, Türkiye-Arap ve özellikle de Suriye ile ilişkilerin iyileşmesine start verdi. (Nureddin, 2008).

Bu süreç, karşılıklı iyi ilişkilerin geliştiği ve algıların karşılıklı olarak pozitif yönde değiştiği bir dönem olarak da tarif edilebilir

1990'lı yıllardan itibaren dile getirilen Türkiye'nin Ortadoğu bölgesindeki ülkeler için 'model ülke' ülke olduğu iddiası, 2000'li yılların başında etkisini yitirmektedir. 2000'li yılların ortalarından itibaren tekrar ve daha güçlü bir şekilde dile getirilen aynı söylem uluslararası ilişkiler literatüründe yeni bir kavram olan yumuşak

güç ve kamu diplomasi politikalarıyla desteklenerek görünürlük kazandığı söylenebilir. Türkiye'nin doğu ve batı arasında jeopolitik konumundan dolayı oluşturduğu 'köprü ülke' olma misyonu değişmiştir Yeni süreçte bölgesel ve küresel politikaları etkilemesi bağlamında Türkiye'nin 'merkez ülke' (Davutoğlu, 2011) konumuna yükseldiği iddia edilmektedir. Türkiye 2007 yılından sonra belirli küresel ve bölgesel olaylarda yer alarak dünya siyasetinde etkin bir rol üstlenmeye çalışmıştır. Özellikle Ortadoğu bölgesindeki etkinliğini artırmak için ortaya koyduğu dış politik tutumun 2007 yılından sonra çeşitli somut adımlarla görünürlük kazandığı görülmektedir.

Türkiye'nin Ortadoğu bölgesindeki etkinliğini Ortadoğu denklemi içerisinde askeri ve ekonomik güçleri bakımından önemli konumda bulunan İran, Mısır, Suudi Arabistan ve İsrail kamuoyu üzerinden okumak mümkündür. Ayrıca Ortadoğu'daki çatışma ve krizlerin muhatapları olan Filistin ve Lübnan ile Türkiye'ye komşu olan Suriye basını üzerinden incelenebilir. Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik dış politikasının Ortadoğu bölgesinin dışında yayın yapan Ortadoğu menşeli basın tarafından nasıl algılandığı önemlidir. Ortadoğu diaspora basını olarak da ifade edebileceğimiz genellikle Londra merkezli yayın yapan bu basın organları Ortadoğu kamuoyu tarafından dikkatle takip edilmektedir.

4.1. Türkiye'nin Siyasal Algısına Yönelik Bazı Çıkarımlar

2007-2010 yılları arasında yayımlanan Türkiye konulu haberler haberin niteliği bağlamında incelenmiştir. Türkiye konulu haberler, haber başlıkları ve içeriklerinin Türkiye ile ilişkisi ilgili haber; "Türkiye'den pozitif söz etmektedir" ve "Türkiye'den negatif söz etmektedir" bağlamında içerik analizi yöntemiyle ele alınmıştır. Yapılan içerik analizi sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 1. 2007–2010 Yılları Aralarında Türkiye Konulu Haberlerin Nitelik Analizi

GAZELER	2007			2008			2009			Toplam		
	Haber sayısı	% +	% -	haber sayısı	% +	% -	Haber sayısı	% +	% -	Haber Sayısı	% +	% -
Al Hayat (Londra)	109	75	25	85	70	30	98	65	35	289	70	30
Al Sharq al Awsat (Londra)	79	62	48	45	70	30	63	80	20	187	70	30
The Daily Star (Lübnan)	46	60	40	75	55	45	89	65	35	210	60	40
El Ehram Weekly (Mısır)	121	57	43	109	65	35	150	64	46	365	62	38
Hareetz (İsrail)	95	73	27	103	60	40	129	30	70	327	54	46
Palestine Times (Filistin)	13	75	25	19	88	12	45	95	5	100	86	14
Syria Today (Suriye)	99	55	45	164	60	40	109	73	37	372	62	48
Tahran Times (İran)	176	56	44	122	52	48	209	68	32	504	58	42
Arab News (Suudi Arabistan)	83	64	46	104	55	45	112	77	23	299	65	35
Topam	821	64	36	826	63	37	1004	68	32	2651	65	35

2007 ile 2010 yılları arasında analiz edilen Al Hayat, Al Sharq Al Awsat, Daily Star Lebanon, El Ehram Weekly, Hareetz, Palestine Times, Syria Today, Arab News ve Tahran Times gazetelerinde Türkiye ile ilgili haberlerin kantitatif özellikleri yıllara göre benzerlikler gösterdikleri gibi farklılıklar da göstermektedir. İncelenen gazetelerde üç yıl boyunca Türkiye ile ilgili yayımlanan gazete yazı türü sayısı Al Hayat 289, Al Sharq Al Awsat 187, Daily Star Lebanon 210, El Ehram Weekly 365, Hareetz 327, Palestine Times 100, Syria Today 372, Arab News 299 ve Tahran Times 504 haber olarak

belirlenmiştir. Türkiye konulu en fazla haberlerin Tahran Times gazetesinde yer aldığı, aynı şekilde El Ahram Weekly, Hareetz ve Syria Today gazetesinde de Türkiye konulu haberlerin diğer gazetelere nispeten daha fazla yer aldığı görülmektedir. Türkiye konulu en az haber ise Palistine Times gazetesinde yer almıştır. Gazete yazı türleri incelendiğinde şu bulgular elde edilmiştir: Al Hayat, Al Sharq al Awsat, The Daily Star Lebanon, El Ehram Weekly, Hareetz, Palestine Times, Syria Today, Arab News ve Tahran Times gazetelerinde en fazla sayıda haber 2009 yılında yayınlanmıştır. Al Hayat, Palestine Times, Syria Today ve Arab News gazetelerinde en az habere 2007 yılında rastlanırken, Al Sharq al Awsat ve Tahran Times gazetelerinde ise 2008 yılında en az habere rastlanmıştır. Haber içeriklerinin Türkiye ile ilişkisi “Türkiye’den pozitif söz ediyor ve “Türkiye’den negatif söz ediyor” değişkenine göre incelenmiştir. Elde edilen verilere göre, Al Hayat gazetesinde Türkiye konulu 289 haberin % 70’i olumlu iken % 30’u olumsuzdur. En fazla olumlu habere 2007 yılında rastlanmaktadır. The Daily Star gazetesinde yer alan 210 haberin % 60’ı olumlu iken bu oran negatif haberlerde % 40’a düşmektedir. Türkiye’ye ilişkin en fazla olumlu haberin Palestine Times gazetesinde yer aldığı görülmektedir. Gazetede yer alan toplam 100 haberin % 86’ı olumludur. 2009 yılında Palestine Times gazetesinde yer alan 45 haberin % 95’inin olumlu olduğu görülmektedir. Bu durumun Türkiye’nin Gazze politikasıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Benzer şekilde Türkiye ilişkin en az pozitif haberin yer aldığı Hareetz gazetesinde toplam 327 haberin % 54’ü olumsuzdur. Hareetz gazetesinde 2009 yılı içinde yayınlanan 129 haberden % 70’inin olumsuz olduğu görülmektedir. Bu durumun Türkiye’nin Gazze politikasıyla ilgili olduğu söylenebilir. El Ehram Weekly gazetesinde Türkiye konulu haberlerin % 62’si olumlu iken bu oran Türkiye’ye ilişkin en fazla haberin yer aldığı Tahran Times gazetesinde % 58’e düşmektedir. Arab News’de Türkiye konulu haberlerin % 65’inin pozitif % 35’inin ise negatif olduğu görülmektedir. Syria Today gazetesinde Türkiye konulu 372 haberin % 62’sinin olumlu olduğu görülmektedir. Türkiye konulu haberlerin sayı ve olumluluk değerlerinin 2009 yılında % 73 ile en yüksek seviyesine yükseldiği görülmektedir. Bu durumun Türkiye ile Suriye arasında artan diplomatik ilişkilerle bağlantılı olduğu söylenebilir.

Araştırma kapsamında ele alınan basın organlarının Türkiye konulu haberlerinin söylem analizi yöntemiyle yapılan inceleme sonucunda Türkiye imgesinin siyasal algısının üç temel üzerinden yorumlandığı görülmektedir. Bir, Türkiye, yönetim şekli, bağlamında laik ve demokrat olarak algılanmaktadır. İki, bölge üzerindeki etkinliği

imparatorluk mirasına atıf yapılarak anılmaktadır. Üç, bölgenin iç dengeleri açısından bölge ülkeleri arasında dengeleyici bir ülke olarak görülmektedir.

4.1.1. Türkiye: İran, Mısır ve Suudi Arabistan Arasında Dengeleyici Ülke

Türkiye'nin Ortadoğu'daki imajına yönelik çıkarımlardan en önemlilerinden biri bölgesel güçler bağlamında dengeleyici bir ülke olarak algılanması gösterilebilir. Bu bağlamda Arap politikalarını yönlendirmede önemli bir etkiye sahip olan, İslam konferansı örgütü ve Arap liginde karar alma mekanizmalarında etkin olan Araplar'ın büyük ağabeyi' olarak tarif edilen Mısır'ın, Ortadoğu'da Şii eksenli bir güç merkezi inşaa etmek isteyen İran ve özellikle de sermaye birikimi, tarihi ve dini bağlardan gelen öncü gücüyle Suudi Arabistan'ın bölgedeki gücünü dengeleyici ülkesi olarak algılanmaktadır. Gassan Şerbel'e göre, coğrafi konumu nedeniyle özel bir öneme sahip olan Türkiye üç bölgenin (Ortadoğu, Balkanlar, Avrupa) yolunun kesiştiği yerde bulunuyor. "Bu yüzden Batı, böyle bir jeopolitik ve jeostratejik konuma bakarak hep anlaşmazlıkları çözmek için bölgenin aktif oyuncusu olarak Türkiye'den yararlanmaya çalıştı". Şerbel, bu bağlamda Türkiye'nin İran'ın artan gücüne karşılık ortaya koyduğu etkiyi de şu şekilde tarif etmekte: "İran, petrol ve İsrail'in güvenliğini tehdit etme gücünün altını çizerek bölgede liderlik arıyor (Şerbel, 2008)." Nazım Mubidden'e göre ise Türkiye, Ortadoğu'da İran'a denge unsuru olmaya doğru ilerliyor. Kuzey Irak'la belirli bir düzeyde temas kurmaya başlayan Türkiye, Kürt sorununu sadece askeri araçlarla çözemeyeceğini anlamış görünüyor. Mubiddin, Türkiye'nin Irak'taki bütün gruplarla diyalog kurma yönündeki Türk eğilimini "İran'a karşı dengeleyici bir rolün işareti" olduğunu iddia ediyor (Mubiddin, 2008).

Bu anlamda Türkiye'nin Ortadoğu'daki rolüne Suudilerin gözünden Cihad Fazıl, dile getirmektedir. Fazıl'a göre Türkler ile Arapların ilişkilerinin düzelmesi İran'ı Ortadoğu bölgesinde durdurur. Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasında, Osmanlı'nın çöküşü sonrası bozulan ilişkileri düzeltmek yönünde tarihi bir fırsat olduğunu iddia eden Fazıl: "İlişkiler düzelse, İran'ın bölgesel rolünü önleyip mezhepçi bölünmelere son verebiliriz (Fazıl, 2007)." Diyor. Fazıl'da Mubiddin'e benzer şekilde İran'ın bölgesel rolüne İran'ın mezhepsel faktörü bağlamında yaklaşarak Türkiye ile diğer Arap ülkeleri (Sunnî Arap Ülkelerinin) bölgesel işbirliğinin aynı zamanda mezhepsel bir işbirliği olduğuna gönderme yapmaktadır.

Bölgede Irak'ın işgaliyle yeni bir jeopolitik gerçeklik oluşmuştur. Bu yeni jeopolitik düzlem bölgede yeni aktörler ve güç dengeleri oluşmuştur. Bu bağlamda Irak'ın işgalinden sonra değişen dengelere dikkat çeken Mezahiri, “yeni süreçte Türkiye'nin bölgedeki arabulucu gücünün Mısır, İran ve Suudi Arabistan'ın güç dengelerine nüfuz kırıncı bir etkisi olacağını” iddia etmektedir (Khan, A., Tango A, 2009). Khan ve Tango Türkiye'nin bölgesel dengeler bağlamında “nüfus kırıncı gücüne” atıf yaparken buna dayanak noktası olarak Türkiye'nin İsrail-Suriye, İsrail-Filistin arasında arabuluculuk rolüne dayanarak yapmaktadır. Bu bağlamda Türkiye Mısır ilişkilerini ele alan El Ahrım gazetesinden Abdulazim Hammad, Mısır ve Türkiye'nin tarihten gelen karşılıklı iyi ilişkiler zeminin son dönemde iki ülkeyi ideal ortak haline getirdiğini belirtiyor. Hammad'a göre Mısır, istikrar bakımından en güçlü Arap ülkesi olup modern çağların başlamasından bu yana Türkiye ile birlikte kültürel, ekonomik ve askeri olarak Sünni Araplara liderlik etmiştir (Hammad, 2008). Hammad'ın metin içinde vurguladığı “Sünni Araplara liderlik” bir yandan Mısırın Ortadoğu bölgesindeki güç denkleminde mezhepsel bağlamda nasıl bir fonksiyon üstlendiğini vurgularken diğer yandan Türkiye'nin de suni olması bağlamında bölgede güç üstlendiğine gönderme yapmaktadır. Mariam El Hakeem, Türkiye ve Suudi Arabistan'ın Irak'a yönelik İran müdahalesine karşı çıkma konusunda ortak hareket ettiklerini iddia etmektedir. Türkiye ve Suudi Arabistan'ın bölgede İran'ın gücünü dengelemek için ortak politikalar güttüğünü iddia eden El Hakeem, Türkiye'nin Irak'ta Suni ve Şiiler arasındaki çatışmaların durdurulması için Suudi Arabistan'ın inisiyatifini desteklediğini belirtmektedir (El Hakeem, 2009).

4.1.2. Yeni Osmanlılık

Osmanlı devletinin bakiyesi olarak görülen Türkiye'nin bölgedeki etkinliğine karşılık ‘Osmanlı geri mi dönüyor?’ Türkiye'nin Arap dünyasına açılımı bir tür ‘yeni Osmanlılık mı?’ şeklindeki tartışmaları beraberinde getirdiği görülmektedir (Vira, 2010). Osmanlı imajı ve bu bağlamda dile gelen Yeni Osmanlılık algısı özellikle de Arap milliyetçileri bağlamında olumsuz süreçlere gönderme yapmaktadır. Adid Davışa Arap milliyetçiliğinin Osmanlı dolayısıyla Türkler için ne anlama geldiğini Raşid Halid'e referans vererek şu şekilde tarif etmektedir:

1914 öncesinde Arap kimliği üzerindeki vurguları Osmanlı İmparatorluğu'na sürekli sadakat çerçevesinde olan Arapçuların oluşturduğu küçük azınlık arasında açık

fark olduğunu ileri sürmektedir. Halid'in Arapçı olduğunu söyledikleri Osmanlı Türklerinden kültürel olarak farklı olduklarının farkındaydılar, sadece siyasal egemenlik arzusu taşıyorlardı; fakat Halid'in "Arap milliyetçileri" kültürel boyutu aşarak siyasal ayrılma talep eder. Daha önce de iddia edildiği gibi o bütün gerçek milliyetçilerin karakteridir (Daviş, 2003: 11).

Arap milliyetçiliği de aynen Türk milliyetçiliği gibi modern Osmanlı düşüncesinin Osmanlılıktan ulusçuluğa doğru daralan seyriyle, zaman geçtikçe daha belirginleşip netleşen bir çizgidir. İlk olarak, Batı'nın saldırıları karşısında "İslam'ı kurtarmak" kaygısıyla hareket eden modern Osmanlı düşüncesi, devlet yıkılıp hilafet kaldırılınca hitap ettiği alan bakımından gittikçe daralarak Arapçılık ve Türkçülük gibi kollara ayrılmıştır.

Yeni süreçte bir taraftan bu tür imajların yeniden üretildiğini diğer taraftan da mevcut görüşlerin reel politik açılarından muhasebe edildiğini görülmektedir. Ahmet Mansur'a göre; Politikalarında önünü göremeyen ve stratejiden yoksun olan Arap ülkeleri istese de istemese de Türkiye, bölgede siyasi, ekonomik, coğrafi ve tarihi ağırlığı ve yeri olan bir devlettir. "Geçmişin kompleksini hala yaşamakta olup Türklerin, yeniden egemen olmak gayesiyle Arap ve İslam ülkelerine doğru yöneldiklerini sanan politikacılar, zaman değişimini, tarihin geri dönmeyeceğini ve her dönemin kendine özgü verileri olduğunu kavramaktan yoksun kısır bir görüş içindedirler. Bunlar, şimdi dünyayı çıkarların çevirdiğini algılamaktan acizdirler. Bunların görmediği husus, Türkiye'nin Arap ve İslam dünyasıyla çıkarlarının Batı ve İsrail ile olan çıkarlarından daha büyük olmasıdır (Mansur, 2005)"

Türkiye'nin bölgedeki arabuluculuk çabalarını Osmanlı dönemindeki imajı açısından ele alan Lübnan Daily News gazetesi başyazısında Türkiye'nin arabuluculuk misyonuna değinmekte. "Türkiye'nin arabuluculuğu Lübnan'ı kurtarabilir." Başlıklı yazı Türkiye'nin Ortadoğu'da sorun çözücü olarak büyük bir potansiyele sahip olduğu vurgulanmakta ve Osmanlı bakiyesinden kalma kötü anıların artık geride kaldığına dikkat çekilmektedir: Türkler dünyanın bu köşesindeki 400 yıllık Osmanlı hâkimiyetinden kalma bazı kötü hatıraların yükünü taşıyor olabilir ama o dönem çok gerilerde kaldı (Daily Star Lebanon, 2008). Yazıda bölgede Türkiye'nin bu günkü konumu açısından Osmanlı bakiyesinin ne anlam ifade ettiği, 'kötü hatıraların yükünü taşımak' olarak tarif edilirken diğer yandan da Türkiye'nin yeni süreçte bölgede farklı bağlamlarda algılandığı ve 'bir sorun çözücü' olarak görüldüğü vurgulanmaktadır.

İsrail'in Hareetz gazetesinden Zvi Barel ise Yeni Osmanlılık söylemini iktidarda olan AK Parti'nin İslami ve muhafazakâr kimliğine gönderme yaparak Türk dış politikasını anlamlandırmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin Ortadoğu politikalarına kuşkuyla yaklaşan Barel, "Türkiye'nin İran ve Suriye ile yakınlaşması Mısır'da Türkiye'nin yayılmacı politikaları açısından korkular uyandırmaktadır (Barel, 2009a)" vurgusuyla Ak Partinin İslami ve Muhafazakâr kimliği ile Osmanlı imparatorluğunun yönetim şekli arasında dolaylı bağlar kurmaktadır.

Sonuç olarak; Basheer M. Nafi'nin ifade ettiği şekliyle Arapların gözünde benzer çağrışımlar ifade eden 'Türk' ve 'Osmanlı' kelimeleri Ortadoğu Coğrafyasının Türkiye'ye bakışının tarihi temellere dayandığını göstermektedir (Nafi, 2009, 64). Bununla birlikte Osmanlı bağlamında Türkiye algısı yeni süreçte çok boyutlu olarak tartışılmaya açıldığı söylenebilir. Türkiye'nin bölgedeki arabuluculuk rolüne, ekonomik ve siyasi gücüne yapılan vurgular, bu algının artık daha realist bir zemine çekildiği, anakronik bakıştan arınmaya başladığını gösterebilmektedir.

4.1.3. Türkiye; Demokratik, Laik, Müslüman ve Batılı bir Ülke

Cumhuriyetle birlikte Tazimattan itibaren Osmanlı'nın bir hedef olarak önüne koyduğu batılılaşma politikaları kurumsal bir düzleme oturmuştur Bu dönemde Türkiye'nin yönünü batıya dönmesi ve Ortadoğu jeopolitiğinden uzaklaşması, Ortadoğu ülkeleri nezdinde Türkiye ve Türk algısının oluşmasında önemli bir etken olabilmektedir. Cumhuriyetin ilk yılları itibariyle ilişkilerin kısıtlı olması, Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle asgari düzeyde iletişime geçmesi ve Soğuk Savaş sonrasındaki gelişmelerle birlikte Türkiye Ortadoğu ülkelerinin gözünde laik, batı değerlerini temel alan, demokratik bir anlayışa sahip, NATO üyesi ve batı bloklunun bir müttefiki olarak algılandığı söylenebilir. Bu algının ilişkilerin kötü gittiği süreç içerisinde olumsuz bir takım noktalara gönderme yaparken, ilişkilerin düzeldiği dönemlerde özellikle de son zamanlarda Türkiye açısından olumlu bir noktaya evirildiği söylenebilir (Küçükcan, 2011). Türkiye'nin bölgedeki rolünü bu eksen de değerlendiren Abdullatif Durzi, Türkiye'nin bu gün Arap-Müslüman Doğu ile uygar Hıristiyan Batı arasındaki ilişkilerde eksen rol oynamaya geçmiştekinden daha yetkin olduğunu belirtmektedir. Durzi'ye göre, "Türkiye bölge haritasındaki önde gelen oyuncular kulübünde kendisine bir yer bulmaya başladı. Zira Türkiye İslamcılarını, Türkiye'nin kurucusu Atatürk'ün torunlarıdır ve laikliği, modern Türkiye devletinin inşasındaki temel taş olarak

görmekte ve İslam dininin dallarına tutunmakla birlikte laiklikten vazgeçmemektedirler (Durzi,2008).” Bu algıları temellendiren en önemli unsur Türkiye’nin siyasal ve kültürel olarak çok yapılı ve çok eksenli yapısıdır. Türkiye bu anlamda NATO üyesi ABD ile güçlü işbirliği bulunan ve AB’ye üye bir ülkedir (Shafio, 2009, 37). Türkiye’nin Modernleşme sürecini ele alan El Ahram’dan Mustafa El-Feki “Arapların bir Atatürk’e ihtiyacı var mı’ başlıklı yazısında, hilafetin gölgesinde Araplarla, Türklerin inişli çıkışlı ilişkiler yaşadıklarını ve bunun travmatik bir ilişki türü olduğunu ifade etmektedir. Feki’ye göre modern Türkiye cumhuriyeti içinde derinde İslâmın, yüzeyde ise laikliğin hükümferma sürmektedir. Türkiye’nin laik kimliğini de bu bağlamda değerlendiren Feki “Belki de laiklik kavgasının asıl nedeni de bu olmalı” şeklinde yorumlamaktadır. Türkiye modelinden ve bir Arap Atatürk’e ihtiyaç var mı söyleminden yola çıkarak Feki, son tahlilde Türkiye’nin mevcut yönetim şekli ve Osmanlı bakiyesine gönderme yaparak şu yorumu yapmaktadır: “Türkiye ile dengeli, yapıcı ve samimî ilişkilerin tesisini arzu ediyor. Büyük bir bölge ülkesi olarak Türkiye’nin varlığı göz ardı dilemez. Boşluğu da oldurulamaz ve nitekim bugüne kadar da bütün çabalara rağmen doldurulamamıştır da.” (El-Feki, 2007).

Türkiye’nin demokratik, laik, Müslüman ve batılı bir ülke imajını destekleyen önemli bir argüman da Türkiye’nin Avrupa Birliği üyelik sürecidir. Tark Bary’ye göre, Türkiye’nin Avrupa Birliği üyelik süreci, İslam dünyası ve Ortadoğu’da da yakından izleniyor. Batı ile İslam dünyası arasındaki gerilim, İsrail-Filistin ihtilafı, Irak ve Afganistan’da yaşananlar nedeniyle tırmanırken, Türkiye’nin çoğunluğu Müslüman, ancak laik ve demokratik yapısıyla Avrupa Birliği’ne katılma çabası büyük ilgi çekiyor (Bary, 2007). Araplar entelektüeller, bu sürecin sonunda Türkiye’nin Avrupa Birliği’nin tam üyesi bir ülke olarak Avrupa politikalarında önemli bir karar alıcı ülke olacağına inanmakta (Shafio, 2008). Shafio, Avrupa Birliğine üye bir Türkiye’nin Ortadoğu için ne ifade ettiğini “Arap dünyasının bu noktada beklentisi Avrupa Birliği’ne üye bir Türkiye ile birlikte Ortadoğu’nun Avrupa Birliğine komşu ülke olmasıdır. Bu durumun aynı zamanda bölge politikalarını, yönetimlerini de derinden etkileyeceği üzerinde durulmaktadır.” Şeklinde ifade ederek aslında ‘batıya daha da yakınlaşmış bir Türkiye’nin’ Araplar içinde iyi bir rol model olduğunu vurgulamaktadır.

Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkileri Türkiye ve İsrail’in bölgede tek demokratik ülkeler olması bağlamında değerlendiren Hareetz gazetesi Türkiye ve İsrail arasında bozulan ilişkilerin bu gerçek üzerinden tamir edilebileceğine vurgu yapmaktadır.“

Demokratik ve laik Türkiye ile ilişkiler bozulamaz” başlığıyla verilen haberde Türkiye’nin yönetim şekli ve tecrübesine vurgu yapılarak (Hareetz, 2009a) İsrail ile Türkiye arasındaki temel ortak noktalara gönderme yapılmıştır.

4.2. Ortadoğu Coğrafyasında Türkiye’nin Yumuşak Gücü ve Ortadoğu Medyası

4.2.1. Ortadoğu Medyasına İlişkin Genel Bir Değerlendirme

Gerek batılı ülkeler eliyle yürütülen medya merkezli demokratikleşme süreçleri gerekse de körfez merkezli güçlü uluslararası ve bölgesel medya ağlarının kurulmasıyla birlikte Arap dünyasının dış dünyaya transformasyonun hızlandığını söylenebilir. Bu sürece ilişkin en belirgin örnek Katar merkezli yayın yapan El Jazeera televizyonudur. El Jazeera dışında Ortadoğu menşeli uluslararası yayın yapan televizyon kanalları şunlardır: ANN TV, Al-Jazeera, Al-Mustakillah, Al Alam TV, Arab News Broadcast, Abu Dhabi Television, Al-Arabiya News Channel, Middle East Broadcasting Corp, Lebanese Broadcasting Corporation, Future TV, Press TV (ECJ, 2011).

2007 ile 2010 yılları arasında Türkiye’nin Küresel yayın yapan Ortadoğu menşeli kanallarda önemli ölçüde yer aldığı görülmektedir. Uluslar arası nitelikteki bu medya ağlarında Türkiye’deki azınlık haklarından Türkiye’nin NATO genel sekreterliğine kadar birçok habere yer vermektedir. Bu bağlamda Türkiye’nin iç ve dış gündeminin yakından takip edilmiştir. Türkiye haberleri genellikle AP, Anadolu Ajansı, Reuters kaynaklı haberlerdir. Bu haberlerde yansız ve objektif bir dil kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan uzman görüşlerinde çok sesliliği dikkat edilmiştir. Haberlerden bazı örnekler için bkz¹

¹ Members of the Syriac Orthodox church protesting Turkey failing on minority, Al Arab online, 15/03/2009, <http://www.alarabonline.org/english/display.asp?fname=2009%5C03%5C03-15%5Czalsoz%5C915.htm&dismode=x&ts=15/03/2009%2003:04:21%20%C3%A3>; son erişim tarihi, 11 Mayıs 2009

property rights, Turkish soldiers patrolling near the Turkey-Iraq border , Turkey bombs Turkey's Mohannad stirs wide Arab interest, 11.03. 2009,

<http://www.alarabonline.org/english/display.asp?fname=2009%5C03%5C03-11%5Czentertainmentz%5C977.htm&dismode=x&ts=11/03/2009%2003:12:04%20%C3%A3>, son erişim tarihi: 11 Mayıs 2009

Iraq's al-Sadr visits Turkey, Al Jazeera.net, 02.05.2009

<http://english.aljazeera.net/Services/Search/Default.aspx>, son erişim tarihi: 11 Mayıs 2009

Turkey's youth, 24. 02.2209, Al Jazeera.net, <http://english.aljazeera.net/Services/Search/Default.aspx>, son erişim tarihi: 11 Mayıs 2009

Obama to visit Turkey, first trip to Muslim nation, İslamonline.net, 08.04.2009

<http://www.islamonline.net/livedialogue/english/Guestcv.asp?hGuestID=WXRt38>, son erişim tarihi: 14 Mayıs 2009

Arap medyasının önemli bir yekününü ve bağlamda Arap kamuoyunun biraz daha elit kısmını ve politika yapıcıları etkileyen yayın organları ise Amerika ve Avrupa merkezli Arapça, İngilizce, Fransızca ve İspanyolca yayın yapan Arap medyası olmuştur bu medya ağları şunlardır: Al-Arab, al-Hayat, al-Quds al-Arabi, Asharq Alawsat, al-Hayat, Asharq Alawsat, Aaram News, Elaph. (EJC, 2011).

Araştırma kapsamında ele aldığımız ülkelerdeki basın kuruluşları şunlardır:

İran Basını: Günlük gazeteler: Hamshahri, İran javan, Newspaper, Jomhury-Eslami, Ouds, Etemaad, Ettela'at, Kayhan, Hayat-e-no, İran Varzeshi, khabar Spot, Arapça Günlük Gazeteler: Al- Vefagh, İngilizce Günlük Gazeteler: İran Daily, Iran News, Tahran Times, Haber Portalları: Iran Online (English) (Gönenç, 2010: 226–242).

Irak Basını: Günlük gazeteler: Al- Adala, Al-İttihad, Al-Mada, Al-Manarah, Al Mowaten, Al Rafidayn, Al Sabah, Al Jadeed, Alssiyada, Ataakhi, Azzaman, Kullu Ul-Irag, Tareek, Alshaab. Televizyon Kanalları: IRIB, Jam-e jam, Sahar (İran) Al Alam (Devlet Kanalı), Ouran TV (Dini kanal), Al Iragiyah, Al Fayhaa, Al Forat, Alsumaria, Ashur TV, Radyolar: Radio Azadi (Europe), Radio Ouran, Radio Farda (Amerika), Radio Salamat, Radio Ferhang, Radio Sarsary, Radio Javan, Radio Tehran, Radio Mareef, Sport Radio, Al-Ahali, Al-Basaer, Al Mezan, Alitijah Alakhar, Al Moharer, Ittihad al Ummal. Hawlati (Haftalık Kürtçe gazete), Nishtiman, Hawler Globe (haftalık İngilizce Gazete) (Gönenç, 2010: 226-242).

Suudi Arabistan Basını: Gazeteler: Al-Bilad, Al-Jazirah, Al Madina, Al Nadwah, Al Riyadh, Al Watan, Al Yaum, Okaz, Al Agtigadiyah (İş gazetesi), Al Malaeb (spor gazetesi), Arreyadi, Arreyadiyah (Spor gazetesi), Günlük İngilizce Gazeteler: Arab News, Suudi Gazete Televizyon Kanalları: Saudi Tv- Al Ekhbariya, Super Tech Tv, Osool (Turizm), Al Riyadiyah (Spor kanalı), Al Fajr TV (Dini Kanal), Igra'a Tv (dini kanal) Radyo İstasyonları: MBC, Saudi Radio Broadcasting Service, Haber Ajansları: Saudi Pres Agency (SPA) (Gönenç, 2010: 226–242).

Mısır Basını: Gazeteler: Al Ahram, Al-Ahaly, Al-Ahram Weekly (İngilizce), Al Masry Alyoum, Al-Messa, Al-Osboa, Al-Shorouk, AlwafdAl-Youm, Al-Sabe'a (Cairo), El-Gomhuriah, Radyolar: Radio Nile FM, Nogoom FM, Radio Misr, TV Kanalları: AL Hayat, Ertu.org, Dreams.tv, OTV

Lübnan Basını: Gazeteler: al-Akhbaral, Baladal, Hayataal, Hawadethal, Iktissad, Aamalal, Jarasal, Masira/an-Najwaal, Mustaqbalal, Shiraaaal, Watan al, Arabian,

Naharas, The Daily Star, The Middle East Reporter (MER) Radyolar: Idhaat an, NurRadio, LibaRadio, TV Kanalları: al-Manar Tv Future News, LBC, MTV, NBN

İsrail Basını: Gazeteler: Calcalist, Globes, Ha'aretz, Israel ha-yom, Jerusalem Post, Ma'ariv, The Marker, Yedi'ot Ahronot, Radyolar: Arutz Sheva, Galei Tzahal, Kol Ha-Musika, Kol Israel, Radio Galei Tzahal, Televizyonlar: Arutz, 10 News, Channel 1 News (Mabat) Channel 2 News, Keshet (Channel 2), Yes (Satellite)

Filistin Basını: Gazeteler: al-Ayyam, al-Quds, al-Hayat, al-Jadidah, al-Resala, Felesteen, Radio , Ajyaal, Radyolar: Amwaj, Raya, Sama TV Kanalları: al-Aqsa, al-Arabiya, al-Jazeera, Jordanian TV, al-Watan TV (EJC,2011).

4.2.2. Ortadoğu Coğrafyasında Türkiye'nin Yumuşak Gücü

İlk kez Joseph Neyl tarafından 1998 yılında ortaya atılan yumuşak güç kavramı; Bir ülkenin, askeri güç veya sert tedbirler kullanmadan ve var olan yönetimlerle çatışmadan ekonomik, kültürel, siyasi ilişkileri geliştirerek diğer ülkelerin gelişimlerine yardım etmek suretiyle uluslararası arenada onları kendi yanına çekmesine ve ortak hareketler geliştirmesine vesile olacak hareketlerin tümü” diye de tanımlanabilir (Uğur, 2009). Bu tanım bağlamında, Türkiye'nin ortak tarih ve kültür birlikteliğinden gelen gücünü kullanarak bölgede artan bir siyasi misyon yüklediği üzerinde durulmaktadır. Türkiye'nin İsrail-Suriye arasındaki dolaylı görüşmelerinde aracılık yapması, İsrail ve Filistin sorunun çözümü noktasında arabuluculuk yapması, İsrail ve Filistinli devlet başkanlarının Türkiye'de bir araya gelmesi, Türkiye'nin bölge üzerindeki yumuşak gücüne bir kanıt olarak gösterilmiştir. Benzer şekilde Türkiye'nin bölgedeki Arap ülkeleri üzerindeki yumuşak güç eksenli aktör pozisyonunu güçlendiren en önemli olaylardan birinin de İsrail'in Gazze saldırısı sırasında Türkiye'nin izlemiş olduğu politikası gösterilebilir. Dünya Ekonomik Formu'nda Başbakan Erdoğan'ın İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'e karşı takındığı tutum ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde Türkiye'nin geçici üye olması da Türkiye'nin yumuşak gücü söyleminin Ortadoğu basınında nasıl algılandığını gösterebilecek iyi örnekler olabilir. Türkiye'nin siyasal algısı üzerine tarihsel olarak oluşturulmuş bir takım stereo tiplerin yerini daha olumlu imajlara bıraktığını görülebilir. Buna karşın Ortadoğu basınında Türkiye söylemini belirleyen tek ve geçer nedenin Türkiye'nin bölgeye yönelik politikaları olmadığı da söylenebilir. Bu söylemi belirleyen önemli etkenlerden birinin de bölgenin Türkiye'den beklentileri dir. Şark-ül Evsat Gazetesinden Fehmi Huveydi bu beklentiyi

şu şekilde tarif etmektedir: “Son AB zirvesinin bir Hıristiyan simgesi olan Jeronimos Manastırı'nda düzenlenmesi, Müslüman Türkiye'ye mesaj gibi yorumlanabilir. AB üyeliği umudu giderek sönen Türkiye'yle, Arap ülkeleri arasındaki ilişkilerin ilerletilmesi, iki tarafa da önceden görülmemiş yarar sağlar ”(Huveydi, 2007a). Hüveydi batıyla ilişkileri kültür ve din faktörü üzerinden zayıflamış bir Türkiye'nin yine aynı nedenlerle Ortadoğu bölgeleri ile ilişkilerini geliştirebileceğine gönderme yaparak ‘Arapların Türkiye’den beklentisini’ ‘Türkiye’nin Araplara daha fazla yakınlaşması’ olduğunu ima etmektedir. Bu politikaların Arap dünyasında bir karşılık bulmasını sağlayan temel etken de aynı şekilde Türkiye’nin bölgeye yönelik politikalarını ortak bin yıllık bir geçmişten güç alarak üretme iddiası içinde olmaması gösterilebilir. İbrahim Kalın, Türkiye’nin bölgedeki yumuşak gücünü bu anlamda Amerikan dış politikasını tanımlayan ‘havuç sopa’ diplomasisinden farklı olduğunu belirtmektedir. (Kalın, 2009: 85). Türkiye’nin bölgeye yönelik politikası bir tür hegemonya ve imparatorluk ilişkisi bağlamında gelişen zor-rıza politikası da olmadığını söyleyebiliriz. Bütün bu unsurlara karşılık siyasi yâda kültürel bir birliktelik olarak varlığı ve etkinliği sorgulanan, Arap dünyasının bu politikaya karşılık vermesi önemli görülmektedir. Konuyu bu bağlamda değerlendiren Fehmi Hüveydi’ye göre: “Türkiye’nin Doğu’yla Batı arasındaki ilişkilerde etkin rol üstlenmeyi istediğini, bu nedenle en azından Ortadoğu’da, özellikle de Irak, Lübnan ve Filistin’le ilgili meselelerde varlığını kanıtlamakta kararlı olduğunu dinlemiştim. Fakat bu varlık, Araplardan karşılık bulursa daha etkin olur (Hüveydi, 2007b).” Hüveydi, Türkiye’nin Ortadoğu’da varlığının ‘Araplardan karşılık bulması’ sözcüğüyle dolaylı olarak Türkiye’nin bölgesel politikalarda Ortadoğu ülkeleriyle işbirliği içinde çalışması gerektiğini ima etmektedir.

Türkiye’nin Ortadoğu coğrafyasında artan yumuşak gücü şeklinde dillendirilen dış politik açılımının Arap dünyasında bir karşılık bulması bu söylemin iki kamuoyu tarafından karşılıklı bir zemine dayandırılmasına bağlı bulunmaktadır. Ortadoğu politikasını belirlemede önemli etkileri olan İran, İsrail, Mısır ve Suudi Arabistan gibi ülkelerin Türkiye’nin bölgedeki politikalarına bakışının bu bağlamda önemli olduğu söylenebilir. Türkiye’nin bölgedeki etkinliğini İran açısından değerlendiren Bentley, Türkiye’nin İran ve Batı arasındaki arabuluculuğuna sıcak bir şekilde yaklaşmaktadır. Türkiye’nin bu noktada batıdan farklı olarak diplomatik yollarda ısrarcı olmasına vurgu yapan yazar, Türkiye’nin İran üzerine önemli bir oyuncu olmaya başladığını belirtmektedir. Bentley’e göre Türkiye’nin hem batı hem de İran’la konuşabilmesi

yumuşak gücünün önemli bir göstergedir (Bentley, 2009). Türkiye'nin bölgedeki yumuşak gücüne İran'ın bakışının ise kuşku içerdiği de görülmektedir. İran, bölgede Türkiye'yi Ortadoğu coğrafyasında kendi politikalarına rakip görebilmektedir. “Türkiye'nin bölgeye yaklaşması Ortadoğu'da etkinliğini artırıyor” başlıklı haberde kuşkulu ifadelerle verilmekte ve Türkiye'nin bölgede adil bir barış için İran ile işbirliği yapması gerektiği vurgulanmaktadır. (Moubyed, 2009). Moubyed, 2009 “bölgede adil bir barış için İranla işbirliği gereklidir” ifadesiyle aslında bölgede adil bir barışın ancak İran eli yada İran'ın yardımıyla yapılabileceğini ima ettiği söylenebilir. Benzer şekilde Türkiye'nin taşıdığı yumuşak güç unsurları itibariyle İran ile benzeştiği vurgulanan bir diğer haber de “Türkiye ve İran İslam dünyası için köprü olabilir” başlığı kullanılmıştır (Tahran Times, 2009a).

4.2.2.1. Ortadoğu'da Türkiye'nin Yumuşak Gücü ve Türk Dizileri

Ortadoğu medyasında Türkiye ile ilgili çıkan haberlerde Türk dizilerinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Arap yazarlar tarafından 'kalplerimize ve hislerimize daha yakın olan Türkiye'yi derinden keşfetme hali' ve 'Türk halkını yakından tanımak' (Ayhan, 2011). olarak ifade edilen bu durum Türkiye'nin bölgede artan etki ve prestijinin bir işareti olarak değerlendirilebilir. Türkiye'nin Ortadoğu'da geleneksel olarak çok da iyi olmayan imajında 'yumuşak güç' unsurları sayesinde önemli değişimler meydana geldiği söylenebilir. Medyanın gücü bu imajın yerleşmesinde işlev görmektedir. Şirzad Yusuf'a göre, 'İran ile Türkiye arasında Ortadoğu bölgesinde nüfuzlarını yayma noktasında bir rekabet yaşanmaktadır. İkisi arasındaki fark, Türklerin İranlılardan daha zeki yollarla Arapların aklına ulaşabilmeleridir (Yusuf, 2008). Yusuf'un daha zeki yollar ile betimlediği şey Türk dizilerine ve Türk popüler kültürüne işaret etmektedir. Ortadoğu'da Türk dizilerine duyulan yoğun ilgi bir anlamda Türkiye'nin Ortadoğu bölgesine açılan kapısı işlevini görmektedir. Ortadoğu'da Türk dizilerine gösterilen ilgili sosyal dinamikler açısından ele alan Jamjoom'a göre, Ortadoğu da Türk dizilerine gösterilen ilgi bu coğrafyada yaşanan sosyal değişimin göstergesidir. Türkiyen dizilerin gücünden faydalanarak Türkiye'yi olduğundan daha güçlü ve zengin göstermektedir. Jamjoom bu durumu şu kelimelerle ifade etmektedir: “Türkiye’de bugünlerde öyle görünüyor ki, küçük ekranlar daha önce hiç olmadığı kadar büyük resimler aktarıyor” (jamjoom, 2010). Türk dizilerinin Ortadoğu'da artan izlenme oranları beraberinde bu dizilerin ortaya çıkardığı sonuçların da tartışılmasını

getirmiştir. Bu tartışma Türk dizilerinin Arap dünyası için ‘sosyal özgürlükler’ mi yoksa ‘kültürel hegemonya’ mı getirdiği tartışmasının da odağında yürütülmektedir (Hanizadeh, 2008). Dünya televizyon tarihinde büyük etkiler yaratan ünlü Amerikan dizisi Dallastan yaklaşık yarım asır sonra 2008 yılında Türk dizisi Gümüş’ün Arap dünyasında 85 milyon kişi tarafından izlendiğine dikkat çeken Buccianti, Arap toplumunun büyük çoğunluğunun gençlerden oluştuğuna değinmektedir. Türk dizilerinin Ortadoğu ülkelerindeki yükselişine bölgenin sosyol-demografik özellikleri bağlamında yaklaşan Buccianti, ilk Arap özel televizyonu olan MBC’nin 1990’da yayına başlaması ile birlikte Arap toplumunun yabancı yayınlara her zaman büyük ilgi gösterdiğini belirtiyor. Bu bağlamda Türk dizileri çok önemli durumdadır ve bir medya devrimi yaratmış durumdadır. Arap toplumları açısından farklı bir eğlence türü ve çeşidi olan pembe dizeleri kültürel aktarım için önemli bir işlev görmektedir (Buccianti, 2009). Dizilerden sonra Türkiye’ye gele Arap turist sayısında büyük artışlar olmuştur. 2009 yılında Türkiye’ye körfez ülkelerinden gelen turist sayısında yüzde 34 oranında artış gerçekleşmiştir. Dizilerde İstanbul Boğazı gibi yerlerin kullanılması tur operatörleri tarafından pazarlanmaktadır. Dizilerin hayranları Türkçe öğrenmeyi seçmektedir. Diğer taraftan Türk dizilerinin kültürel bir hegemonyanın aracı olarak görenler de vardır. Türk dizilerinin Arap toplumunun sosyal yapısına zarar verdiği ve aile yapısını dönüştürdüğü iddia edilmektedir (Buccianti, 2009).

Türk popüler kültürünün dışarıya yayılması Türkiye’ye karşı sempati ve antipatiyi aynı anda oluşturması yumuşak güç ikilemi meydana getirebilmektedir (Ayhan, 2010). Bu dizilerin Ortadoğu ülkelerinin sosyal yaşantısı üzerine özellikle de Suudi Arabistan da tepkiyle karşılanmaktadır. Bu durum Türkiye algısı açısından ülkeler nezdinde olumsuz bir etki bırakmaktadır (Hanizadeh, 2009). Türk dizileri Arap dünyasındaki Türkiye imajını (bazen birbiriyle çelişkili biçimde) farklı yönlerde etkilemektedir. Bir yandan modern yapısı ile Türkiye’nin gelişmiş yüzünü yansıtırken, dizilerde Batılı yaşam tarzı ve serbestliğin ağırlık taşıması Arap toplumlarına göre Türkiye’nin biraz fazla Batılılaşmış bir ülke görülmesine yol açmaktadır. Ancak dizilerdeki tarihsel, doğal ve ileri teknoloji görüntüleri de Türkiye’nin gelişmiş bir ülke şeklinde algılanmasına katkıda bulunmaktadır (Ayhan, 2011: 22). Türkiye’de özgürlük ortamının bulunmasının yaratıcılığı artırdığı vurgulanmıştır. Türk tarih mirasının ve coğrafyasının çok güzel ve zengin görsel ortamlar sunması ve uzun soluklu olması da önemli faktörler olarak görülmüştür. Arap toplumlarının özgürlükten ve demokrasiden

yoksun ve ciddi ekonomik sorunlarla da karşı karşıya olduklarından Türk dizileri yalancı bir cennet sunmaktadır. Gençler de özgürlük, eğlence imkânlarının eksikliği, işsizlik ve baskı sorunlarına karşı bu eksiklikleri dizilerle kapatabilmektedir. (Buccianti 2009). Sonuç olarak Türk dizilerinin Ortadoğu coğrafyasında Türkiye'nin kültürel etkisinin önemli bir unsuru olarak önemli etkiler yaptığı söylenebilir. Fakat bu etkinin Türkiye'nin yumuşak gücüne olumlu katkıları bulunduğu gibi olumsuz etkileri de bulunabilmektedir.

4.3. Bölgesel politikalar ve Algılarda Suriye Örneği

Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkiler geçtiğimiz 10 yıllık süreçte büyük değişimler gösterdiği görülmektedir. Yeni dönemde ekonomik, sosyal ve politik ilişkilerde bölgesel işbirliği artmıştır. Türkiye Suriye ilişkileri ve ikili algıların medya üzerinden nasıl dönüştüğüne iyi bir örnek gösterebilir. Suriyeli ve Arap halkların Osmanlı bakışını sorgulayan Nafi Beseer, diğer Arap halklar gibi Suriyelilerin de geri kalmışlıklarını Osmanlı imparatorluğunun bu bölgedeki dört yüz yıllık kuşatmasına bağladığını belirtmekte (Beseer, 2009). Bu algının tersi Türkiye'deki Arap algısı da Birinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan olaylarla belirginlik kazandığını göstermektedir. Arapların Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı'ya karşı ayaklanması 'Araplar bizi arkamızdan bıçakladı' şeklinde dillendirilmiş ve Türkiye'deki olumsuz Arap algısının yerleşmesinde önemli rol oynamıştır.²

Sriya Today'den İbrahim Hamidi bu sureci şöyle özetlemektedir: İkili ilişkilerde tarihsel süreç içinde Türkiye'nin batı ve NATO ile Suriye'nin ise Sovyetler birliği ile ilişkileri geliştirmiştir. Suriye ile Türkiye arasındaki ilişkilerin 1998 yılında yapılan Adana anlaşmasıyla birlikte iyileşme dönemine girdiği görülmektedir. PKK'ya karşı işbirliğini öngören bu anlaşmanın iki ilişkilerde ticari ve kültürel etkinlikleri de kapsamaktadır.

Bu değişimde iki ülkede iç siyasi değişikliklerin, Irak'ın ABD tarafından işgal edilmesinden sonra oluşan jeopolitiğin de etkisi bulunmaktadır. Suriye'de Hafız

² Talip Küçükcan tarafından hazırlanan ve Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları tarafından yayınlanan "Arab Image in Turkey" başlıklı rapor, Türkiye'deki Arap algısının Türkiye'nin Cumhuriyet sonrasında yönünü batıya dönmesiyle birlikte oluşturulan ulus devlet perspektifiyle şekillendirdiğini göstermektedir. Araplara ilişkin ulus devlet yapılanması üzerine oluşturulmuş algı günümüzde ise daha çok popüler kültür ürünleri üzerinden oluşturulan stereotipler aracılığıyla yürümektedir. Bu imajlar genellikle Arapları petrol şeyhi, şehvet düşkününü, kirli ve Türkleri Kurtuluş Savaşı sırasında arkadan bıçakladıkları üzerinde ilerlemektedir. (Rapor için bkz: Küçükcan. T. (2011). Arap Image In Turkey, SETA Vakfı, SETA Vakfı yayınları: Ankara)

Esad'dan sonra Beşar Esad'ın başa geçmesi önemli bir etkidir. Çünkü Suriye'nin eksenli küresel kuşatılmışlığının etkisiyle içe kapanmak zorunda olan Suriye bu süreçte dışa açılmak için kapılar aramıştır. Bu noktada Türkiye, Suriye için Avrupa ve Batıya açılmanın en etkili kapısıdır. Bu süreci Türkiye'de Recep Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül ikilisinin Suriye'de ise Başar Esad'ın başa geçmesi sonucu ilişkiler gelişti. Ayrıca ABD'nin Irak'ı işgali sonrası bölgede birleşik bir Irak ve kuzey'de bir Kürt devletine karşı ortak tavırlar ve endişelerin paylaşılması da bunda etkili oldu. İki ülke arasındaki ortak ticaret bölgesinin kurulması kültürel ilişkileri de etkilemiştir. NATO'ya üye batı ile sıkı ilişkilere sahip bir Türkiye'nin Suriye için oldukça önemlidir. Suriye ve Türkiye arasındaki ilişkilerin önemli bir bölümünü de ekonomik ilişkiler kapsamaktadır. Bu noktada Türkiye ve Suriye iki büyük ortak olarak tanımlanmakta. Suriye'nin Türkiye'yi ekonomik yatırımlarda batıya açılan bir kapı olarak görmesinin yanında Türkiye'nin de Suriye açısından önemli bir aktör olduğu görülmektedir. (Hamidi, 2008)

Suriye ve Irak'ın Türkiye imajını belirleyen en önemli faktörlerden biri de su problemidir bu problem etrafında şekillenen Türkiye algısının özellikle 1990'lar boyunca olumsuz olduğu görülmektedir. 1990'lar boyunca Suriye, Türkiye tarafından sorunlu bir ekonomi, sorun yaratan bir komşu (Kalaycı, 1998, 8) görülmektedir. Türkiye uzmanı Suriyeli gazeteci Khurshid Delli'ye göre ise, bu dönemde Türkiye ile Suriye arasındaki su sorunu ve PKK konusu iki ülkede radikal grupları üzerinden yürüyen bir süreçtir (Delli,2009).

Su sorunu üzerinden oluşturulan komşuluk algısı yeni dönemde daha empatiye açık ve doğrudan bir iletişim sürecini beraberinde getirmektedir. Suriye ve Ortadoğu basınında bu konuda çıkan haberlerde sorunun teknik boyutuna odaklandığı görülmektedir. Su sorunu üzerinden Türkiye Suriye ilişkilerini ele alan haberlerde dilsel bağlamın hamasete dayalı dışlayıcı bir özellik göstermediği görülmektedir. Ancak bu haberlerde yumuşak, dolaylı vurgularla Türkiye ve Suriye arasındaki ilişkilerin arasındaki temelde komşuluk ilişkilerinin önemli bir parametresinin su ve güvenlik olduğu bir dil kullanılmıştır. 'Sıvı güvenlik' başlıklı haberde Türkiye'de yapılan su zirvesi değerlendirilmiş ve başlık altında Türkiye ile Arap ülkeleri arasındaki en önemli konulardan birinin de geçmişte yaşanan su problemleri olduğuna değinilmiştir (Syria Today, 2009). Haber başlığında geçen 'sıvı güvenlik' ifadesi Türkiye ile Suriye arasında su sorununun ve politikalarının aynı zamanda iki ülke arasındaki ilişkilerin önemli bir belirleyicisi olduğunu ima etmektedir. Haberde su ve güvenlik bağlamında yapılan

vurgudan hareketle Ortadoğu ülkelerinin bu konuya kaynak ayırıp akıllı politikalarla tarım ve sulama tekniklerini kendi güvenlik ve kalkınmaları için geliştirmeleri gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

4.4. Türkiye'nin Gazze Politikasının Türkiye Algısı Üzerine Etkisi

Gazze konusunda düzenlenen bir panel sırasında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Perez ile yaşadığı gergin diyalog, Erdoğan'ı Ortadoğu coğrafyasında oldukça popüler hale getirirken, Türkiye'nin İsrail'in yakın müttefiki olduğu algısının da sorgulanmasına sebep olmuştur. (Altunışık, 2011:10). Furia ve Lucas'ın "Arap Kamuoyunun Dış İlişkiler Üzerine Görüşlerinin Belirleyicileri" isimli çalışmasına göre "Arap kamuoyları Arap olmayan ülkeleri genellikle Ortadoğu'ya yönelik son zamanlarda aldıkları dış politika kararlarına göre değerlendirmektedir." Yazarlara göre bu anlamda en önemli konu "diğer ülkelerin değerlendirmesinde 'turnusol testi' görevi gören Filistin sorunudur. Bu yüzden, Türkiye'nin başta Filistin sorunu olmak üzere Ortadoğu'ya yönelik dış politikasındaki değişikliklerin fark edilmesi ile Türkiye hakkında olumlu düşüncelerin artması arasında açık bir bağlantı olduğu görülmektedir (Altunışık, 2011: 13). Sami Moubayed, 'Erdoğan'ı Dinle' başlıklı yazısında Türkiye'nin Gazze saldırıları karşındaki tavrını ve Ortadoğu kamuoyunun bu olay karşısındaki tutumunu değerlendirmektedir. Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle ilişkilerinde bir değişim dönemi yaşandığını belirten Moubayed, Türkiye Suriye ilişkileri örneğinden hareketle Ortadoğu bölgesinde farklı şekilde algılanan bir Türkiye olduğunu iddia etmektedir. Moubayed'e göre Türkiye'nin bölgede Gazze saldırıları sonrasında sergilediği dış politikayla bölgede yeni bir eksen oluşmuştur. Moubayed bu eksen şu şekilde tarif etmektedir: "Erdoğan'ın pozisyon aldığı bölgede Mısır, Suudi Arabistan ve Filistin Ulusal yönetiminin bir taraftan 'ortak eksen' etrafında birleşirken diğer taraftan her geçen gün büyüyen bir Hamas, Hizbullah, Suriye, İran, Katar ve şimdi Türkiye'nin dahil olduğu bir başka eksen vardır (Moubayed, 2009)"

Al Arabia'a ya göre ise Türkiye'nin tavrı Ortadoğu coğrafyasında daha "olumlu" ve daha "ortak tepkilere" neden olmuştur ve Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın tavrı İslam dünyasınca 'kahramanca bir tavır' olarak görülmektedir (Al Arabia,2009). Al Arabia Türkiye'nin tavrının 'kahramanca bir tavır' olarak nitelenmesi Gazetenin Türkiye'nin Gazze politikasına olumlu tepkiler verdiğini göstermektedir.

Türkiye'nin Gazze politikasına ilişkin en belirgin olumlu tepkiler Filistin medyasında görülmektedir. Palistine Times gazetesi Türkiye'nin Gazze politikasını övmektedir ve Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ı 'bir kahraman' olarak nitelenmektedir. (Palistine Times, 2009a). Emine Erdoğan'ın ağzından verilen "Perez bir yalancı" haberiyle de İsrail politikaları eleştirilmektedir. (Palistine Times, 2009b). Türkiye halkının tutumuna da yer veren gazete Türkiye'de yaklaşık 700.000 insanın İsraili protesto ettiğini vurgulamaktadır (Palistine times, 2009c). Palistine Times gazetesinde yayınlanan haberlerde Türkiye konulu haberlerin bağlam ve imalarının genellikle olumlu olduğu görülmektedir. Türkiye'nin Gazze politikasını İran bölgesel politikaları bağlamında değerlendiren Tahran Times'a göre, " Türkiye ve İran bölgede İsrail politikalarına gerçek anlamda tepki gösteren iki ülkedir." (Tahran Times, 2009). Tahran times gazetesinin Türkiye'nin Gazze politikası üzerinden Türkiye ve İran'ı bölge politikaları ve amaçları bağlamında benzerlikler içeren iki ülke olarak vurgulayıp ön plana çıkardığı görülmektedir. El Ahram gazetesi köşe yazarı Gareth Jenkins, Başbakan Erdoğan'ın Davos çıkışından sonra Türkiye'nin Ortadoğu politikasını analiz etmektedir. Türkiye'deki iç siyasal dengelere değinen Jenkins, Başbakan Erdoğan ve AK Parti yönetiminde Türkiye'nin "Osmanlı'nın büyük güç ve azametine ilişkin bir nostaljisi" bulunduğunu iddia etmektedir. Türkiye'nin Filistin siyasetine eleştirel bir perspektiften yaklaşan yazar, Türkiye'nin Hamas ile ilişkileri ve Mahmut Abbas'ın Türkiye ziyaretine dikkat çekerek bu konuda Türkiye'nin ikircikli bir politika izlediğini iddia etmektedir (Jenkins, 2009). İran'dan dersler başlıklı Makalesinde Aijaz Zaka Syed, İran özelinde Ortadoğu ülkelerinin Batıyla özellikle de ABD ile politik ilişkilerini irdelemektedir. ABD'nin Ortadoğu politikalarını eleştiren Syed, İran devriminden örnekle uluslararası politikaların bölgeyi şekillendirmek istediğini vurgulamaktadır. Bush yönetimi sonrası yönetimi devralan Obama'ya mesaj gönderen Syeda, sonuç olarak sözü Erdoğan'ın Davos çıkışına getirmektedir. Syed'a göre, Batının Müslüman dünyayı değiştirmek gibi bir gayesi varsa Erdoğan gibi liderleri teşvik edip yaygınlaştırması gerekmektedir (Syed, 2009)

İsrail Gazesi Hareetz, Türkiye'nin Gazze sonrası yürüttüğü politikaya eleştirel yaklaşmaktadır. Hareetz, Türkiye'nin Gazze politikasını Ortadoğu politikası için bir araç olarak kullandığını iddia etmektedir (Hareetz, 2009a). Davos olayını değerlendiren Hareetz gazetesine göre, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Davos'ta zirveye varan İsrail'e karşı çıkış politikasının ardında, Sovyetler Birliği'nin ortadan kalkmasından

sonra Türkiye'de depreşen Osmanlı geçmişine özlem yatmaktadır. "Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Türkiye'de bazı duygular yeniden uyandı. Özellikle de AKP döneminde Türkiye kendini eski Türk cumhuriyetleriyle, Balkanlar ve Ortadoğu'nun hamisi gibi görmeye ve buralara demokrasi ve adalet dağıtma arzusuna kapılmaya başladı. İran, Mısır ve hatta İsrail'i de bu arzusunun önünde engel olarak görüyor". Erdoğan'ın Davos'tan sonra sarf ettiği "Türkiye'nin onurunun kırılmasına izin veremezdim" şeklindeki sözlerine dikkat çeken gazete, son yıllarda Türkiye'nin hem kendine hem de içinde bulunduğu bölgeye bakışının değişmekte olduğunu savunmaktadır (Hareetz, 2009b). Benzer şekilde Lübnan merkezli Lebanon Daily Star gazetesinde çıkan köşe yazısı ve haberlerde Türkiye'nin Gazze ve Davos politikası eleştirilmektedir. Örneğin Ofra Bengio, Türkiye İsrail ilişkilerini ele aldığı yazısında Gerçekte Davos çıkışının Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik pro-aktif dış politika açılımının bir parçası olduğunu vurgulamaktadır. Bengi'ya göre hükümet bu tavrı yaklaşan yerel seçimler ve ülkenin iç politik gündemini dolayısıyla takınmıştır. (Bengio, 2009)) Domminigue Moisi, Türkiye'nin Davos ve Gazze politikalarının İsrail ve Türkiye arasındaki karşılıklı ilişkilere zarar verdiği gibi Türkiye'nin laik ve batıya dönük yüzüne de zarar verdiğini iddia etmektedir. Moisi, Başbakan Erdoğan'ın Davos boykotunu sorumsuz bir tutum olarak nitelendirmekte ve ucuz politizim olarak nitelendirmektedir (Moisi, 2009).

Türkiye'nin İsrail'in Gazze saldırıları sırasında aldığı tutum ve Türkiye Başbakanı Recep Tayip Erdoğan'ın Davos Dünya Ekonomi Zirvesi'nde gösterdiği tepki Ortadoğu medyasında genel bağlamda olumlu tepkilerle karşılanmıştır ve Türkiye algısına pozitif katkılar sağlamıştır. Haber analizlerinde Türkiye'nin ve Türkiye Başbakanı Erdoğan'ın popülaritesinin arttığı görülmektedir. Fakat çeşitli yorum ve haberlerde Türkiye'nin tutumuna ilişkin eleştiriler yapılmakta ve Türkiye'nin tutumu kuşkuyla karşılanmaktadır. Özellikle Hareetz gazetesi Türkiye'nin Gazze politikasını eleştiren haber ve yorumlara yer vermektedir. Hareetz gazetesinde yapılan haber, yorum ve analizlerde Türkiye'nin dış politik tutumunun İsrail için olumsuz sonuçlar doğuracağı yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır.

SONUÇ

2007 İle 2010 yılları arasında analiz edilen Al Hayat, Al Sharq Al Awsat, The Daily Star, El Eham Weekly, Hareetz, Palestine Times, Syria Today, Arab News ve Tahran Times Gazetelerinde Türkiye ile ilgili haberlerin kantitatif özellikleri yıllara göre benzerlikler gösterdikleri gibi farklılıklar da göstermektedir. İncelenen gazetelerde üç yıl boyunca Türkiye ile ilgili yayınlanan gazete yazı türü sayısı Al Hayat 289, Al Sharg Al Awsat 187, The Daily Star 210, El Eham Weekly 365, Hareetz 327, Palestine Times 100, Syria Today 372, Arab News 299 ve Tahran Times 504 haber olarak belirlenmiştir. Türkiye konulu en fazla haberlerin Tahran Times gazetesinde yer aldığı, aynı şekilde El Ahram Weekly, Hareetz ve Syria Today gazetesinde de Türkiye konulu haberlerin diğer gazetelere nispeten daha fazla yer aldığı görülmektedir. Türkiye konulu en az haber ise Palistine Times gazetesinde yer almıştır. Gazete yazı türleri incelendiğinde ise şu bulgular elde edilmiştir: Al Hayat, Al Sharq al Awsat , The Daily Star, El Eham Weekly, Hareetz, Palestine Times, Syria Today, Arab News ve Tahran Times gazetelerinde en fazla sayıda haber 2009 yılında yayınlanmıştır. Al Hayat, Palestine Times, Syria Today ve Arab News gazetelerinde en az habere 2007 yılında rastlanırken, Al Sharq al Awsat ve Tahran Times gazetelerinde ise 2008 yılında en az habere rastlanmıştır. Haber içeriklerinin Türkiye ile ilişkisi incelendiğinde elde edilen verilerin Türkiye ilişkin algıların büyük oranda olumlu olduğunu göstermektedir. Elde edilen verilere göre, Al Hayat gazetesinde Türkiye konulu 289 haberin % 70'i olumlu iken % 30'u olumsuzdur. En fazla olumlu habere 2007 yılında rastlanmaktadır. The Daily Star gazesinde yer alan 210 haberin % 60'ı olumlu iken bu oran negatif haberlerde % 40'a düşmektedir. Türkiye'ye ilişkin en fazla olumlu haberin Palestine Times gazetesinde yer aldığı görülmektedir. Gazetede yer alan toplam 100 haberin % 86'ı olumludur. 2009 yılında Palestine Times gazetesinde yer alan 45 haberin % 95'inin olumlu olduğu görülmektedir. Bu durumun Türkiye'nin Gazze politikasıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Benzer şekilde Türkiye ilişkin en az pozitif haberin yer aldığı Hareetz gazetesinde toplam 327 haberin % 54'ü olumsuzdur. Hareetz gazetesinde 2009 yılı içinde yayınlanan 129 haberden % 70'inin olumsuz olduğu görülmektedir. Bu durumun Türkiye'nin Gazze politikasıyla ilgili olduğu söylenebilir. El Eham Weekly gazetesinde Türkiye konulu haberlerin % 62'si olumlu iken bu oran Türkiye'ye ilişkin en fazla haberin yer aldığı Tahran Times gazetesinde % 58'e

düşmektedir. Arab News'te ise Türkiye konulu haberlerin % 65'inin pozitif % 35'inin ise negatif olduğu görülmektedir. Syria Today gazetesinde Türkiye konulu 372 haberin % 62'sinin olumlu olduğu görülmektedir. Türkiye konulu haberlerin sayısı ve olumluluk değerlerinin 2009 yılında % 73 ile en yüksek seviyesine yükseldiği görülmektedir. Bu durumun Türkiye ile Suriye arasında artan diplomatik ilişkilerle bağlantılı olduğu söylenebilir.

Söylem analizi yöntemine göre yapılan haber analizlerinde Türkiye konulu haberlerin ağırlıklı olarak Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki diplomatik ve siyasi ilişkiler ile bölgesel dengeler ile ilgili olduğu görülmektedir. Söylem analizi yöntemiyle ele alınan 42 haberden 32 tanesinin haber başlıklarının Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki diplomatik ve siyasi ilişkiler ile bölgesel dengelere ilişkin olduğu görülmektedir. (bkz sayfa 83-86) Türkiye'ye ilişkin en fazla Tahran Times gazetesinde yer almaktadır.(Tablo-1) Gazetede verilen haberler konu çeşitliliği bakımından da geniş bir yelpazeye sahip olduğu görülmektedir. Türkiye gündemini yakından takip eden gazete, Türkiye'nin güncel siyasal gelişmelerine yer ayırmıştır. Haber ağırlığı özellikle de Türkiye İnan ilişkileri üzerine çeşitlilik kazanmıştır. Türkiye'ye ilişkin en az habere yer veren Palestine Times gazetesi ise haberlerinde ağırlıklı olarak Türkiye'nin İsrail karşıtı söylemlerine ve Türkiye Filistin ilişkilerine yer vermiştir. Gazete, Türkiye'deki güncel siyasal gelişmelere çok az yer ayırmıştır. Londra merkezli yayın yapan, Al Hayat, Al Sharq al Awsat, haber ve yorumlarında daha çok Türkiye'nin Ortadoğu politikası ve batı ile olan ilişkilerine yer vermiştir. Mısır merkezli El Ahran Weekly Türkiye Mısır ilişkileri, Türkiye'nin Ortadoğu politikası, batı ile ilişkileri ve Türkiye'deki siyasal gelişmelere odaklanmıştır. İsrail gazetesi Hareetz ise ağırlıklı olarak Türkiye'nin İsrail ile olan ilişkileri, Ortadoğu politikası ve Türk İsrail ilişkilerinin ticari boyutuna değinmiştir.

1. 2007 İle 2010 yılları arasında analiz edilen Al Hayat, Al Sharq Al Awsat, The Daily Star, El Eham Weekly, Hareetz, Palestine Times, Syria Today, Arab News ve Tahran Times Gazetelerinde Türkiye ile ilgili haberlerin kantitatif özellikleri 2007 ile 2010 yılları arasında benzerlikler gösterdikleri gibi farklılıklar da göstermektedir. Ancak içerik çözümlemesi ve Söylem analizi yöntemine göre yapılan haber analizlerinde Ortadoğu basınında Türkiye konulu haberlerin genel anlamda olumlu olarak ele alındığı tespit edilmiştir.

2- Türkiye'nin Ortadoğu politikası İsrail dışındaki medya organlarınca olumlu karşılarken, İsrail medyasında ise negatif tepkilerle karşılanmıştır. Bu durum Türkiye politikasına gösterilen tepkilerin değişken olduğunu göstermektedir. Türk dış politikasına gösterilen tepkiler Türkiye-İsrail ilişkileri bağlamında pozitiften negatife dönerken, Suriye örneğinde görüldüğü üzere bu tepki negatiften pozitive de evrilebilmektedir.

3. Araştırma kapsamında ele alınan Ortadoğu medyasında tek bir Türkiye algısının olmadığı görülmektedir. Türkiye'nin siyasal, sosyal ve ekonomik bağlamda çeşitli imajları bulunmaktadır. Bu imajların önem derecesi de ülkeden ülkeye değişmektedir. Örneğin Türkiye'nin ekonomik imajı ticari ilişkilerinin yoğun olduğu İsrail için önemli iken Filistin için önemsizdir. Filistin için ise Türkiye'nin siyasal ve kültürel yönü önemlidir. Filistin nezdinde Türkiye imajının daha çok bu bağlamda oluştuğu görülmektedir. Palestine Times Gazetesinde Türkiye konulu haberlerden içerisinde Türkiye Filistin arasındaki ticari ilişkileri ele alan bir haber ve yoruma rastlanmaz iken Hareetz gazetesinde Söylem analizi çerçevesinde incelenen haber ve yorumlardan Türkiye ile İsrail arasındaki ekonomik ilişkilere yer verildiği görülmektedir. Türkiye'nin dış politik tavrına yönelik tutumlar bir bütünlük arz etmemektedir. Ülkelerin Türkiye politikalarına gösterdiği tepkiler Ortadoğu'daki siyasal, askeri ve ekonomik büyüklüklerine bağlı olarak değişebilmektedir. Ortadoğu'da askeri ve ekonomik güçleri bağlamında önemli ülkeler olan İran, Mısır, Suudi Arabistan ve İsrail kamuoyları Türkiye'yi bölgenin etkin bir aktörü ve güç dengelerini etkileyecek bir ülkesi olarak görülebilmektedir, ekonomik ve siyasal etkileri bakımından daha zayıf olan ülkeler, çatışma ve krize muhatap olan Filistin ve Lübnan, açısından ise kimi zaman bir kurtarıcı ülke olarak görülebilmektedir (Bkz, Palistine Times, 2009a, 2009b, 2009c).³

---

³ Lübnan ve Filistin'de yapılan gösterilerde Türk bayrakları asılarak, Türkiye'ye karşı övgü dolu pankartlar açılmaktadır. Küresel Eğilim araştırmaları da bu bağlamda Arap medyasını teyit eder niteliktedir. Türkiye hakkında olumlu düşünenler Ürdün, Lübnan (Çakır, 2010) ve Filistin'de artmaktadır. Küresel algı anketleri yapan PEW'in 2011 yılında Ortadoğu ülkelerinde yapmış olduğu algı anketinde Türkiye hakkında Lübnanlıların %68, Ürdünlüler, % 69 ve Filistinliler % 70' oranında olumlu düşündüğünü göstermektedir. Aynı ankette bu oran İsrail'de % 13'e kadar

4. Türkiye'nin yumuşak güç söyleminin ve kamu diplomasi uygulamalarının Ortadoğu basını tarafından üzerinde tartışılan bir konu olduğu söylenebilir. Bağlamı değişmekle birlikte Türkiye'nin bölgede artan gücü Ortadoğu medyasında tartışma konusu olmaktadır. Türkiye'nin yumuşak gücüne ilişkin yapılan haber ve yorumlarda Türkiye'nin bölgeyle kurduğu tarihsel bağ, Avrupa Birliği üyeliği ve bölgedeki farklı aktörler ile aynı anda diyalog kurmasına atıf yapılarak Türkiye'nin bölgedeki yumuşak gücü değerlendirilmiştir (Huveydi, 2007, Gassel, 2009, Bentley, 2009, Tahran Times, 2009a).

5- Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerindeki siyasal etkinliği ve algısı Londra merkezli Ortadoğu basını tarafından ağırlıklı olarak Türkiye'nin bölgesel dengeler açısından önemi, küresel politikalar bağlamında Ortadoğu siyaseti, Türkiye AB ve Türkiye ABD ilişkileri çerçevesinde değerlendirilmektedir.

6- Ortadoğu ülkelerinden bazılarının Türkiye ilgisinin diğerlerinden daha fazla olduğu görülmektedir. Bu ilginin ülkelerinin Türkiye ile kurdukları ilişkiye bağlı olarak şekillendiği görülmektedir. Örneğin Tahran Times'te Türkiye'ye ilişkin 2007 ile 2010 tarihlerini kapsayan dönemde toplam 504 haber çıkmıştır. Bu haberlerde Türkiye'deki bütün önemli gündemler ele alınmıştır. Bu bağlamda İran kamuoyunun Türkiye'de meydana gelen gelişmelere sosyal, ekonomik, siyasal ve aktüel olarak yakından ilgili oldukları söylenebilir. Buna karşın Lübnan medyasında çıkan 210 haberde Türkiye ağırlıklı olarak bölgesel sorunlar bağlamında ele alınmıştır. Palistine Times gazetesinde ise Türkiye'ye ilişkin 100 habere ulaşılmıştır.

7- Türkiye'nin Ortadoğu'daki politikaları Ortadoğu basınında Türkiye'nin dini ve kültürel kodlarına atıf yapılarak yorumlanmaktadır. Türkiye mezhepsel bağlamda Sünni İslam'ın bir temsilcisi olarak (Şerbel, 2008), bölgede Mısır ve Suudi Arabistan ile

---

düşebilmektedir. (PEW, 2011) yine benzer bir algı anketinde Ürdünlülerin % 69, Filistinlilerin %62 ve Lübnanlıların % 72'si Türkiye hakkında olumlu düşünmektedir. (Altunışık, 2010: 77). Yine Mısırlı gençler arasında yapılan benzer bir ankette Türkiye ekonomik bir model olarak % 30 örnek görülürken, yönetim tecrübesi bakımından da %40 oranında örnek ülke görülmektedir. (Ayhan, 2011: 90-91).

birlikte (Mubiddin, 2008; Hammad, 2008) Şii İran'ın bölgesel rolünü dengeleyici bir ülke olarak (El Hakeem, 2009; Fazıl, 2007), görülmektedir.

Özetle, araştırma kapsamında ele alınan basın organlarında Türkiye'nin siyasal algısının genel olarak üç temel üzerinden yorumlandığı görülmektedir. Bir, Türkiye, yönetim şekli, bağlamında laik ve demokrat olarak algılanmaktadır. İki, bölge üzerindeki etkinliği imparatorluk mirasına atıf yapılarak anılmaktadır. Üç, bölgenin iç dengeleri açısından bölge ülkeleri arasında dengeleyici bir ülke olarak görülmektedir. Genel anlamda Türkiye imgesi olumlu bağlamda haber ve yorumlarda yer almak ancak ilginin düzeyi ve bağlamı basın kuruluşunun yayın yaptığı ülkeye göre değişmektedir.

KAYNAKÇA

- Akçadağ, E.** (2010). Dünyada ve Türkiye’de Kamu Diplomasi, Kamu Diplomasi Enstitüsü, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf>, son erişim tarihi: 10 Haziran 2011.
- Alkan, M.** (2008). Türkiye’nin Dış Politika Anlayışı, (ed. Haydar Çakmak). 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası, Platin Yayınları: Ankara
- Altunışık, M.** (2010). Arap Dünyasında Türkiye Algısı, TESEV Dış Politika Analiz Serisi. 11, TESEV Yayınları: İstanbul.
- Aras, B.** (2007). “Türkiye’nin Yeni Dış Politika Vizyonu”, Zaman Gazetesi, 17 Kasım 2007
- Aras, B.** (2009). Turkey’s Soft Power, Guardian Gazetesi, 14 Nisan 2009, <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2009/apr/13/turkey-middleeast>, Son Erişim Tarihi: 25 Ocak 2010
- Aras, B., Bilgin, P.** (2010). Türk Dış Politikasında Davutoğlu Dönemi: 2009 Değerlendirmesi, SETA Yayınları: Ankara
- Al Arabia,** (2009). Turkey Will Play Active Role in Mideast, 14.02. 2009, <http://www.alarabonline.org/english/display.asp?fname=2009%5C02%5C0214%5Czalsoz%5C920.htm&dismode=x&ts=14/02/2009%2001:05:12%20%5C3%A3>, son erişim tarihi: 14 Mayıs 2009
- Altınay, H. Sanberk, Ö.** (2008). Kamu Diplomasi ve Yumuşak Güç, <http://kamudiplomasisi.org/pdf/kdyumusakguc.pdf>, Son Erişim Tarihi: 20 Ocak 2011
- Ayhan, A.** (2011). Ortadoğu’da Türkiye Algısı: Mısır Basını Örneği, Staretejik Düşünce Enstitüsü, SDE Yayınları: Ankara
- Ayhan, K.** (2008). Türk Dizileri ve Yumuşak Güç İkilemi, Bilgesam, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=552:tuerk-dizileri-ve-yumuak-guec-kilemi&catid=113:analizler-sosyo-kultur&Itemid=151, Son Erişim Tarihi: 21.05.2009
- Atabek, Ü.**(2007). Söylem Çözümlemesi, (Der. Ümit Atabek ve Gülderen Atabek). Medya Metinlerini Çözümlemek, Siyasal Kitapevi: Ankara
- Aziz, A.** (2005). Türkiye’de İletişim Araştırmaları, Sempozyumu, Dünyada ve Türkiye’de İletişim Araştırmaları, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi

- Bakan, S.** (2008). Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası, Türk Dış Politikası 1918–2008, (ed. Haydar Çakmak), Platin Yayınları: Ankara
- Bal, İ.** (2010). Türk Dış Politikasının 87 Yıllık Analizi, Stratejik Boyut Dergisi, <http://www.stratejikboyut.com/haber/turk-dis-politikasinin-87-yillik-analizi--31850.html>, Son Erişim Tarihi: 20 Ocak 2011
- Bardakçı, İ.** (1999). “Yine Arap Zirvesi Rezaleti”, Hürriyet, 17Ağustos 1996
- Bardakçı, İ.** (1996). “Yine bir Arap Zirvesi”, Zaman Gazetesi, 22.Haziran.1996.
- Batora, J.** (2005): Public diplomacy in small and medium-sized states: Norway and Canada,
- BYGM.** (1996). Ayın Tarihi, Basın Yayın Genel Müdürlüğü Bülteni, Ekim 1996, <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/1996/ekim1996.htm>, Son Erişim Tarihi: 15 Ekim 2009
- Bedrinn, A.** (2005). The Making of Foreign Policy, Potomac Books: Washington
- Bilgin, N** (2006). Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi: Teknik ve Örnek Çalışmalar,
- Birand, M.A.** (1996). “Suriye’yi Hala, Osmanlı İmparatorluğu’nun Bir Vilayeti, Hafız Esad’ı da Şam Kaymakamı Olarak Görüyoruz”, Sabah Gazetesi, 21 Şubat 1996
- Bostanoğlu, B.** (1999). Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası. İmge Yayınevi: Ankara
- Bozkurt, G.** (1998). Azınlık İmtiyazları - Kapitülasyonlardan Tek Hukuk Sistemine Geçiş. Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi, Sayı.40, Cilt. XIV
- Buccianti, A.** (2009). Dubbed Turkish soap operas conquering the Arab world: Canada. The Hague: Netherlands Institute of International Relations
- Cihan, U.** (2009). Çin’in yumuşak gücü, TÜRKSAM, <http://www.turksam.org/tr/yazdir1596.html>, son erişim tarihi; 14 Mayıs 2009
- Clinton, H.** (2009). Clinton: Use "Smart Power" In Diplomacy, CBSNEWS, 01.13.2009,<http://www.cbsnews.com/stories/2009/01/13/politics/main4718044.shtml>
- Council On Foreign Relations.** (2003). Finding America’s Voice: A Strategy for Reinvigorating Public Diplomacy. Report of the Independent Task Force on Public Diplomacy, Council on Foreign Relations: New York
- Çağaptay, S.** (22 January 2009). Is Turkey Still a Western Ally, The Wall Street Journal Europe.
- Çakmak, H.** (2008). Türk Dış Politikası, Platin Yayınları: Ankara
- Çakır, R.** (2010). “Erdoğan Neden Çok Seviliyor” , 24 Kasım 2010,Vatan Gazetesi

- Çemrek, M.** (2008). İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye, Türk dış politikası, Platin Yayınları: Ankara
- Çetinsaya, G.** (2010). İki Yüzyılın Hikayesi: Türk Dış ve Güvenlik Politikasında Süreklilikler, Seta Yayınları: Ankara
- Çetinsaya, G.** (1988). II. Abdulhamid Döneminin İlk Yıllarında İslam Birliği Hareketi, 1876-1878, Yüksek I sans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Çetinsaya, G.** (1999). Rethinking Nationalism and Islam: Some Preliminary Notes on the Roots of 'Turkish-Islamic Synthesis' in Modern Turkish Political Thought," Muslim World, 89/3-4 (July-October 1999), P. 350-376.
- Daviş, A.** (2003). Arap Milliyetçiliği; Zaferden Umutsuzluğa, Literatür Yayıncılık: İstanbul
- Davutoğlu, A.** (2008). Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu, Küre Yayınları: İstanbul
- Davutoğlu, A.** (2011). "Davutoğlu'nun kuralları, Türkiye'nin Kuralları", 22 Ocak 2011, Hürriyet.
- Davutoğlu, A.** (2003). Stratejik Derinlik, Küre Yayınları: İstanbul
- Dedeloğlu, B.** (2009). Kamu Diplomasi, Star Gazetesi, 11 Eylül 2009
- Dizard, Jr., Wilson P.** (2001): Digital diplomacy: U.S. foreign policy in the information age. Westport: Praeger
- Dizard, Jr., Wilson P.** (2004). Inventing public diplomacy: The story of the US
- Djerejian. E.** (2003). Changing Minds Winning Peace: A New Strategic Direction for U.S. Public Diplomacy in the Arab & Muslim World, Advisory Group on Public Diplomacy for the Arab and Muslim World, , Washington, D.C
- Edward R. Morrow Center** (2011). What is Public Diplomacy, The Edward R. Morrow Center of Public Diplomacy, fletcher.tufts.edu/murrow/public-diplomacy.html, Son Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2011
- El Hakeem, M.** (2009). Türkiye ve Suudi Arabistan İran'ı Uyardı, 10 Ekim 2009, Gulf News
- Ekşi, D.** (2000). Ekşi Davut, İmaj Sorunu ve Türk- Arap İlişkileri Üzerine bir deneme, *Avrasya Dosyası*, C.1, S,6
- Eralp, Y.** (2002). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye ve Avrupa Birliği, Türkiye'nin Yeni Dünyası, Alfa Yayınları: İstanbul

- Erkızan, H.N.**(2002). Küreselleşmenin Düşünsel ve Tarihsel Temelleri Üzerine, *Doğu Batı*, 5(18), 57–71.
- Erol, S.** (2009). 1919–1950 Dönemi Türk Dış politikası, Osmanlı'dan İki binli Yıllara Türkiye'nin Politika Tarihi, Savaş Yayınevi: Ankara,
- EJC,** (2011).European Journalism Centre, Media Landscape, http://www.ejc.net/media_landscape/, Son Erişim Tarihi: 10 Ocak 2011
- Fisher, G.** (1972). Public Diplomacy and Behavioral Science. IN: Bloomington
- Fortner, R.** (1994). Public diplomacy and international politics. The symbolic constructs of summits and international radio news. Westport: Praeger Publishers.
- Fuller, G. (2008). Yeni Türkiye Cumhuriyeti, Timaş Yayınları: Ankara**
- Gilboa, E. (2001).** Diplomacy in the media age: Three models of uses and effects. *Diplomacy and Statecraft*, 12 (2) P. 1 – 28.
- Gönenc, Ö.** (2010). Dünya Medyası, Truva Yayınları: İstanbul.
- Gönlübol, M.** (1996). 1990-1995 dönemi Türk Dış politikası, Olaylarla Türk dış politikası, 1919–1995, Siyasal Kitap Evi: Ankara
- Gözen, R.** (2001). Dış Politika Nedir, İdris Bal (der.), 21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Dış Politikası, Alfa Yayınları: İstanbul.
- Göktepe, C.** (2009). Demokrat Parti Dönemi İç ve Dış Siyasi Gelişmeler, (Ed. Cihat Göktepe, Hüsnü Kapu, Mehmet Dikkaya, Adem Çaylak) Osmanlı'dan İkinbinli Yıllara Türkiye'nin Politik Tarihi, Savaş Yayın Evi: Ankara
- Güneş, A.** (2010). Ortadoğu'da Türkiye'nin Yumuşak Gücü ve Medya, *Mostar Dergisi*, Şubat 2010, Sayı. 60. S.45–49.
- Güzer, O.** (2011). Uluslararası Siyasette Başarının Sırrı: 'Yumuşak Güç' Ekopolitik.org, <http://www.ekopolitik.org/public/news.aspx?id=940>, Son Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2011
- Mowlana, H.** (2005). Global Information and World Communication, SAGE Publications: London
- Haris, G.** (2002). ABD- Türkiye İlişkileri, (Der. Makovsky Alan ve Sayarı Sabri), Türkiye'nin Yeni Dünyası: Yeni Dış Politikanın Değişen Dinamikleri, Alfa Yayınları: Bursa
- Hasgüler, M.** (2008). 1950-1960 Türk Dış Politikası,(Ed. Haydar Çakmak) Türk dış politikası, Platin Yayınları: Ankara

- Hocking, B.** (2004). "Reconfiguring Public Diplomacy: From Competition to Collaboration," in *Engagement: Public Diplomacy in a Globalized World*. Foreign and Commonwealth Office, United Kingdom., 63-75.
- İlter, T., Barlas D.** (2004). Batı İttifakına Üye Olmanın Türk Dış Politikası Üzerine Etkileri, *Türk Dış Politika Analizleri*, Der Yayınları: İstanbul
- Kalaycı, İ.** (1998). Sorunlu bir ekonomi; sorun yaratan bir komşu Suriye. *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, cilt.XXII, sayın. 210-212, 8-87
- Kalın, İ.** (2010). Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasi, Yükselen Değer Türkiye, TUSİAD, İstanbul.
- Kalın, İ.** (2008) Turkey and Middle East, ideology or geo-politics, *Privet Riview*, Autumn, p. 27-35
- Kalın, İ.** (2009). Debating Turkey in the Middle East: The Dawn of a New Geo political İmagination. *İnsight Turkey*, Vol.11, no.1, p. 83-96
- Karacasulu, N.** (2008). Dış Politika Nedir, Türk Dış Politikası, Platin Yayınları: Ankara
- Keyman, F.** (2009). Yenidünya Düzeni Girişimi ve Türk Dış Politika Vizyonu, *Mostar Dergisi*, Mayıs 2009, Sayı. 51, S. f24–35
- Kissinger, H.** (2006). Diplomasi, Türkiye İşbankası Yayınları: İstanbul
- Koçer, G.** (2006). Türk Dış Politikasında Din Unsuru. *Akademik Orta Doğu Dergisi*, Cilt 1, S. 146-155
- Kona, G.** (2004). Orta Doğu, Orta Asya ve Kesişen Yollar, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık: İstanbul
- Köker, L.** (1993). Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi, İletişim Yayınları: İstanbul
- Küçükcan, T.** (2011). Arap Image In Turkey, SETA Vakfı, SETA Vakfı yayınları: Ankara
- Kürkçüoğlu, Ö.** (1980). Dış Politika Nedir? Türkiye'de Dünü ve Bugünü, SBF Dergisi,. C. XXXV, No. 1-4, S.322-332
- Kürkçüoğlu, Ö.** (1985). Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasına Genel Bir Bakış, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 2, Cilt: I, Mart 1985, <http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=73>, Son Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2010

- Laçiner, S.** (2009). *Özal Dönemi Türk Dış Politikası*, (Ed. Cihat Göktepe, Hüsni Kapu, Mehmet Dikkaya, Adem Çaylak) Osmanlı'dan İkinbinli Yıllara Türkiye'nin Politik Tarihi, Savaş Yayın Evi: Ankara
- Leonard, M.** (2002). *Public Diplomacy*, Foreign Policy Centre, London.
- Lesser, O.** (2002). *Türkiye'nin Batıyla Gelişen Güvenlik İlişkileri*, ABD-Türkiye İlişkileri, Türkiye'nin Yeni Dünyası, Alfa Yayınları: İstanbul
- Lichtestain, J.**, *Digital Public Diplomacy*, New York Times, 12 July 2010
- ICD**, (2011). *Institute for Cultural Diplomacy, What Is Cultural Diplomacy*, http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy, Son Erişim Tarihi: 07 Haziran 2011
- Manheim, J.B.** (1994). *Strategic Public Diplomacy and American Foreign Policy: The Evolution of Influence*, Oxford University Press: New York
- Mansur, A.** (2005). "Arapların Türkiye'yi Reddetmesi", *Osboa Gazetesi*. 25 Aralık 2005 Arab Media Watch, www.arabmediawatch.com
- Mardin, Ş.** (1991). *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri*, İletişim Yayınları: İstanbul
- Melissan, J.** (2005): *The new public diplomacy: soft power in international relations*, Palgrave MacMillan: New York.
- Moha, M.** (2005). *The Making of Arab News*, Rovman and Littlefield Publishers: London
- Mubiddin, N.** (2008). "Türkiye Orta Doğu'da İran'a Denge Unsuru Oluyor", 30 Nisan 2008, *Rey Gazetesi*,
- Nureddin, M.**,(2008) *Türkiye'nin arabuluculuğu ve İran'ın nüfuzu*, Mehr News Agency, 3 Mayıs 2008.
- Nafi, B.** (2009). *Dabeting Turkey in Middle Eeast: The Dawn of a New Geo-Politikacal Imagination*, *Insight Turkey* Vol.11 No.1, p. 64-86
- Nye, J.** (2004). *The Decline of America's Soft Power*, *Forreing Affairs*, <http://www.foreignaffairs.com/articles/59888/joseph-s-nye-jr/the-decline-of-americas-soft-power>
- Nye, J.** (2009). *A Smarl Funding Sflrategy*, CSİS, 24 Nisan 2009, <http://www.csis.org>.
- Nye, J.** (2010). "The Pros and Cons of Citizen Diplomacy", *New York Times*, 05.Ekim .2010, <http://www.nytimes.com/2010/10/05/opinion/05iht-ednye.html>, Son Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2011
- Nyle, J.** (2006). *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu: Yuşucak Güç*, Elips Kitap: Ankara

- Oran, B.** (2008). Türk Dış Politikası, İletişim Yayınları: İstanbul
- Oral, S.** (2005). Türk Dış Politikası, Cilt 1, İletişim Yayınları: İstanbul
- Ortaylı, İ.** (1986). Osmanlı Devleti'nde Laiklik Üzerine, Türk Siyasal Hayatının Gelişimi, Beta Yayınları: İstanbul.
- Özçelik, M.** (2010). İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 29, s.253-269.
- Özdoğan, G.** (2004). II. Dünya Savaşı Sırasında Türk- Alman ilişkilerinde iç ve Dış politika Aracı Olarak Pan-Türkizm, Türk Dış Politika Analizleri, Der Yayınları: İstanbul
- PCC.** (2006). U.S.A National Strategy for Public Diplomacy and Strategic Communication,
<http://www.carlisle.army.mil/DIME/documents/National%20Strategic%20Communications%20Plan%20w%20kph%20changes.pdf>, Son Erişim Tarihi: 20 Ocak 2011
- PEW,** (2011). PM Erdogan Gets High Marks for Foreign Policy
- Powers, S.** (2009). Digital Diplomacy, *Public Diplomacy Journal*, Issue 2, Summer, P.10-15.
- Sanberk, Ö.** (2009). Türkiye'nin Yumuşak Gücü, BİLSESAM,
http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=frontpage&Itemid=1, Son erişim tarihi: 20 Ocak 2011.
- Sander, O.** (2005). Türk Dış Politikası, İletişim Yayınları: İstanbul
- Sarmay , Y.** (2000). Atatürk'ten Günümüze Türk Dış Politikası Hakkında Genel Bir Değerlendirme, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 48, Cilt: XVI, Kasım 200
- Seib, P.** (2007). New Media and the Middle East, Palgrave MacMillan: New York
- Shafio, M.** (2009). Turkey's Just and Development Party through Arab Eyes. *İnsihgt Turkey*, Vo.11, No:1, S 33-61
- Smitt, P.** (2007). What is Public Diplomacy, Diplo Foundation,
http://www.diplomacy.edu/books/mdiplomacy_book/smith/p.h.%20smith.htm
social liberation or cultural alienation, Arab Society and Media,
http://www.arabmediasociety.com/articles/downloads/20100330130359_Buccianti_for_PDF.pdf, Son Erişim Tarihi: 21.02.2010
- Şahin, A.** (2006). Türkiye'nin Yumuşak Gücü, 2 Aralık 2006, Zaman Gazetesi

- Taspınar, Ö.** (2009a). Turkish Dfillama Neo- Ottamanizm and Kemalizm, Carnegie Middle East Center, <http://www.carnegiemec.org/NewsDetails.aspx?ID=829&MID=332&PID=321>, Son erişim tarihi; 14 Mayıs 2009
- Taspınar, Ö.** (2009b). Turkish Dillama Neo- Ottamanizm and Kemalizm, Carnegie Middle East Center, <http://www.carnegiemec.org/NewsDetails.aspx?ID=829&MID=332&PID=321>, son erişilme tarihi: 11 Kasım 2009.
- Taylor. P.** (2007). Engagement: Public Diplomacy in a Globalized World from FCO, Engagement: Public Diplomacy in a Globalized World from FCO, Son erişim tarihi: 20 Ocak 2009
- The Edward R. Morrow Center of Public Diplomacy Centre,** What is Public Diplomacy?, <http://fletcher.tufts.edu/murrow/public-diplomacy.html>, Son erişim tarihi: 10 Ocak 2010
- TİKA,** Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı, <http://www.tika.gov.tr/tika-hakkinda/tarihce/1>, Son Erişim Tarihi: 15 Nisan 2011
- Togay, Z.** (2010). Beşar Esad Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri, ORSAM Dış Politika Analizleri, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=793>, Son Erişim Tarihi: 10 Ocak 2011
- Tuch, H.N.** (2003). Communicating with the world: US public diplomacy overseas. St. Martin's Press: New York
- Tuncer, H** (2005). Eski ve Yeni Diploması, İmge Yayın Evi: İstanbul Information Agency, Boulder: Lynne Rienner.
- Tür, Ö.** (2005). Türkiye ve Orta Doğu, Demokrasi Platformu, yıl:1, sayı :4
- Türkdoğan, B.** (2000). Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası, Semih Ofset: Ankara
- Türköne, M.** (1994). Modernleşme Laiklik ve Demokrasi, Ark Yayınları: Ankara. Ankara: Ark
- Uğur, C.** (2009). Çin'in Yumuşak Gücü, Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi, TÜRKSAM, <http://www.turksam.org/tr/a1596.html>. Son Erişim Tarihi: 11 Ocak 2011
- USIA,** (200). U.S. Public Diplomacy: Background and Current Issues, *Congressional Research Service*, Son erişim tarihi: 20 Ocak 2011.

- Uslu, N.** (2009). 1965–1970 Türk Dış Politikası, (Ed. Cihat Göktepe, Hüsnü Kapu, Mehmet Dikkaya, Adem Çaylak) Osmanlı’dan İkinbinli Yıllara Türkiye’nin Politik Tarihi, Savaş Yayın Evi: Ankara
- Uslu, N.** (2006). Yol Ayrımında Türk Dış Politikası, Anka Yayın Evi: Ankara
- Uzel, İ.** (2010). AK Parti döneminde Türk Dış Politikası, Yeni Dönem Türk Dış Politikası (ed. Osman Bahadır, Habibe Özdal, Nacali Necefoğlu), Usak Yayınları: Ankara
- Vira, V.** (2010). The Neo Ottomans: Looking East without Looking Back, Foreign Policy Journal, June 15, 2010, <http://www.foreignpolicyjournal.com/2010/06/15/the-neo-ottomans-looking-east-without-looking-back/>, Son Erişim Tarihi: 11 Eylül 2011
- Yavaşgel, E.** (2010). Saygınlık Siyaseti, İletişim ve Dış Siyasa İlişkeselliği, Kamu Diplomasi Enstitüsü, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/sayginliksiyasetiemineyavasgel.pdf> Yayınevi: İstanbul.
- Yılmaz, T.** (2008). Stratejik Güç Lobilcilik, Kamu Diplomacy Enstitüsü, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/lobiciliktulayyilmaz.pdf>, Son erişim tarihi: 20. Haziran 2009
- Yılmaz, S.** (2007). Yumuşak Güç Nedir, Nasıl Uygulanır, <http://www.beykent.edu.tr/WebProjects/Web/egitim.php?CategoryId=897&ContentId=591&phpMyAdmin=26b1ab37aa748d52c4747d623bec741b>, Son Erişim Tarihi: 15 Haziran 2009
- Yusuf, Ş.** (2008). İran ve Türkiye’nin Ortadoğu’da Rekabeti, Ortadoğu’da Rekabet <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/450481.asp>, Son Erişim Tarihi: 11 Ocak 2011
- Wimmer, R., Dominick, J.** (2007). İçerik Çözümlemesi, (Der. Ümit Atabek ve Gülseren Atabek). Medya Metinlerini Çözümlemek, Siyasal Kitapevi: Ankara
- Jamjoom, M.** (2010). CNN’de Türk Dizileri ve Nazar Boncuğu, 16 Ekim 2010 <http://www.turkishny.com/local-news/6-local-news/42734-cnn-internationalda-turk-dizileri-ve-nazar-boncuu>: Son Erişim Tarihi, 11 Haziran 2011

Analizi Yapılan Haberler:

- Al Shark El Aswat**, (2009a). Obama to visit Turkey, first trip to Muslim nation, 7 Mart 2009. <http://www.asharq-e.com/news.asp,s> <http://www.asharq-e.com/news.asp>, son erişim tarihi: 11 Ocak 2010.
- Arab New**, (2009a). Letting pluralism grow in, 26 Ocak 2009Turkeyhttp://article.wn.com/view/2009/02/26/Editorial_Letting_pluralism_grow_in_Turkey, son erişim tarihi: 10 Ocak 2010
- Arab News**, (2009b). Erdogan gets a hero's welcome, 7 Ocak 2009, <http://archive.arabnews.com/?page=4&section=0&article=118735&d=31&m=1&y=2009&pix=world.jpg&category=World>, son erişim tarihi: 7 Ocak 2009.
- Arab News**, (2009c). Erdogan wants Obama to redefine terrorism in Middleeast , (24 Ocak 2009),<http://archive.arabnews.com/?page=4&section=0&article=118713&d=30&m=1&y=2009>, son erişim tarihi: 10 Ocak 2011.
- Baraka, (M)**. (2009). Awash with Turkish soap, Al Ahram Weekly, 15 - 21 January 2009, Issue No. 930, <http://weekly.ahram.org.eg/2009/930/ee2.htm>, Son erişim tarihi: 10 Ocak 2010.
- Baraud. R.** (2009). Turkey accepts the challenge; Middle East is changing, Palestine Times, http://www.ptimes.org/main/default.aspx?_ContentType=ART&_ContentID=2-c4d7f180-6753-4817-aaab-ed5bcce6d692.htm, son erişim tarihi: 15 Mayıs 2010
- Barel. Z.** (2009b), Turkey fears it may lose influence as Syria roils, Hareetz, (18.Mayıs.2009). <http://www.haaretz.com/print-edition/features/turkey-fears-it-lose-influence-as-syria-roils-1.362428>, son erişim tarihi: 19 Ocak 2011.
- Barel, Z.** (2009a). Turkey: a Friend for Trade, Hareetz. <http://www.haaretz.com/print-edition/news/analysis-turkey-a-friend-for-trade-1.157353>, son erişim tarihi: 23 Ocak 2011
- Bary, T. (2007)**. “Arap Dünyasında Türkiye’ye Farklı Bir Bakış Oluşmaya Başladı”, Dünya Gündemi, 7 Temmuz 2007

- Bengio, O.** (2009). Israel and Turkey will allow interests to reconcile them, Daily Star Lebanon, March 09, 2009, http://www.dailystar.com.lb/article.asp?edition_id=1&categ_id=5&article_id=9948, son erişim tarihi; 15 Mayıs 2009
- Bentley, M.** (2009). 'Turkey ready to mediate between Iran and West, Tahran Times. http://old.tehrantimes.com/index_View.asp?code=209634 , Son Erişim Tarihi: 11 Ocak 2001
- Blumenkrant, Z.** (2009). Turkey, the place to go for Israelis , <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/lieberman-to-turkey-israel-won-t-apologize-for-gaza-flotilla-raid-1.300128> son erişim tarihi: 23 Mayıs 2011
- Coren, O.** (2009). Trade with Turkey Totaled \$2.5b in 2009, Hareetz, <http://www.haaretz.com/print-edition/business/trade-with-turkey-totaled-2-5b-in-2009-1.293438>, son erişim tarihi: 10 Ocak 2011
- Daily Star Lebanon, (2008).** Türkiye'nin Arabuluculuğu Lübnan'ı Kurtarabilir, 24 Nisan 2008,
- Delli, K.** (2009). Syria and Turkey: An Example to be Followed. Syria Today, February 2009,
- Moubayed, S.** (2009). Erdogan's multi-pronged foreign policy, 7 Haziran 2009, Syria Today
- Moisi, D. (2009).** Who Lost Turkey? In some ways everybody did. Daily Star Lebanon, Tuesday, February 24, 2009, http://www.dailystar.com.lb/article.asp?edition_id=1&categ_id=5&article_id=99576, son erişim tarihi: 15 Mayıs 2009
- Dyer,G.** (2008). The Young Turks at a century, Tahran Times, 09.07.2008, http://www.tehrantimes.com/Index_view.asp?code=172727 ,
- El Feki, M.** (2007). Do We Need an Arab Atatarük, El Ahram Weekly, 16 - 22 August 2007 <http://weekly.ahram.org.eg/2007/858/op22.htm>; Son Erişim Tarihi: 09 Mayıs 2010
- Haaretz, (2009b).** Turkey's attitude toward Israel is changing, 01.10.2009, <http://www.haaretz.com/print-edition/news/turkey-s-attitude-toward-israel-is-changing-1.267174>, son erişim tarihi: 20 Ocak 2011

- Hamidi, İ** (2008a). Syria and Turkey strengthen economic relations. Syri Today, issue, May 2008, <http://www.syria-today.com/pkg05/>, 11 July 2008
- Hamidi, İ** (2008b). Syria's Political Role Transcends its Geographical Borders. Syria Today, issue, May 2008, <http://www.syria-today.com/pkg05/> son erişim tarihi, 13 May 2009
- Hammad. A.** (21 Ocak 2008). Yeni Türkiye veya Ortadoğu'nun Japonyası. El Ehram, 21 Ocak 2008.
- Hamzwy, A.** (2007). Islamist lessons in Turkey, Al Ahram Weekly, 16 - 22 August 2007
- Hanizade, H.** (28 Ağustos 2008). Turkish soaps not so clean, http://www.tehrantimes.com/index_View.asp?code=176437, son erişim tarihi:01 Temmuz 2009.
- Hareetz,** (2009a). Turkey is not an enemy, 04.06.2009, <http://www.haaretz.com/opinion/turkey-is-not-an-enemy-1.294203>, son erişim tarihi: 23 Mayıs 2011.
- Hüveydi, F.** (2007b). "Kerkük Yardım İstiyor Fark Eden Yok", Şark Ul Esvat gazetesi, 26 Aralık 2007
- Hüveydi, F.** (2007a). "Türkiye Doğu'ya şöyle bir baksa..." Şark Ul Esvat Gazetesi, 26 Aralık 2007
- Syria Today,** (2009). Ligid security, http://www.syriatoday.com/index.php?option=com_content&view=article&id=374:syria-and-turkey-an-example-to-be-followed-&catid=68:other&Itemid=26 son erişim tarihi: 14 Mayıs 2009
- Jepkins, A.** (2009). Rebuilding regional bridges, El Ahram Weekly, 12 - 18 February 2009, Issue No. 934, <http://www.masress.com/en/ahramweekly/5219>, Son erişim tarihi: 12 Haziran 2011.
- Khan, A., Tango A.** (2009), King, Erdogan discuss truce, 9 Haziran 2009, <http://archive.arabnews.com/?page=1&section=0&article=117803&d=4&m=1&y=2009>, son erişim tarihi; 1 Mayıs 2009
- Palestine Times.** (2009b). Emine Erdogan: Peres is a criminal, a big liar, http://www.ptimes.org/main/default.aspx?_ContentType=ART&_ContentID=3--696eed68-33ee-40a7-b091-5ed8a692fca8.htm, son erişim tarihi: 13 Ocak 2011

- Palestine Times.** (2009a). We salute you, Brother Erdogan, http://www.ptimes.org/main/default.aspx?_ContentType=ART&_ContentID=1-c3dcf20e-1188-4226-8d8a-f473993cc987.htm, son erişim tarihi: 19 Mayıs 2010
- Palestine Times.** (2009c). Turkey to help ending Palestinian split How Had the Land of Palestine Gone?, http://www.ptimes.org/main/default.aspx?_ContentType=ART&_ContentID=1-c3dcf20e-1188.htm, son erişim tarihi: 30 Temmuz 2010.
- Ravid, B., Harel, A., Khoury, J.** (2008). 'Turkey no longer needs a close relationship with Israel', Hareetz, <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/lieberman-to-turkey-israel-won-t-apologize-for-gaza-flotilla-raid-1.300128>, son erişim tarihi: 20 Ocak 2010
- Simon. T.** (2009), The growing influence of Turkish diplomacy, Arap News, 21 Ocak 2009. <http://archive.arabnews.com/?page=7&section=0&article=118387&d=21&m=1&y=2010>, son erişim tarihi: 10 Ocak 2011.
- Syed, A.** (2009). Lessons from Iran, El Ahram Weekly, 12 – 18 February 2009, Issue No. 934 <http://weekly.ahram.org.eg/2009/934/op42.htm>, son erişim tarihi: 19 Nisan 2009.
- Şirzad, Y.** (2009). İran ve Türkiye'nin Ortadoğu'daki Yarışı”, 19 Haziran 2009, <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/450481.asp>), son erişim tarihi: 12 Haziran 2011.
- Şerbel, G.** (2008). İran ile İsrail Arasında Türkiye Koridoru, El Hayat Gazetesi, <http://www.dunyabulteni.net/index.php?aType=yazarHaber&ArticleID=5134>, Son Erişim Tarihi: 10 Ocak 2011
- Tahran Times,** (2008). Turkey offers to mediate between U.S. and Iran, 3. 11. 2008, http://www.tehrantimes.com/index_View.asp?code=182356, son erişim tarihi: 23 Ocak 2010
- Tahran Times,** (2009a). U.S. and Israel are enemies of Iran-Turkey ties: Leader, 12.03.2009, http://www.tehrantimes.com/index_View.asp?code=191003
We salute you, Brother Erdogan
- Fazıl, C.**(2007). Irak-Arap ilişkilerinin düzelmesi İran'ı durdurur, Riyad Gazetesi, 4 Ekim 2007

EKLER

Ek 1. Arab News, Erdoğan gets hero's welcome

Arab news
The Middle East's Leading English Language Daily

HOME PAGE KINGDOMS GULF WORLD ISLAM FEATURES BUSINESS SPORTS COMPU-NET LETTERS SEARCH ABOUT

Kingdom

Saturday, 21 January 2009 (04 Safer 1430)

Section Navigation

- World
- Opinions
- Arab View
- Home

Click on icons for more stories

- Erdoğan gets a hero's welcome
- Mitchell warns of setbacks ahead, announces \$20m Gaza aid
- Yemen arrests 3 terror suspects
- Spain to drop universal legislation, claims Linné
- Woman silts son's throat to end 'his misery'
- Qasab is very much alive, says minister

Top 100 Information from Top Saudi Companies 2007, Information Pack

Saudi-Indian Ties

Water Roadshow

Top 20 Business Women

SAUDI BUSINESSWOMEN 2009

Mail Article | Print Article | Comment on Article

Erdogan gets a hero's welcome
Agencies

ANKARA: Turkish Prime Minister Recep Tayyip Erdoğan yesterday stood by what he said during a heated debate with Israel's president as the Jewish state sought to calm tempers, saying bilateral ties would recover.

STANDING BY HIS WORDS: Turkish Prime Minister Recep Tayyip Erdoğan addresses supporters outside Ataturk Airport in Istanbul. (AP)

Erdogan received a hero's welcome home and Hamas and Islamic Jihad hailed his "courageous stand" after he walked out of the debate on Gaza at the World Economic Forum at Davos following a clash with Israeli President Shimon Peres.

Peres had launched a fiery defense of his country's offensive in Gaza over the past month, and with a raised voice and pointed finger, questioned what Erdoğan would do if rockets were to be fired at Istanbul every night.

"President Peres you are older than me and your voice is very loud. The reason for you raising your voice is the psychology of guilt. I will not raise my voice that much, you should know that. When it comes to killing, you know very well how to kill. I

Prince Ahmed Bin Salman

TOP 100 SAUDI COMPANIES

Arab News 30th Anniversary Supplement

Arab news 30th Anniversary Supplement

Life of Prophet Muhammad

Ek 2. Tehran Times, Turkish soaps not so clean

TEHRAN TIMES

IRAN'S LEADING INTERNATIONAL DAILY

+ Feedback + Make TehranTimes your home page

Thursday, August 11, 2011 | Volume: 11220

Latest News : [U.S. voters reject Obama reelection: poll](#)

View Rate : 2587 #   News Code : TTime-176437   Print Date : Thursday, August 28, 2008

TODAY   ARCHIVES   ADVERTISEMENT

About us   Membership   Contact Us

Home

NEWS

Science

International

Social

Economy

Politics

Sports

NEWS

Perspectives

Turkish soaps not so clean

By Hassan Hanizadeh

Two controversial television serials produced in Turkey, "The Foreign Groom" (Yabancı Damat) and "Nour" (Light), which have been on the air for some time on an Arabic satellite network, are having a growing social impact on Arab viewers, especially those living in Persian Gulf littoral states.

The two series, which have been aired twice a day for the past six months on channel 4 of Saudi Arabia's MBC network, have captured the attention of many Arab viewers.

MBC, which has seven channels, belongs to Saudi Prince Waleed Bin Ibrahim, who is also the chairman and CEO. MBC launched its first channel in London 15 years ago.

"The Foreign Groom" and "Nour" are romantic tales that have piqued the interest of Arab families due to their storylines, the beautiful natural scenery of Turkey, and the attractiveness of the actors.

According to Arab media reports, infatuation with the characters has caused serious disputes in Arab families, especially Saudi Arabian families, which have even led to divorce in some cases.

The series, each of which has over 200 episodes, have political objectives. Until very recently, Turkey, which has been dominated by secular pan-Turkism for years, had never had any political or cultural influence over the Arab world. Turkish officials of previous governments had always looked to the United States and the West in general because they believed Turkey's status was above that of Middle Eastern countries.

When the Justice and Development (AK) Party took power in Turkey and a government with Islamic leanings was established, regional Arab states -- and especially Saudi Arabia, which had been seeking an alternative to the model of the Islamic Republic of Iran -- tried to raise Turkey's profile in the region.

In the first step, in an unprecedented move, the Saudi media began promoting Turkey's tourist centers to encourage Arabs to travel to

ENGLISH PERSIAN GLOSSARY

www.mehnews.com

TEHRAN TIMES

Iran seeking alliance to protect itself as Arab world

Ahmadinejad urges UN to step into Britain unrest

Three Muslims killed in UK as strife spreads

GPEC may meet if price remains low

Tehran Times in PDF 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 Download All Page(zip)

Search

Keyword: All news ▾

Today   All

MOST READ

1. China's refitted aircraft carrier platform sets sail for first sea trial
2. Persian Press Review
3. Iran seeking alliance to protect Syria

Ek 3. The Palestine Times, Turkey Accepts the Challenge: Middle East is Changing

The Palestine Chronicle: global voices for a better world

Articles News Videos Art Images About Us Contact Us

Search: [ ] Articles

Subscribe
Enter your email address to subscribe to our mailing list.
Email: [ ]
[Subscribe]

News

- Israel Orders New Building in East Jerusalem**
Israel's prime minister has ordered the building of 2,000 new housing units for Israelis, mainly in East Jerusalem, an area Palestinians claim as the capital of their future state.
- Palestine Committee to Review Fate of PA**
Palestine is forming a committee to discuss the future of the Palestinian Authority in light of Israel's continued aggression and occupation, the party's Revolutionary Council said Monday.
- Israel to Upgrade Nuke Capabilities**
A report says Israel is seeking to beef up its nuclear weapons capabilities despite Tel Aviv's repeated defiance of international calls to join global non-proliferation treaties.
- UNESCO Approves Palestinian Membership**
The US government has cut off tens of millions of dollars in annual funding to the UN Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) after it voted to admit Palestine as a full member.
- Overnight Airstrike Brings Gaza Deaths to 12**
Two fighters were killed overnight Sunday as Israeli forces targeted the Gaza strip, bringing the death toll in the coastal enclave to 12 since Saturday.

Art

Arab Revolt

Articles

Susan Abulhawa: It Is Incumbent on Us All to Ensure the Survival of The Palestine Chronicle

\$ 0 \$ 12000
\$ 9498 [79%]
Help us keep the Palestine Chronicle Alive

Articles

Home Back

04:55 05/17/2010

Turkey Accepts the Challenge: Middle East is Changing

Turkey is escalating its involvement well beyond Israel's comfort zone.

By Ramsey Seroud

'Even despots, gangsters and pirates have specific moralities, (and) follow some specific morals.'

The claim was made by Turkish Prime Minister Recep Tayyip Erdogan in a recent speech, following the deadly commando raid on the humanitarian aid facility in Gaza on May 31. According to Erdogan, Israel doesn't adhere to the code of conduct embraced even by the vilest of criminals.

The statement alone indicates the momentous political shift that's currently underway in the Middle East. While the shift isn't entirely new, one dares to claim it might now be a lasting one. To borrow from Erdogan's own assessment of the political fallout that followed Israel's raid, the damage is "irreparable."

Countless analyses have emerged in the wake of the long-planned and calculated Israeli attack on the Turkish ship, *Mavi Marmara*, which claimed the lives of nine, mostly Turkish peace activists.

In "Turkey's Strategic U-Turn, Israel's Tactical Mistakes," published in the Israeli daily *Haaretz*, Ofra Bengio suggested Turkey's position was purely strategic. But he also chastised Israel for driving Turkey further and faster "toward the Arab and Muslim worlds."

In the week's *Zaman*, a Turkish publication, Bulent Kocak wrote: "As a result of the Deves (where the Turkish prime minister stormed out of a televised discussion with Israeli President Shimon Peres, after accusing him and Israel of murder), the myth that Israel is untouchable was destroyed by Erdogan, and because of that Israel needs a helmsman for Turkey."

Featured Articles

The Palestine Chronicle

- The Palestine Chronicle at Crossroads: We Carry On with Our Important Mission, Or We Shut Down

More

Articles

- Nicola Nasser**
  - Syria, the Arab Yugoslavia of Middle East
- John Duggard**
  - Testimony to the Russell Tribunal on Palestine
- Issa Khalef**
  - America or Israel?
- Stuart Littlewood**
  - Success at UNESCO: One up to the Palestinians
- Sam Lorber**
  - Occupied Wall Street, Not Palestine
- Chas Freeman**
  - The News in the Middle East
- Eric Walberg**
  - American Crisis Politics
- Imail Salemi**
  - US Congress for Black Ops against Iran
- Richard Lightbown**
  - Official Hypocrisy: Prisoner Hamouri Is also French Citizen
- Nathaniel Mehr**
  - Gaddafi: British Media Reveals in Wood Lust
- Ramzy Seroud**
  - Iraq War Declared Over, but War Really Persists
- Lillian Rosenberg**
  - I Wish to Tell You about Gaza
- Ira Glantz**
  - Pro-Israel Lobby Courts African Americans
- Mohammed AlNadi**
  - Prisoner Deal Major Victory for Palestinians
- Iqbal Jassat**
  - Fresh Anayisya Headed on Gaddafi, Libya and the TNC
- Clive Hambidge**
  - Saving Sergeant Shalit
- William A. Cook**
  - A World United for Human Rights
- Uri Averbay**
  - Everybody's Son, and 1027 More
- ISM**
  - Ongoing Murder Trial of Vittorio
- James Gundun**
  - Evading All Saleh's Next Trap
- Ali Younes**

Ek 4. Al-Ahram Weekly, Do we need an Arab Atatürk

16 - 22 August 2007
Issue No. 858
[Opinion](#)

[Current issue](#)
[Previous issue](#)
[Site map](#)

Published in Cairo by AL-AHRAM established in 1875

[Google Search](#)

[Recommend](#) [Comment](#) [Printer-friendly](#)

Do we need an Arab Atatürk?

The contemporary Arab world resembles the Ottoman empire on the brink of its collapse, writes **Mustafa El-Feki**

The legacy of the "sick man" continued to interest Europe and the world for more than a century. Then the Ottoman empire collapsed and put an end to the last state of the Islamic caliphate. There have been numerous explanations for its fall, the conspiracy theory of history linking the fall to the decline of the Ottoman family. Many Muslim historians hold that Mustafa Kemal Atatürk, the son of a Jewish woman they claim, who came from the Selanik (Thessaloniki) region, played a major role in ending the Islamic empire, exploiting its poor shape to drive the final nail into its coffin and transform it into a semi-Western European state, ignoring its Asian geography and Islamic history. His movement had a major effect on the future of the Middle East and the Balkans, particularly after he adopted the Latin alphabet for writing Turkish, did away with the fez as a head covering, and applied the principles of secularism as a basis for the Turkish constitution. He made the military a guard loyal to and protective of these principles.

In my visits to Istanbul and Ankara, I have noticed that people there can criticise the government and differ with the president. However, if talk turns to Atatürk, which means "father of the Turks", or the philosophical principles upon which his movement was based, you will immediately confront sternness. Anything can be criticised except the man they consider the creator of modern Turkey, to the degree that the hands of the enormous clock in the state's largest palace remain standing at the moment of Atatürk's death. Until today, at that exact time every year, Turks stand for a minute to mourn his death.

With this introduction, I want to raise the question as to whether the deteriorating Arab situation and national weakness has reached a status similar to the final decades of the Ottoman Empire. There is, of course, the major difference that it was a united empire, at least in form, while the Arab nation consists of different states and various regimes, and even sometime conflicting

Ek 5. Haaretz, Turkey Fears it may lose influence as Syria roils

HAARETZ.com
Wed, November 02, 2011 Chestnut St., 5772

SEARCH GO
Advanced | [Log Search Haaretz.com](#) | [Search the web](#)

NEWS | OPINION | JEWISH WORLD | THE MARKER | HAVE L | CULTURE | WEEKEND | **PHIN EDITION** | BLOGS | Haaretz Store | Car Rental | Jobing

News | Opinion | **Features** | Arts & Leisure | Real Estate | Sports | Food & Wine | Books | Letters | Where Edition 2011

Together Let's Realize Your Dream
| Dor-el Estates [click here for more information](#)

Learn HEBREW Online | Sign Up

GERMAN REAL ESTATE | Opera Tower - The sign Of Success

BREAKING NEWS 10:18 | [Lieberman: International community must prove its resolve against Iran \(Israel Radio\)](#) [More Breaking News >](#)

Home > Print Edition > Features

Published 02:29 18.05.11 | Latest update 02:29 18.05.11

Turkey fears it may lose influence as Syria roils

While Turkish leader Erdogan touts his friendship with Syria's Assad, cracks are starting to show in the two countries' relationship.

By Zvi Bar'el

[+1](#) [Recommend](#) [Send](#) Be the first of your friends to recommend this.

To judge from recent comments, Turkish Prime Minister Recep Tayyip Erdogan sees unrecal in Egypt and Syria as altering a common thread. "[Syrian President Bashar] Assad must not reject his nation's demands for peace and democracy," he said in an interview with the American journalist, Charlie Rose, on PBS. Those are more or less the same words he used some two months ago when he proposed to then Egyptian President Hosni Mubarak "to respond to the demands of his nation and to carry out immediate reforms."

But that is where the similarity in his ties to the two leaders ends. Erdogan's relations with Mubarak were unfriendly, even tense. Mubarak did not allow Erdogan to intervene in the conflicts in the Middle East, he despised the Islamist and "Ottoman" tendencies of his foreign minister, Ahmet Davutoglu, while the closeness between Turkey, Syria and Iran turned Turkey into a suspect country in the eyes of Mubarak.

Assad, left, shaking Erdogan's hand during a meeting in 2009.
Photo by: AP

Unlike the personal diplomacy between Erdogan and Assad, which was expressed in the frequent visits by Erdogan and his senior representatives to Damascus and the many

DOWNLOAD THE JEWISH WORLD
Announcing

Print Page
Send to a friend
Comments
Share
Text Size + | -
Follow us on Twitter
Become a Haaretz.com Facebook friend

This story is by:
 Zvi Bar'el

Diplomacy & Defense

Letters to the Editor

0/0 comments

 Separate but equal

Ek 6. The Daily Star Lebanon, Who Lost Turkey? In some ways everybody did

HOME | NEWS | BUSINESS | OPINION | SPORTS | CULTURE | TECHNOLOGY | ENTERTAINMENT

WEDNESDAY, 02 NOV 2011
10:29 AM Beirut time

WEATHER
Beirut
22°C

BLOOMBERG
1:192.4

THE DAILY STAR
LEBANON

News Business **Opinion** Sports Culture Technology Entertainment

Editorial Columnist **Commentary**

Follow us: [Follow](#) @DailyStarLeb Like us: [Like](#)

Search The Daily Star... Advanced Search

Commentary

Who Lost Turkey? In some ways everybody did

February 24, 2008 12:00 AM
By Dominique Moisi

"Who lost Turkey?" That question, often raised in the past, has been heating up in the aftermath of Prime Minister Recep Tayyip Erdogan's emotional outburst during the recent World Economic Forum 2009 in Davos, when he abruptly left a panel he was sharing with Israeli President Shimon Peres. And the Turkish question matters greatly, because it touches on some of the most unstable and unsettling of the world's diplomatic disputes.

If Turkey has indeed been "lost," those responsible include the European Union, the United States, Israel, and Turkey itself. The EU's growing reservations about Turkey's membership have been expressed unambiguously by French President Nicolas Sarkozy. In the US, former President George W. Bush gets some of the blame because of the war in Iraq. Israel, too, has played its part in Turkey's alienation from the West, as a result of the Lebanon war of 2006 and its recent military operations in Gaza.

All of these events have disturbed and disoriented Turkey, and are magnified by the domestic impact of worst global economic crisis since the 1930s.

Advertisement

Tools

- PRINT
- E-MAIL
- RSS
- e-Paper
- SHARE THIS

Like

0

+1

0

Tweet

in

in Share

MOST POPULAR

VIEWED	SEARCHED	E-MAILED
1.	Supporters of Hariri-Berri fight at Beirut university	
2.	Manchester United's ins and outs	
3.	Large stash of weapons left over from war found in Beirut	
4.	Syrian Army completed planting landmines Lebanon residents	
5.	Syrian response to Arab League clarity	
6.	Thieves make away with \$1.018 mln worth in jewelry, chocolate	

Advertisements

Online Newspapers
Get Tomorrow's Newspaper Today Take A Free Trial To Check It Now!
www.ineast.com

Send Gifts to Lebanon
Cards for Birthdays and occasions free delivery. Call 961-3236623
RequestsToLebanon.com@get-it-now

Military Proxy Marriages
Draftees, Live-ins, Deployed Legal, No Travel, Affordable
www.ArmedForcesProxyMarriages.com

Executive Career Service
Thousands of quality jobs over 65UK in Europe. Find yours today!

Ek 7. Syria Today, Syria and Turkey strengthen economic relations

SYRIA TODAY

Get The Inside View

HOME POLITICS BUSINESS FOCUS LIFE ARCHIVE TIME OUT CONTACT SUBSCRIPTION Search

SHARE

May 2008 - Business News
May 2008

Syria and Turkey strengthen economic relations

Syrian Prime Minister Mohammad Naji Otri and his Turkish counterpart Recep Tayyip Erdogan opened the first Syrian-Turkish Economic Forum in Damascus on April 26.

The two-day forum hosted more than 700 Syrian, Turkish and foreign businessmen. The meetings looked at ways of boosting Syrian-Turkish economic ties, increasing trade exchange and investment opportunities in Syria. Otri and Erdogan also opened an exhibition that was held alongside the forum and included Syrian and Turkish products.

Otri said the forum would have positive impacts on the growing Syrian-Turkish cooperation with its recommendations and ideas. The prime minister called on all businesses and businessmen in the two countries to consider means for developing cooperation. Otri said foreign investments in Syria between 1991 and 2007 amount to SYP 340bn, of which 6 percent is Turkish.

Turkish Premier Erdogan said the two governments would continue to develop relations and that the Turkish government was very keen on improving its relations with Syria.

Over the past few years, Syrian-Turkish business relations improved dramatically especially after the free-trade agreement was brought into effect at the start of 2007. Currently, the volume of trade between the two neighbours stands at USD 1.1bn. Both sides have said they want to boost this figure to USD 2bn by the end of this year, and to USD 500bn within a period of five years.

"We are ready to support Syria's economy and Turkish businessmen are by all means willing to invest in Syria," Erdogan said. "I am sure that we will succeed in developing economic relations. Our cooperation has already increased trade exchange to more than USD 1.2bn."

Daily News Brief

1 November 2011

Arab League is waiting for Syrian reaction

Arab League is awaiting Syrian response to the paper submitted yesterday ...

NATO denies any plan of military intervention in Syria

NATO ruled out the possibility of military intervention in Syria, but said Damascus should learn from Libya.

Lebanese Army says that Syrians did not violate the borders

Yesterday Lebanese Army Command's Directorate of Orientation .....

[MORE](#)

FOLLOW US

Follow us on Twitter and Facebook.
You can also sign up for our newsletter, just send us a blank email.

Ek 8. Haaretz, Turkey's attitude toward Israel is changing

HAARETZ.com

Wed, November 02, 2011 Cheshvan 5, 5772

NEWS OPINION JEWISH WORLD THE MARKER TRAVEL CULTURE WEEKEND PRINT EDIT

News Opinion | Features Arts & Leisure | Real Estate | Sports | F

Together Let's Realize Your Dream
Real Estates [click here](#) for more information | Dar-

BREAKING NEWS 07:55 | Stabbed 13-year-old boy arrives at medical center in Tamra (Haar

Home > Print Edition > News
Published 00:59 01.01.09 | Latest update 11:43 15.10.09

Turkey's attitude toward Israel is changing

Canceling Israel's participation in the exercise negates Turkey's division between civilians and military.

By Zvi Bar'el
Tags: [Turkey](#) [Israel news](#) [Israel defense](#)

+1 0 [Recommend](#) [Send](#) [Be the first of your friends to recommend this.](#)

The cancellation of the joint military exercise marks a significant turn in Turkey's attitude toward Israel, mostly because of the willingness of the Turkish military to join a decision of the government in Ankara.

What is even more serious is that were it not for the support of the military the government would not have been able to make or implement such an important decision, which has put Turkey at odds with the United States, Italy and other NATO members.

Traditionally there has been a "division of roles" between the Turkish army and the country's governments.

[Print Page](#)
[Send to a friend](#)
[Share](#)
[Text Size + | -](#)
[Follow us on Twitter](#)
[Become a Haaretz.com Facebook friend](#)

ÖZGEÇMİŞ

1984 Yılında Erzurum'da doğdu. 2005 yılında Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümünden mezun oldu. 2009 yılı sonbaharında European Journalism Centre'nin bilim yazarlığı Bursuyla İtalya ENEA'da bulundu. 2008 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Anabilim Dalında Yüksek Lisansına başladı.